

ACTA ARCHAEOLOGICA BRIGETIONENSIA
Ser. I. Vol. 5.

ACTA ARCHAEOLOGICA BRIGETIONENSIA
Ser. I. Vol. 5.

A komáromi Klapka György Múzeum katalógusai VII.

Borhy László:

VEZETŐ KOMÁROM VÁROS RÓMAI KORI KŐEMLÉKEIHEZ

Sorozatszerkesztő:

**Borhy László
Számadó Emese**

Fotók:

Borhy László

A kötetet tervezte:

Ölveczky Gábor

Komárom 2006

A brigetiói római kori faragott kövek kutatását támogatta
- Die Erforschung der römischen Steindenkmäler von Brigetio
wurde durch die finanzielle Unterstützung folgender Organisation
durchgeführt:

Alexander von Humboldt

Stiftung / Foundation

A kötet megjelenését támogatta:

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Komárom Város Önkormányzata
Komáromi Közgyűjteményi Közalapítvány
Klapka György Alapítvány

Kiadja:
Klapka György Múzeum

Felelős kiadó:
Számadó Emese

Nyomdai előkészítés és kivitelezés:
Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

ISSN 1587-5040
ISSN 1588-9467
ISBN 963 229 792 X

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Köszönetnyilvánítás	19
A feliratok feloldásában alkalmazott diakritikus jelek	21
A komáromi római kori kőemlékek katalógusa (Kat. 1. – Kat. 256.)	23
Az Igmándi erőd termeiben, udvarán és raktárában őrzött római kori kőemlékek (Kat. 1. – Kat. 165., Kat. 247., 251., 252.)	24
Komáromban és Szönyben tereken, parkokban elhelyezett, a Klapka György Múzeumban őrzött, valamint magántulajdonban levő római kori kőemlékek (Kat. 166. – Kat. 256.)	134
Függelék	177
Rövidítések	178
A kőemlékek leírásában alkalmazott rövidítések	178
Folyóiratok, kézikönyvek rövidítései	178
Rövidítve idézett szakirodalom	179
Konkordancia táblázatok	183
A brigetiói kőemlékek típusai	184
Tárgy- és névmutatók	186
Nevek	186
<i>Gentilicia</i>	186
<i>Cognomina; Nomina</i>	189
<i>Filiatio</i>	192
<i>Tribus</i>	192
<i>Civitas; Natio</i>	192
Istenek, istennők, mitológiai alakok	192
Papok	193
Földrajzi nevek	193
Császárok és a császári ház tagjai	193
Consuli keltezés	194
Magasrangú állami hivatalok	194
Hadsereg	195
Csapatok	195
Katonák, katonai rangok, <i>missio honesta, stipendium</i>	195
Municipális közigazgatás	196
<i>Collegia</i>	197
Egyebek	197
Családi viszonyok, rokonsági fokok, baráti kapcsolat	197
<i>Epitheta</i> ; dicséző kifejezések	197
Síremlékek említése	198
Nyelvtan, helyesírás, betűtévesztések, elírások	198
<i>Patrimonium (heres, testamentum, stb..)</i>	199
Rabszolgák, szabadosok	200
Sepulchrális, vallási tartalmú, valamint a feliratállítás körülményeire utaló kifejezések	200
Mértékegységek	202
Építészet, épületrészek	202
Utak és mérföldkövek	202

Bevezetés

Ez a kötet nem egyszerűen a római kori Brigetio kőemlékeit őrző, a komáromi Igmándi Erődben elhelyezett brigetioi kőtár (*Lapidarium Brigetionense*) emlékeit mutatja be, hanem a teljesség igényére törekedve a mai Komárom és Szőny köz- és magángyűjteményeiben valamint közterületein, parkjaiban elhelyezett római kori kőfaragványait, összesen 256 emléket foglal magába. Ilymódon ez a katalógus a hasonló összefoglalások elkészítésére törekvő elődök munkássága¹ nyomán ebben az értelemben és terjedelemben a brigetioi római kori kőemlékek első katalógusának tekinthető.

A brigetioi lapidarium kőemlékeinek katalógusszerű bemutatásáig hosszú út vezetett, amely a komáromi múzeum létrehozás-történetének évtizedekkel ezelőtti múltjába nyúlik vissza. Sőt, még korábbra, hiszen az utazásai során a brigetioi kőemlékekre felfigyelő² Rómer Flóris (1825-1889), a pesti egyetem régiségtan professzora majd a Magyar Nemzeti Múzeum Régiségtárának őre is felfigyelt, elsőként szorgalmazva a kőtár létrehozásának szükségességét. Bár a Magyar Tudományos Akadémia és a vármegye között a tárgyalások kezdeményezésére megindultak, a múzeum és a kőtár megvalósulására még várni kellett. Ennek előkészítésében nagy szerepet kapott a Duna bal partján fekvő történelmi Komáromban 1886-ban megalakult első kulturális egyesület, amelynek tagjai gyűjtötték a régiségeket, az egyesületi évkönyvben publikálták megfigyeléseiket, és kezdetben a református kollégium nagytermében mutatták be gyűjteményüket, amely aztán az 1913-ban átadott Kulturpalotában – a későbbi Jókai, majd Duna Menti Múzeumban, a mai Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeumában – nyert végleges elhelyezést. A trianoni békediktátum következtében a Duna jobb partján, az egykori Római Birodalom területén fekvő Brigetio újra múzeum – maga a város pedig középületek - nélkül maradt. Alapy Gáspár komáromi polgármester (1880-1945) egyik fő célja azonban a komáromi múzeum létrehozása volt, amelynek megvalósulásáig ideiglenes megoldásként a római kori leletek – köztük a kőfaragványok – elhelyezésére a komáromi Városházát ajánlotta fel.³ Bár 1930-ban kis híján megvalósult „a Magyar Nemzeti Múzeum Komáromban létesítendő osztálya”,⁴ előrelépés csak 1935-ben történt, amikor Komárom város polgármestere határozatot hozott a régiségeknek (sírok, sírkövek, oltárkövek stb.) a Városháza épületében és díszkertjében történő, eredetileg véglegesnek szánt, azonban csak 1964-ig ott ma-

1 Kronológiai sorrendben: Paulovics 1941; Barkóczy 1944-1951; RIU 2 és 3; Harl-Lőrincz 2002.

2 Rómer F.: Római Várnák. AK 3, 1862, 48: „A lakók házaiban minden emlékeztet a nagy népre. Itt oszlopfőn, vagy kőoltáron, vagy pilléren nyugszik a szépen faragott kőlap, és asztalul szolgál a konyha előtt; ott a ház tornácában fekszik egy oldalától megfosztott sarcophag, és a gazda kőpamlagul használja; itt az ereszek alatt római téglákból készült a járda, míg ott az oszloperekek, vagy nagy lapok sarkköveknek állítatnak” Rómer munkásságára vonatkozóan lásd Számadó E.: Rómer Flóris élete és munkássága. KÚ 4, 1994, 15. szám. A fennállásának 40. évfordulóját 2005-ben ünneplő komáromi múzeum keletkezésének történetét részletesen lásd Számadó 2005:3-11; a Brigetióban folyó régészeti kutatások történetének összefoglalására: Számadó 1997.

3 Alapy G.: „Az új városházán ideiglenesen, amíg a kulturpalota fel nem épült, a városnak több kulturális intézménye nyer elhelyezést. Ezek között első helyen áll az új múzeum, amelynek szenzációs leleteit Kállay Ödön szőnyi jegyző felajánlotta.” KL 42, 1928. április 7., 6.

4 Ortutay A.: „Legyen Komáromnak múzeuma”. KÚ 1995. április 6.; Számadó 2005:4.

radó elhelyezéséről.⁵ 1946-ban az akkori Országos Történeti Múzeum (ma: Nemzeti Múzeum) Régészeti Tára tervbe vette, hogy „ideiglenesen” letétbe helyezi és kezelésbe veszi a Szönyben előkerült és Kállay Ödön szőnyi jegyző által összegyűjtött római kori leleteket, és azokat „a Magyar Olajipari R.T. gyártelepén létesítendő „Múzeumi Gyűjtőhelyen” állítja ki ...”;⁶ Horváth József komáromi polgármester mindehhez az alábbi feltétellel járult hozzá: „Természetesen mihelyt Komárom városban megfelelő múzeumi helyiséget tudok találni és az anyag szakszerű őrzését és kezelését biztosítani lehet, arra az esetre a város tulajdonát képező múzeumi anyag azonnali visszaadását kérem.”⁷ A kiállítás végül nem valósult meg, továbbra is csak újra és újra felvetett terv maradt: 1951-ben a József Attila Kultúrotthonban a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja nevében Radnóti Aladár múzeumszobát nyitott meg; 1953-ban néhány lelkes ember újból felvetette a múzeum létesítésének a gondolatát.

1963 elején - elsősorban a város számos helyén hanyódó és pusztuló római köemlékek szomorú látványának, valamint a lakosság körében megindult kezdeményezéseknek a hatására - a város vezetői is belátták, hogy a múzeum létesítésének ügyét nem lehet tovább halogatni. Az előkészítő munkák lebonyolítására 1963. április 8-án a komáromi Hazafias Népfront Városi Bizottsága Kecskés Lászlót bízta meg. A megbízott a komáromiak múzeumalapítási igényét már 12-én tolmácsolta a megyei múzeumok igazgatójának. Biró Endre megértéssel fogadta a kezdeményezést és mivel a Komáromi Városi Tanács által az Igmándi erődben kiutalt 250 m hosszú kazamatafolyosót kőtár létrehozására alkalmasnak találta, beleegyezését adta ahhoz, hogy Komáromban múzeum létesüljön. A kazamata helyreállítása után kezdődött meg a városban és környékén fellelhető római köemlékek összegyűjtése, beszállítása és elhelyezése. Az egykori Brigetio emlékét őrző szarkofágok, síremlékek, oltárkövek és egyéb kőtárgyak mozgatását szállító- és rakodócsoportok végezték - részben társadalmi munkában.⁸ A Klapka György nevét felvevő múzeum első kiállítása a római kőtár lett, amelynek ünnepélyes megnyitására 1965. november 7-én került sor. A kőtár hamarosan, 1966. október 30-án, a „Brigetio története” című kiállítással bővült, sőt, Biró Endre régész, megyei múzeumigazgató rendezésében a kőtár is jelentősen átalakult.

A biztató kezdet után a gyűjtemény gyorsan szomorú állapotba került: megnyitásától kezdve vandál elemek időről időre feltörték a kőtár erős vasajtóit, majd egyre

5 1417/1935. sz. polgármesteri határozat, 1935. április 17. (Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Városi Fiókleveletára): „Jelen megbízás vonatkozik 25 db köemléknek az épület belsejében és árkádja alatt történő elhelyezésére és 8 db kősrúnak a díszkertben történő elhelyezésére. A köemlékeket az épület belsejében vörös színű, az árkád alatt sárga színű műkőből a helyszínen készítendő műkőtalapzatokra kell helyezni. A kősírokat a díszkertben szabályos vonalakba kell helyezni”.

6 22/1946 sz. irat (Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára).

7 3232/1946. sz. irat. (Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára).

8 A munkálatok részletes leírását adja Kecskés László naplójában: lásd Kecskés 1963. Idézet Kecskés László naplójából: „IX.17. A Komáromi Építőipari KTSz-től 2 db vödör, 1 db vashordó, Lencse Imrétől 2 db vashordó kiszállítva a kőtárhoz. Szállította társ. munkában a KTSz. 14-18h-ig a Komáromi Közgazdasági Technikum 13 tanulója Kecskés László és Szalay Vince irányítása alatt társadalmi munkában tisztították a köemlékeket. Drótkéfével és gyökérkéfével, ultrás vízzel. Vizet ígéret ellenére nem hozott ki, a várból kellett vödörrel hozni!!! IX.19. Az ÉPFU rakodóbrigádja, 10 f elhozták a tanácsolás mögötti köemlékeket társadalmi munkában és lerakták a kőtár bejárata elé.”

több pusztítást végeztek az épületrészben. Ledöntötték a köemlékeket, kibontották a befalazott részeket, kiszaggatták a falból a villanyvilágítás kábeleit és összetörték a világítótesteket, sőt, több kőfaragványt is elloptak.⁹ A gyűjteményt gondozók hiába jelentették a rombolásokat a város vezetőinek és a rendőrségnek, nem tudtak segíteni. Be kellett látni, hogy az erődnek ezen a nehezen ellenőrizhető részében nem maradhatnak tovább az értékes római köemlékek, más, biztonságosabb helyet kell számukra keresni. Önként kínálkozott erre a célra az erőd belső udvarában birtokunkban levő helyiségcsoport.¹⁰ Az újrendezett kőtár, a *Lapidarium Brigetionense* mai állapotában 1993. április 29-én, a második Komáromi Napok rendezvénysorozat keretében nyílt meg.

A katalógusban bemutatott 256 faragott köemlék az alábbiak szerint osztható fel: 99 építészeti elem (57 kőblokk; 28 oszlop, oszloptalpat, oszlopdob; 5 ajtóhoz sorolható elem; 4 párkányzat; 2 *hypocaustum*-oszlop; 1 korlát; 1 kőpad ülőfelülete; 1 tympanon); 62 szarkofág vagy annak része (fedele, alj-, fenéktöredéke vagy akrotériója); 33 sírsztélé; 22 sírmonumentumhoz tartozó elem (13 párkányzat és sarokelem, 4 feliratos tábla, 3 síroroszlán /közülük egy középkori/, 1 relief, 1 oromdísz); 26 oltár; 8 *instrumentum domesticum* (4 malomkő, 3 kő dörzstál, 1 kő súly); 8 mérföldkő; 5 dombormű; 4 szobor; 3 építési felirat.¹¹

Az összes faragvány közül 73 köemléken (30%) latin nyelvű felirat is található; ezek a Brigetio római kori lakóinak társadalmára, vallási életére, építészetére, temetkezési szokásaira vonatkozó legfontosabb forrásaink. Az egykori római kori város – amelynek nevét a feliratok érdekes módon a Brigetio alakon kívül Bregetio (**Kat. 4., 8.**), Bricetio (**Kat. 5.**), Brigaetio (**Kat. 60.**) formában is megadják – lakói közül mintegy 130 név szerint is ismert. Bár a ránk maradt névanyag kiértékelése túllép ennek a kötetnek a célkitűzésein, érdemes egy-egy, a névadásban is tükröződő rokoni kapcsolatra utalni, és egy-egy fontos jelenségre a figyelmet felhívni. Így pl. a **Kat. 19.** sz. szarkofágon említett *Publius Aelius Mercator* gyermekeit, *Publius Aelius Mercatianust* és *Mercatillát*, vagy egy másik emléken (**Kat. 2.**) *Titus Flavius Iulianust* és ugyanezt a nevet viselő fiát valamint lányát, *Flavia Iuliát*, továbbá ugyanígy *Septimius Messort* valamint fiait, *Lucius Septimius Messorinust* és *Lucius Septimius Primust* (**Kat. 3.**) külön is érdemes megemlíteni. *Ulpia Sabina* neve két síremléken is feltűnik: az egyiket (**Kat. 5.**) férjének, *Gaius Valerius Serotinus*nak, a másikat (**Kat. 6.**) lányának, *Valeria Valentinának* állíttatta. A névadási jelenségek közül kiemelésre érdemes az *Aelius*, *Aurelius*, *Septimius*, *Ulpus* császári *gentiliciumok* hímnemű és nőnemű alakjá-

9 Így tűnhetett el feltehetőleg a RIU 623 sz. feliratos emlék is. A Kat. 53. sz. oltárt egy magángyűjtő szolgáltatva vissza a lapidariumnak.

10 A köemlékek átszállítását, a sírkövek és szarkofágok aláfalazását helyi vállalkozók végezték el, támogatásként. A munkálatok költségeit Komárom Város Önkormányzata fedezte. A kiállítás forgatókönyvét Szamadó Emese készítette.

11 Részletes osztályozásukat a vonatkozó katalógus-számmal lásd hátul „A brigetioi köemlékek típusai” c. fejezetben a 184. oldalon. A fenti összeállításban egyes köemlékek több kategóriába is besorolást nyertek (így pl. a reliefek az oltárok/bázisok közé is, stb.), ezért a felsorolás „végösszege” (268) természetesen nem a 256 darab számát adja. Az építészeti töredékekre vonatkozóan lásd Kiss 1987 (26-29. o.: Brigetio) továbbá Ertel 1999 és Ertel 2001.

nak feltűnően magas száma;¹² talán nem tévedünk, ha azt feltételezzük, hogy a *Marcus Aurelius* névrészeket viselők – vagy elődeik – a 214 körül Caracalla által kiadott *Constitutio Antoniniana* jóvoltából nyertek római polgárjogot. Bár származásukat csak ketten adják meg (**Kat. 36.**: *civis Surus*, azaz „szír polgár”; **Kat. 65.**: *natione Gallus*, azaz „gall származású”), a névalakok alapján következtethetünk arra, hogy többen esetleg görög (**Kat. 17.**: *Eusebius*; **Kat. 54.**: *Euphrosynus*; **Kat. 89.**: *Chrysus*), mások nyilvánvalóan orientális (feltehetőleg szíriai) származásúak lehettek (**Kat. 13.**: *Abossas*; **Kat. 35.**: *Surus*; **Kat. 43.**: *Antioch<i>anus*; **Kat. 71.**: *Antioc<h>ianus*, *Antioc<h>ia*). E tekintetben előrevívó lehet az egykori lakóhely megadása: találkozunk Brigetióban a távoli *Lycaonia* (Kisázsia Cappadociával, Phrygiával, Pisidiával és Isauriával határos belső területe a mai Törökországban) fővárosából, *Iconium*ból (**Kat. 41.**), a dél-galliai *Nemausus*ból (**Kat. 48.**, ma: Nîmes, Franciaország), a megintcsak szíriai *Doliché*ből (**Kat. 4.**, **36.**) származó lakosokkal. A brigetiói lapidariumban található feliratok azonban nemcsak nagyobb települések nevét őrizték meg, hanem autonómiával nem rendelkező kisebb közigazgatási körzetek, így egy *regio* (**Kat. 4.**: *ex regione Dulca*; **Kat. 36.**: *ex regione Dolicu*) illetve egy *vicus* (**Kat. 4.**: *vicus Cai Augusti* /?/) nevét is. Találkozunk Pannonián belüli más települések, így például *Savaria* (**Kat. 40.**) és *Alta Ripa* (**Kat. 41.**)¹³ nevének említésével is. Második *cognomenné* vált a származás feltételezhető helye *Marcus Aurelius Verus Forensis* nevében (**Kat. 15.**): az ő testvére lehetett az a *Victoria Verina*, akinek sírfeliratán a férje (*maritus*), *Aemilius Deciminus*, a brigetiói *legio I Adiutrix* orvosa (*medicus ordinarius*) a következőképpen adta meg a származási helyét: *domu Foro Hadrianensi provincia Germania inferiori*.¹⁴ A germaniai származást egyértelműen feltüntetető felirat a fent idézett *natione Gallus* kifejezéssel együtt fontos bizonyítéka annak a sokáig figyelmen kívül hagyott tényezőnek, hogy a Kr. u. 3. század első harmadában nemcsak orientális származású népesség érkezett Pannoniába, hanem a nyugati tartományokból is történt betelepülés.¹⁵

Számos felirat megadja a feliraton említett személyek római társadalomban betöltött helyét: találkozunk az államigazgatásban, a provinciális és városi adminisztrációban részt vevő személyekkel csakúgy, mint a hadseregben szolgálókkal.

Brigetio polgárvárosának (*municipium*) illetve polgárai közösségének (*Brigetionenses*) városi tanácstagjait (*decurio*) 6 felirat említi (**Kat. 4.**, **5.**, **38.**, **54.**, **71.**, **107.**),

12 Lásd részletesen a Tárgy- és névmutatókban a „Nevék” c. alfejezet összeállításait a 186. oldalon.

13 Elvben természetesen nem zárható ki annak lehetősége sem, hogy az ókori név a mai Altrippe (Németország) vonatkozik, bár ez kevésbé valószínű. Egyrészt egy másik, Pannonián kívül eső helységnév (*Forum Hadrianense* - lásd lent 14. j.) esetében egy másik felirat pontosan feltünteti azt, hogy melyik provinciában (*provincia Germania inferiori*) található, másrészt, a germaniai *Alta Ripa* erődje Valentinianus-kori, korábbi, a brigetiói felirat korával megegyező idejű megtelepültségre vonatkozóan nincs adat: Schnurbein-Köhler 1989.

14 CIL III 4279 = RIU 682; Mócsy 1977; A *Marcus Aurelius Verus Forensis*nek sírfeliratot állító *Aurelia Verina* neve alapján biztosan tekinthető *Victoria Verina* lánytestvérének is. *Forum Hadrianense* vagy a mai Voorburg (Hollandia), vagy Arentsburg (Németország) városával azonos.

15 Mócsy 1977:400-401. Ezt támasztja alá a nyugati tartományokban gyakori pseudo-gentiliciumok brigetiói felbukkanása is (Mócsy *loc. cit.*); ld. pl. *Amicia Digniola* pseudo-gentiliciumát (**Kat. 47.**), amelyet apja, az *augustalis* jogállású *Masuinnius Amicus cognomenéből* képezték.

a táborváros (*canabae*) területén élő római polgárok elöljárói közül kettőt (**Kat. 38.:** *curator civium Romanorum*; **Kat. 54.:** *magister*) tüntetnek fel. A *municipium* élén álló, tulajdonképpen a polgármester szerepét betöltő vezetők (*duumviri*) közül a legmagasabb rangúnak tekinthető *duumvir quinquennalis*, azaz az ötévenkénti vagyonebecslés végrehajtásával is megbízott elöljáró tisztsége két feliraton bukkan fel (**Kat. 27., 192.**). Egy töredékes feliraton (**Kat. 38.**) – amennyiben a kiegészítés helyes – talán egy, Pannoniában eddig ismeretlen, másutt, pl. Daciában viszont gyakori papi tisztség, a béljós (*haruspex*) vagy jós (*auspex*)¹⁶ tűnik fel egy olyan személy esetében, aki pályafutását a *canabae* területén élő római polgárok elöljárójaként (*curator civium Romanorum*) kezdte, majd a papi funkciók ellátását megelőzően a *municipium* városi tanácstagja (*decurio municipii Brigetionensium*) lett. A városi elöljárók közül két esetben találkozunk a pénzügyek felelősének (*quaestor*) említésével (**Kat. 54., 67.**). Fontos szerep jutott a város életében a vagyonos felszabadított rabszolgáknak, akik nem szabad születésű jogállásuk miatt soha nem kerülhettek be a városi tanácstagok rendjébe (*ordo decurionum*), azonban saját vagyonukból *augustalisként* különböző adományokat, pl. a köz javáért felajánlásokat tehettek, ünnepi játékokat finanszírozhattak (**Kat. 10., 18., 67.**), és a város *patronusának* számítottak (**Kat. 67.**). Egy felirat (**Kat. 67.**) említi a kézművesek (*opifices*) szakmai tömörülését (*collegium*), érdekes módon két nyelvtani hibával a nevében (*collegius* /!/ *opificerum* /!/). Ez a felirat – amely nem más, mint egy *Silvanus Silvestris*nek felajánlott oltár – egyrészt abból a szempontból is fontos, hogy egyik oldalán a *collegium* 11 tagjának nevét, sőt, egyiküknek *quaestori* tisztségét is feltünteti, másrészt azért méltó említésre, mert szót ejt a szakmai közösség rituális étkezéseihöz az étel elkészítésének helyéül szolgáló konyháról (*culina collegii*).¹⁷

A Brigetio alapításában és egész létezése során oly fontos szerepet betöltő hadseregre számos felirat utal. A leggyakrabban – összesen 22 esetben – természetesen a Brigetióban állomásozó *legio I Adiutrix* csapatát említik. Megjelenik a csapatnév *legio I* (**Kat. 54.**), *legio I Adiutrix* (**Kat. 7., 12., 19., 20., 23., 31., 46., 48., 76., 78., 87., 107.**), *legio I Adiutrix Pia Fidelis* (**Kat. 2., 18., 40., 42.**) alakban egyaránt. A csapatnévhez kapcsolt, császári névből képzett kitüntető jelzők közül a *legio I Adiutrix Pia Fidelis Antoniniana* (**Kat. 55.**), *legio I Adiutrix Pia Fidelis Severiana* (**Kat. 112., 192.**) valamint a *legio I Adiutrix Pia Fidelis Pupiena Balbina Gordiana* (**Kat. 1.**) tűnik fel. Egy esetben csak a *legio I Adiutrix*re egyértelmű visszaulással találkozunk a *legio superscripta* (azaz „a fent említett *legio*”) alakban (**Kat. 23.**). A brigetiói lapidarium gyűjteményében csupán egy felirat említ egy másik egységet, a felderítők (*exploratores*) csapatát (**Kat. 49.**). Egyszerű katona (*miles*) megjelölésével összesen 8 esetben találkozunk (**Kat. 7., 18., 20., 31., 46., 48., 53., 107.**); közülük az egyik mint „dupla zsoldot kapó katona” (*duplicarius miles* – **Kat. 20.**) nyer említést, másikuk pedig mint „hajdani katona” (*quondam miles*) tűnik fel (**Kat. 18.**). A rang nélkül említett katonák sorában kell megemlíteni a kiszolgált katonákat (*veteranus* – **Kat. 3., 31., 58., 73.**), *veteranus legionis I Adiutricis*

16 A töredékes első sorban rendelkezésre álló hely talán inkább csak 3 betű rekonstruálására ad lehetőséget, ezért mégiscsak az *auspex* megoldás tűnik elfogadhatóbbnak.

17 Egy másik, szintébb több tagjának nevét feltüntető brigetiói *collegium* említése: Buocz 1977-1978 (*collegium libertinorum* nevével említő, *Iuppiter Optimus Maximus*nak dedikált feliratos tábla, amelyet *Lucius Caecilius Viator augustalis municipii Brigetionensium* ajánlott fel).

- **Kat. 23., 42., 54., 107.**) is. Közülük csak egy szerepel altiszti rangban (*veteranus ex beneficiario consularis* – **Kat. 21.**). Számos adatot találunk arra vonatkozóan, hogy hány évig szolgáltak a katonák (**Kat. 12., 18., 20., 31., 40., 107.**); a feliratok ezt a megkapott zsoldok (*stipendium*) számával fejezik ki. A legrövidebb szolgálati idő 5 (**Kat. 31.**), a leghosszabb 58 (**Kat. 12.**) év volt. Egy ízben találkozunk a katonai szolgálatból történő tisztességes elbocsátás (*missio honesta*) megjelölésével (**Kat. 107.**): a felirat töredékesége miatt név szerint sajnos nem ismert *veteranus* 23 év katonai szolgálat (*stipendiorum XXIII*) után részesült a hadseregből történő elbocsátásnak ebben a formájában. A legiók általában gyalogos szolgálatot ellátó katonáitól eltérő csapattesthez tartozott a savariai születésű *Caius Iulius Respectus* (**Kat. 40.**), aki 20 évet szolgált lovaskatonaként a brigetiói legióban (*equus legionis I Adiutricis Piae Fidelis*). Egy felirat említi „századosi” (*centurio*) rangban szolgáló katonát (**Kat. 2.**), egy ízben (**Kat. 23.**) találkozunk a *centuriói* rang várományosával (*candidatus legionis*). A *centuriók*on belüli legmagasabb rangú, ún. rangidős *centurio*, aki a *legio* első *cohors*ának parancsnokaként a *primuspilus* (vagy *primipilus*) kategóriába tartozott, egy ízben bukkan fel a brigetiói lapidarium gyűjteményében (**Kat. 12.**). Több Brigetióból származó feliraton is szerepel *Lucius Septimius Petronius* neve, aki a fegyvertár őre (*custos armorum*) volt (**Kat. 7.**). Meglepően sok felirat utal a legioparancsnok mellett működő irodákban szolgáló segédekre (*adiutor* – **Kat. 18.**), az írnoki szolgálatra beosztott altisztekre (*beneficiarius consularis* – **Kat. 21.**; *beneficiarius legati legionis* – **Kat. 87.**), vagy magára a legioparancsnoki irodára (*officium cornicularii legati* – **Kat. 18.**). Ezek a katonák felmentést kaptak a napi kiképzési feladatok (*munera*) alól; ez legjobban a 33 éves korában 18 év katonai szolgálat után elhunyt *Publius Aelius Mercator immunis caeriarensis* megjelölésében nyilvánul meg (**Kat. 19.**). Általában a felszabadított rabszolgák sorából kerültek ki a csapattestek parancsnokai közötti hírvivői feladatokkal megbízott *tesserariusok*, akik származásuknál és beosztásuknál fogva a legiókon belül a legalacsonyabb kategóriába tartoztak (**Kat. 188.**).¹⁸

A társadalmi legalsó rétegeihez tartoztak a rabszolgák és a nem szabad születésű jogállásúnak számító felszabadított rabszolgák. A brigetiói lapidarium gyűjteményében viszonylag kis számban találkozunk az ezekben a kategóriába tartozókkal. A **Kat. 11.** sz. felirat megemlíti *Primitivus*t, aki a 12,5%-os terménynyolcad behajtója (*actor octavarum*) volt, és akiről – noha egyetlen *nomene* is utal rá – csak egy másik brigetiói felirat¹⁹ jóvoltából tudjuk meg egyértelműen, hogy rabszolga (*servus vilicus*, továbbá az 5%-os örökösödési huszadadó, a *vicesima hereditatum* beszedője) volt, *Iulius Proclus* tulajdonában. Szabados (*libertus*) és szabadosnő (*liberta*) említésével csak 1-1 esetben találkozunk (**Kat. 9., 41.**) csakúgy, mint a házban született rabszolga kategóriába sorolható *vernáéval* (**Kat. 87.**).²⁰ A **Kat. 66.** sz. feliraton kifejezett

¹⁸ Borhy 2000.

¹⁹ RIU 389: *conductor VIII(octavarum) ser(vus) vil(icus) XX(vicesimae hereditatum)*.

²⁰ Ez utóbbi esetében nem dönthető el egyértelműen, hogy a feliraton rövidítve említett *Caes(en)nia* vagy *Caes(iana)* nevét követő *verna* szó mint személynév (*Verna* mint *cognomen*), vagy mint a házban született rabszolga jogállásra utaló főnév értelmezendő. Mivel azonban a *Verna* név többnyire férfi *cognomen*ként jelenik meg (pl. CIL III 4032, 4065; Kajanto 1982:134, 314; Mócsy 1983:307; RIU 188), ezen a feliraton talán

birtokos szerkezet (*Coccei Marcia* azaz „*Cocceius Marciája*”) szintén a rabszolgatartó és rabnő – esetleg szabadosnő – viszonyra utal. Jellemzően rabszolganev volt a *Domesticus*,²¹ amely egy esetben fordul elő a gyűjtemény feliratain (Kat. 42.); hasonló származásra utal a *Valeria Servata* név *cognomene* (Kat. 39.).

A római társadalmi piramis csúcsán álló császár személyének említése is viszonylag ritkán figyelhető meg a brigetioi lapidarium kőemlékein, ezen belül is főleg mérföldköveken (Kat. 1., 8., 88., 169., 255., 256.) fordulnak elő. Eltekintve attól, hogy az egyik töredékes kőemléken (Kat. 247.) említett, a szépen vésett, szabályos betűk alapján mindenképpen 2. századi császár személyének azonosítása még további kutatásokat kíván, érdekes az a tény, hogy az összes többi, feliraton említett uralkodó nemcsak, hogy Kr. u. 3. századi, de egymást követték a trónon, és igen rövid időszakra koncentrálnak. Egy bázis gondosan levéselt felirata a *damnatio memoriae*val sújtott *Severus Alexander* (222-235) és anyja, *Iulia Mamaea* (megh. 235-ben) nevét tartalmazta (Kat. 112.). Az őt a trónon követő *Maximinus Thrax* (235-238) és fia, *Maximus* (236-238) neve négy mérföldkövön is (Kat. 8., 88., 255., 256.)²² felbukkan. A két császár meggyilkolása után néhány hónapra uralomra került *Pupienus* és *Balbinus* (mindketten 238. január/február-238. május), valamint az őket követő III. *Gordianus* (238-244) együttesen szerepel egy másik mérföldkövön (Kat. 1.), sőt, a nevüket a helyben állomásozó legio kitüntető jelzőként is megkapta (*legio I Adiutrix Pia Fidelis Pupiena Balbina Gordiana*).

A legmagasabb rangú hivatalnokok, a *consulok* személyéről csak egyszer esik említés: egy Iuppiternek felajánlott oltáron olvasható záróformula *Lupus* és *Maximus* 232-ben viselt consuli hivatalát tünteti fel (Kat. 58.).

A lapidariumban őrzött feliratok bepillantást nyújtanak Brigetio lakóinak vallási életébe is. A legtöbb felajánlást (9) Iuppiter *Optimus Maximus* kapta (Kat. 49., 50., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 62.). A capitoliumi triász másik tagjának, *Iuno Reginának* felajánlott oltár csak egy található a gyűjteményben (Kat. 49.), azon is közösen szerepel Iuppiter *Optimus Maximusszal* és *Genius exploratorummal*. 3 oltáron tűnik fel *Silvanus* (Kat. 50. ?/, 53.) illetve *deus Silvanus Silvestris* (Kat. 67.) neve. A keleti istenségek közül *dea Baltis* (Kat. 66.) valamint a Mithras-vallás körébe tartozó *Cautopates* (Kat. 65.) neve bukkan fel 1-1 oltáron. A Kat. 63. sz. oltár feliratának töredékessége miatt nem derül ki, hogy a megmaradt első sorban látható AVG rövidítés *Aug(usto)* vagy *Aug(ustae)* alakban oldható-e fel. A Kat. 112. sz. felirat megemlíti a dedikációban részesített *Severus Alexander* és *Iulia Mamaea* „istenfelségét és méltóságát” (*numen et maiestas eorum*).

A sírfeliratok az elhunyt/elhunytak és a feliratot állító/állítók nevéen túl gyakran megadják a rokonsági fokot vagy utalnak a közöttük fennálló viszonyra.²³ A megszo-

inkább a házban született rabszolga jelentés a helytálló.

21 Kajanto 1982:82.

22 Bár a Kat. 88. sz. mérföldkő töredékes, a Kat. 8. – és más pannoniai, köztük brigetioi párhuzam szövegezése alapján – nagy biztonsággal rekonstruálható.

23 Részletesen lásd a Tárgy és névmutatók „Családi viszonyok, rokonsági fokok, baráti kapcsolat” alfejezetét a 197. oldalon.

kott *coniux* (Kat. 3., 5., 11., 19., 20., 27., 28., 54., 73., 87., 107., 188.), *filia* (Kat. 2., 9., 10., 22., 39., 47., 71.), *filius* (Kat. 2., 3., 7., 12., 13., 14., 17., 25., 28., 38., 46., 65.), *mater* (Kat. 6., 9., 77., 78., 112.),²⁴ *pater* (Kat. 2., 10., 19., 22., 25., 35.), *parens* (Kat. 7., 17., 18., 31., 39., 46., 47., 71., 107.), *puer* (Kat. 89.), *puella* (Kat. 10.) rokonsági fokon túl külön is ki kell emelni a pontosan nem meghatározható *adfinis* (após?, sógor?, vő?) megjelölést (Kat. 23.), a *matrona* kifejezést (Kat. 11.), valamint a Pannoniában itt egyedül felbukkanó, de másutt is meglehetősen ritka *proximus eius* („legközelebbi hozzátartozója”, a „hózá legközelebb álló”) összetételt (Kat. 13.). Az elhunythoz fűződő baráti kapcsolatra (*amicus*) egyetlen felirat utal (Kat. 48.). Számos példa látható arra is, hogy a síremléket az elhunyt örököse (*heres* - Kat. 21., 23., 38., 41., 48., 54.), másodfokú örököse (*heres secus* - Kat. 40.) emelte, két esetben végrendeletben meghatározott úton (Kat. 9., 48.). Az elhunyt életkorának megadása az esetek többségében csak az évek feltüntetésével történik; az *annos/annis* alak használatára vonatkozóan a Kat. 22. sz. feliraton kiírt *me(n)se(s)* alak, másrészt a Kat. 15. és 46. sz. feliratokon olvasható *vixit annis* alak lehet gyaránt mérvadó.²⁵ A feliratokon említett személyek közül *Aurelia Antioch* volt a legrövidebb életű (Kat. 71.), hiszen csak 1 évet élt (*vixit annum*). Ritka formula bukkan fel *Marcus Aurelius Crhysus* (sic!) szarkofágján (Kat. 89.), amelynek feliratán az általa élt évek számát csak „többé-kevésbé” pontosan tudták tizennyolcban meghatározni: *vix(it) ann(is) p(lus) m(inus) XVIII*.²⁶ Ezzel összefüggésben talán nem elhanyagolható az a tény, hogy a szarkofág díszítése befejezetlen: a jobb oldali *aediculában* álló alaknak csak a körvonalait faragták ki, a bal oldalit el sem kezdték. A sírfeliratok kapcsán meg kell említeni, hogy többségük (összesen 32) a *Dis Manibus* dedikációval kezdődik, amelyet két feliraton a *Dis Manibus et memoriae* (Kat. 7., 35.), két másik esetben a *Dis Manibus memoriae* (Kat. 13., 22.) változat egészíti ki. Az *ob memoriam* - Brigetióban más feliratokról is ismert²⁷ - összetétele a lapidarium gyűjteményében egyszer fordul elő az *Aeternae Quietis Perpetuae Securitati* jellegzetesen 3. századi, egymásra halmozott formulákkal egyetemben (Kat. 188.). A záróformulák közül a *bene merenti* (Kat. 23., 41., 42., 188.) illetve a *bene merentibus* (Kat. 3.) alak fordul elő a leggyakrabban. Egy esetben (Kat. 2.) bukkan fel az *o(pto) s(it) t(ibi) t(erra) l(evis)* formula „O”-betűbe mint körkompozícióba szerkesztett jellegzetes rövidítése (*sigla*). Életükben ketten készítették el a saját - azon belül egy esetben házastársukkal közös - síremléküket (Kat. 21., 28.).

Sajnos, Brigetio középületeire vonatkozóan kevés felirat áll rendelkezésünkre: talán egy Iuppiter-templom építési felirata lehetett a Kat. 60. sz. mészköztábla, amelyet a brigetióiak közössége (*Brigaetiones* /sic/) közpénzből (*publice*) ajánlott fel és adományozott (*dederunt dedicaverunt*). A másik, középületre utaló felirat a szövegösszefüggésből következően Brigetio polgárvárosi *amphitheatruma* 70 római láb (kb. 21 m) hosszúságú, és a Brigetióban állomásozó *legio I Adiutrix Pia Fidelis Severiana* katonái

24 A *Iulia Mamaea* titulaturájában feltüntetett *mater castrorum* összetétel bázis feliratán, nem pedig sírfeliraton olvasható (Kat. 112.).

25 Év, hó, nap megadása az alábbi feliratokon olvasható: Kat. 22., 77.; Év és hónap: Kat. 14.

26 Az életkor megadására vonatkozóan lásd: Szilágyi 1961; Mócsy 1963.

27 Borhy 2000:passim.

számára fenntartott *podiuma* szakaszának és ülésorainak (*spectacula*) lehetett az építési felirata (Kat. 192.). Az itt feltüntetett *pedum LXX* adaton túlmenően mértékegységre csak egy további köemléken, nevezetesen egy kőszúlyon találunk 50 *libra* erejéig (kb. 16,3 kg) utalást (Kat. 69.). A közművek kapcsán itt kell említést tenni az utakról és hidakról (*viae cum pontibus* /Kat. 1./ illetve *pontes et stratae* /Kat. 8., részben Kat. 88., továbbá Kat. 255., 256./), amelyek helyreállításának tényét – és a császár gondoskodásának egészen Brigetióig ható propagandisztikus hatását - a mérföldkövek feliratai örökítették meg számunkra (Kat. 1., 8. és részben Kat. 88., továbbá Kat. 255., 256.).

Szólni kell a latin feliratokon található nyelvtani jelenségekről, betűtévészteésekről, elírásokról.²⁸ Az ókori *Brigetio* nevének írásmódjában megmutatózó – meglepően – változatos írásmódról fentebb már volt szó. A feliratokon a leggyakoribb hiba az „l” és az „L” betűk tévesztése személynevekben (pl. *AEL(ia)* helyett *AEI(ia)* – Kat. 3.; *AURELII* helyett *AURELLI* – Kat. 89.), csapatnevekben (pl. *LEG(ionis)* helyett *IEG(ionis)* – Kat. 7.), számnevekben (*LXV* helyett *IXV* – Kat. 5.) egyaránt. Ugyanígy váltakozás figyelhető meg az „E” és az „F” betűk között (pl. *RUFIO* helyett *RUEO* – Kat. 54.), de olykor a „P” és az „R” írásában is bizonytalanság mutatkozik (*POSUIT* helyett *PROSUIT* – Kat. 21.). Némi archaizmus tükröződik a *QONDAM* (Kat. 2.) és a *Q(uravit)* (Kat. 27.) szavak írásmódjában. A Kat. 1. sz. feliraton a *conlapsas* szó a bilabiális felpattanó zárhangok, a „p-b” mássalhangzók zöngés alakját („b”) hozza a zöngétlen „p” (helyesen: *conlapsas*) helyett. Az „i” és az „u” magánhangzók váltakozása a *stipendium* (*stipendium* helyett - Kat. 20.) és a *pietissimo* (*pietissimo* helyett – Kat. 28.) szavakban figyelhető meg. Nemben történő egyeztetési hiba a *Proculina qui ...* összetételben (Kat. 21.), számban történő egyeztetési hiba pl. a *resituerunt* helyett írt *restituit* alakban (Kat. 1.) figyelhető meg. A főnévragozásban elkövetett hibára a kőfaragó által – végül helyesen - *dativusra* (*karissimo*) javított, eredetileg *genitivusban* (*karissimi*) írt alak (Kat. 14.) szolgálhat példát. Ugyanígy feltűnő az egyeztetés hiánya a Kat. 1. sz. mérföldkövön olvasható *Gordianus nobilissimo* (sic!) *Caesar* császári névben. Gyakran találkozunk betűkihagyással (*ANTIOCHIANUS* helyett *ANTIOCHANUS* – Kat. 43.; *PARENTIBUS* helyett *PARN°TIBUS* – Kat. 7.), betűkettőzéssel (pl. *EIUS* helyett *EIIS* – Kat. 54.), rosszul elhelyezett interpunctióval (pl. *S°S(olverunt)* – Kat. 65.; *PARN°TIBUS* – Kat. 7.). A keleti származásúak körében gyakori nevek közül az *Antiochia* városnévből levezethető személynevek esetében is gyakori a betűkihagyásból fakadó elírás (Kat. 43.: *Antioch<i>anus*; Kat. 71.: *Antioc<h>ianus*, *Antioc<h>ia*). A vulgarizmus irányába mutat a *CURARUNT* igeidő használata a *CURAVERUNT* helyett (Kat. 46.) csakúgy, mint az *-ae* diphtongus *-e* alakban monophongizált változata szavakon belül (pl. *CAECILIA* helyett *CECILIA* – Kat. 14.), és nőnemű főnevek vagy melléknevek *dativusának* végződésében (pl. *pietissimae* helyett *pietissime* – Kat. 9.; *innocentissimae* helyett *innocentissime* – Kat. 10.) egyaránt. *C(a)ecilia Marcellina* névrészei közé a kőfaragó tévedéséből kifolyólag tévesen bekerült az *ET* kötőszó;

²⁸ Lásd Tárgy és névmutatók „Nyelvtan, helyesírás, betűtévészteések, elírások” c. alfejezetét a 198. oldalon.

ezt folyékony gipsznek a betűágyba történt belekenésével korrigálta csakúgy, mint ugyanezen a feliraton (Kat. 14.) a fentebb már említett *karissimo* – *karissimi casus* tévesztés esetében. Durva hibának számít az *opifex* szó többes *genitivus*ának *opificerum* írásmódja, amely *opificum* kellene, hogy legyen (Kat. 67.); az a tény, hogy a szó előtt a szintén helytelen *collegius* alak szerepel az elvárható *collegium* szó helyett (*collegius* /!/ *opificerum* /!/), csak megerősíti a fent elmondottakat. A legkirívóbb hiba azonban mégiscsak a *Primitivus* által a feleségének állított szarkofág (Kat. 11.) feliratán figyelhető meg, amelyről a kőfaragó egyszerűen kifelejtette, és utólag, alig láthatóan, apró betűkkel véste fel 2-3. sor közé az elhunyt *matrona innocentissima* nevét.

A nagy számban megfigyelhető hibák recepciójára, a faragott követ megrendelő válaszlépésére vonatkozóan talán érdekes megfigyelést tehetünk *Ulpia Sabina* esetében, aki az elhunyt férje, *Gaius Valerius Serotinus* számára megrendelt sírfeliraton (Kat. 5.) elkövetett helyesírási és esztétikai hibák láttán dönthetett úgy, hogy lányának, *Valeria Valentinának* a sírfeliratát más kőfaragóval készítteti el.

A brigetiói lapidariumban őrzött kőemlékeken látható ábázolások motívumkinccse közül – anélkül, hogy részletekbe menően tárgyalnánk őket – néhány érdekesre érdemes felhívni a figyelmet.

A civil lakosság körébe tartozó sírköveken, szarkofágokon a római művészetben gyakran felbukkanó, általában a jobb kézben tartott tekercs alakú könyv („irattekercs”), párosulva a bal kéz jellegzetes „eskütételre emelt” tartásával (kinyújtott mutató és középső ujj), Brigetióban is gyakran megfigyelhető (Kat. 14., 15., 16., 23., 25., 31., 33., 34., 37., 44., 45., 80., 107., 131.). Ez a sokat vitatott jelenet megnyugtató értelmezést nyert:²⁹ az irattekercs ui. az elhunyt műveltségét volt hivatott hangsúlyozni, erre utal a kinyújtott ujjak (*porrecti tres digiti*) szónokias kéztartása. Az ábrázolás fontos megerősítést nyer – az elhunytat ebben a testtartásban, tekercs alakú könyvvel a kezében megjelenítő – Kat. 14. sz. szarkofág révén, amelyen a következő felirat olvasható: *Caius Iulius Candidianus*nak, aki 18 évet, 7 hónapot élt, és jártas az összes szabad tudományban (*omnibus studiis liberalibus eruditus*). Természetesen egy még olyannyira kiművelt, kivételesen tehetséges, 18 évesen elhunyt fiatalember esetében sem lehet feltételezni, hogy minden tudományt teljességgel elsajátított volna: itt a római sírfeliratok egy megszokott fordulatával van dolgunk, amely a gyermekként vagy fiatal korban elhunytakat (elsősorban a fiúgyermeket) kivételesen kiművelt, érett embereknek mutatja be, hogy a túlvilágon azonos esélyeik lehessenek a felnőtt korban elhunytakkal: ezt nevezte F. Cumont az elhunyt „műveltség révén történő héroizálásának”.³⁰

A katonák öltözetének részletes ábrázolása a sírköveken illetve a szarkofágokon kivételes esetben hozzájárulhat a keltezés pontosításához. Így van ez a Kat. 19.

29 A korábbi szakirodalomban nem ismerték fel, hogy nem irattekercsről, hanem tekercs alakú könyvről van szó; emiatt sokan tévesen pl. a polgárjog megadását bizonyító okmányként, vagy pl. a lezárult életet mint becsukott könyvet szimbolizáló motívumot értelmezték azt. A jellegzetes kéz- és ujjtartásnak tulajdonítottak az ártó szellemeket ily módon távoltartó szerepet, vagy eskütételt jelentő értelmet. A kérdéskör remek összefoglalására lásd Brein 1973.

30 Brein 1973:2 számos jó példával, forrásokkal és további szakirodalommal; Kenner 1968.

sz. szarkofágon, amely az elhunyt *Publius Aelius Mercator*t ábrázolja, aki a legio irodai előljárója (*caeriarensis legionis*), és napi kiképzési feladatok alól felmentett katona (*immunis*) volt. Alakja a felirattól jobbra elhelyezkedő *aediculá*ban jelenik meg; jobb kezében a hivatalára utaló *beneficiarius*-lándzsát tartja, baljában talán egy gömböt,³¹ amelyet a lándzsa csúcsára helyez. Öltözéke megegyezik a bal oldali *aediculá*ban látható alakéval: korongfibulával összefogott köpenyt (*sagum*), kiszélesedő, hosszú ujjú felső ruhát (*tunica manicata*), nadrágot (*braca* vagy *braccae*) viselt, derekán kör alakú csatos öv (*cingulum*) látható. Ez a szolgálati öltözet, amely más brigetiói emlékeken is felbukkan (**Kat. 45.**), Caracalla uralkodása alatt került rendszeresítésre, és ezáltal kiváló keltezési kritériumként szolgál.³²

A brigetiói síremlékek motívumkincsei közül kiragadva szólni kell a szarkofágok feliratos mezőjét szegélyező keretmotívumról (50 szarkofág), illetve annak hiányáról (8 szarkofág).

A keretmotívum nélküli szarkofágok közül 7 felirat nélküli (**Kat. 90., 92., 135., 136., 139., 167., 253.**), 1 viszont felirattal ellátott (**Kat. 71.**). Az egyszerű szegéllyel keretezett felület (1. rajz) 1, a kettős szegély – a leggyakrabban alkalmazott keretdísz (2. rajz) – 19 esetben fordul elő. Összesen ötször jelenik meg a *tabula ansata* a szarkofágok főoldalán: 1 esetben egyszerű (3. rajz), 4 esetben kettős vonallal (4. rajz) szegélyezett mezőhöz kapcsolódva. A feliratos mező felé hasasodó, a kettős szegélyből kinövő félkörmotívum (5. rajz) egyszer, a kettős, egymás fölé helyezett félkördísz (6. rajz)³³ kétszer fordul elő. egy esetben a feliratos mező két oldalán másutt nem ismételt, szépen kimért volutás dísz bukkan fel (**Kat. 6.**).

A jellegzetes, egyes feltevések szerint a felajzott reflexíj látványa által inspirált norico-pannoniai keretmotívumnak (ún. barokkmotívum) több altípusa³⁴ is

31 Pochmarski 2001:203.

32 Ubl 1969:228-238; 440.

33 Hasonló motívum Aquincumból: Nagy 1971:138., 61. kép.

34 A íj-párhuzamra utalhatnak a **Kat. 10.** és **21.** sz. darabokon látható nyilak. E. Pochmarski összesen 15 variánst különített el ezen a motívumkincsen belül. Nyilván igaza van abban, hogy a rozettával díszített vagy anélküli, illetve a kísérővonalakkal is díszített vagy azokat nélkülöző altípusokat is külön-külön variánsként kezeli, összeállításában mégis figyelmen kívül hagyta az egyszerű (1. rajz) vagy kettős vonallal (2. rajz) szegélyezett, a *tabula ansatá*val (3-4. rajz) díszített keretdísz, a félköríves (5. rajz) motívumot, valamint a gyűjtemény egyetlen hatszög alakú – sajnos felirat nélküli mezőt szegélyező – keretmotívumát. Lásd Kranz 1986; Pochmarski 1998; Pochmarski 2001. A brigetióival jól összevethető aquincumi kőfaragó műhelyek tevékenységére vonatkozóan lásd Nagy 1971. Pochmarski 2001 részletesen foglalkozik a brigetiói szarkofágok egyéb díszével is (Erős, akrotérionok, elhunytak ábrázolása a szarkofág tetőn, stb.), ezért ezekre a katalógusban nem térünk ki. A norico-pannoniai motívumok összefüggéseire a feliratokkal lásd Alföldy 1959.

megfigyelhető a komáromi gyűjtemény darabjain:³⁵ az alsó és felső S-vonalakat középen egyenes, függőleges vonallal összekötő motívum (7. rajz) 7, az S-vonalakat íves vonallal összekötő díszítmény (8. rajz) 3 esetben figyelhető meg. Ennek további variánsa a virágsziromszerűen kettényíló (9. rajz), két esetben jelenlevő keretdísz, illetve a virágsziromszerű motívumok közé beékelődő újabb íves díszítmény (10. rajz), amelyek csak egyszer bukkan fel. A kutatók egyetértenek abban, hogy ez a motívumkincs a Kr. u. 3. század első felére jellemző, azon belül is a késő Severus-korra tehető.

Külön ki kell emelni a komáromi gyűjtemény egyetlen, hatszög alakú keretmotívumát, amelyet vonalrajzszerű peltamotívumok szegélyeznek (11. rajz). Bár felirata nincs, a rajzos technika alapján a Kr. u. 3. század végére, esetleg a 4. század elejére tehető, és ezzel az egyik legkésőbbi, keltezhető brigetiói szarkofágot jelenti.³⁶

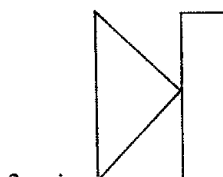
1. rajz

Kat. 9.

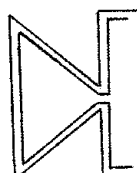
2. rajz

Kat. 2., 5., 7., 19., 22., 87.,
170., 172., 173., 174.,
176., 177., 178., 180., 182.,
183., 184., 190., 240.

3. rajz

Kat. 3.

4. rajz

Kat. 11., 12., 89., 181.

35 Az itt közölt anyagban kivétel nélkül szarkofágokon szerepel ez a motívum, bár másutt felbukkan pl. isteneknek tett felajánlásokon (pl. RIU 377). Ugyanígy kivétel nélkül a feliratnak szánt mező két oldalán helyezkedik el ez a motívum a katalógusban ismertett darabok esetében (szemben a RIU 590 sz. szarkofág keretdíszével, amelynél a felső szegélylécen is norico-pannoniai motívum látszik).

36 Nagy 1928. Ez a motívum általánosan elterjedt volt Pannoniában: számos példát ismerünk Aquincumból, Intercisából, Vindobonából. A fenti, késői kelteztést erősíti meg egy aquincumi, a brigetióihoz hasonló közvonalrajzos technikával készült peltadísz felmutató szarkofág (Nagy 1928:73-74, 23. kép), amelyből – feltéve, hogy nem másodlagos betemetkezés volt – 3-4. század fordulójára keltezhető leletanyag került elő (Kuzsinszky 1900:43-44).

5. rajz

Kat. 175.

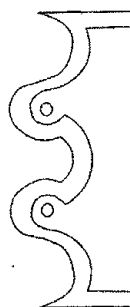
6. rajz

Kat. 4., 187.

7. rajz

Kat. 14., 18., 21., 168., 171., 188., 189.

8. rajz

Kat. 13., 15., 134.

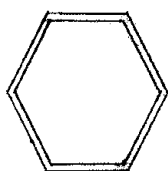
9. rajz

Kat. 10., 20.

10. rajz

Kat. 17.

11. rajz

Kat. 24.

■

A szarkofágokon megjelenített *Erós*-alakokon (**Kat. 2., 4., 9., 10., 11., 21., 22., 26., 29., 30.**) kívül viszonylag ritka a mitológiai alakok és az istenek ábrázolása. Ezek sorából mindenképpen kiemelkedik a **Kat. 26.** sz., két darabra tört, és két lapidariumban (Rév-Komárom; Komárom) őrzött relief, amely *Hippolytos* és *Phaedra* jelenetét ábrázolja *Aphrodité* és *Erós* társaságában. Meg kell említeni a **Kat. 194.** kisméretű mészkő reliefet, amelyen *Mercurius* látható a rá jellemző attribútumokkal: baljában pénzeszacskót, jobbában a hírnöki pálcát (*caduceus*) tartja. A magángyűjteményben levő **Kat. 225.** sz. relief az istenek és gigászok harcának (*gigantomacheia*) a hellénisztikus művészetben kialakult ikonográfiai elemeit mutatja: a töredéken kígyólábú gigászon térdelő istenalak testének részlete látható.

Természetesen nem lehet sem ezen kötet terjedelmi keretei között, sem az összes, Brigetióból elkerült és más gyűjteményekben őrzött és ismert felirat figyelembe vétele nélkül a katalógusban ismertetett feliratok teljes és minden igényt kielégítő kiértékelését adni. Nyilvánvalóan – és remélhetőleg – azonban további kutatások kiindulópontjául szolgálhatnak a közreadott szövegek.

Köszönetnyilvánítás

A kötet megszületését több éves kutatómunka előzte meg, amely a kótárat a jelenlegi állapotában megvalósító Szamadó Emese, a komáromi Klapka György Múzeum igazgatója jóvoltából mintegy 10 évvel ezelőtt csaknem eljutott a publikáció fázisáig. Megköszönöm kollégáimnak, hogy korábbi munkáinak eredményeit felhasználhattam, az egyes feliratokra vonatkozó háttér adatok kiderítésében segítségemre volt, és hozzájárult ahhoz, hogy a vezetőt elkészíthessem.

A Komáromban folytatott kutatómunkát, a feliratok rendszeres, eredetiben tanulmányozását az Alexander von Humboldt-Stiftung (Bonn, Németország) anyagi támogatása tette lehetővé, amelyet ez úton is köszönök, csakúgy mint a támogatás elnyeréséhez nyújtott segítségét Alföldy Gézának, a Heidelbergi Egyetem professor emeritusának.

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alapprogram, Komárom Város Önkormányzata, a MOL-LUB Kft., a Komáromi Közgyűjteményi Közalapítvány és a Klapka György Múzeum támogatta; csak remélni tudom, hogy a katalógus kellő bizonyítékul szolgál arra, hogy érdemes volt támogatásukra, amelyért nem tudok kellőképpen hálás szívvel köszönetet mondani.

A Komárom és Szőny területén köz- és magángyűjteményekben őrzött vagy közterületen felállított, esetleg egyszerűen csak egy ház udvarán heverő római kori kőemlékek összegyűjtésekor teljességre törekedtem: ez a célkitűzés nem valósulhatott volna meg akkor, ha ismerősök és ismeretlenek, értesülve a készülő kötetről, vagy egyszerűen csak felfigyelve arra, hogy az utcán számukra furcsa köveket nézegetek, mérek, rajzolok, fotózok, nem segítettek volna azzal, hogy vagy felhívják a figyelmemet egy-egy újabb, általuk valahol, valakinél látott faragott, sőt, feliratos kőre, vagy azzal, hogy segítik azt a múzeum számára megszerezni, nem is beszélve azokról a segítőkőről, akik maguk ajánlották fel az általuk talált kőemléket a múzeumi gyűjtemény számára. Szeretném külön is megköszönni nekik segítségüket: első helyen Várhidi Ilonának azt, hogy 1998-ban a MOL NYRt. területén előkerült 3 szarkofág (**Kat. 188., 189., 190.**) helyszíni biztosításáról gondoskodott, feltárásukban és múzeumba szállításukban, kiállításukban pedig rengeteget segített. Szintén neki köszönhető a **Kat. 192.** sz., messzemenő urbanisztikai és építészeti következtetések levonására lehetőséget adó *amphitheatrum*-felirat ismertté válása. Ezen a helyen is köszönet illeti Móricz Lajos szőnyi lakost, aki a feliratot megtalálta és a múzeumnak adományozta. A magángyűjtők közül Kiss Attila szőnyi lakosnak szeretném újfent köszönetemet kifejezni, aki – mint korábban annyiszor – hozzájárult ahhoz, hogy gyűjteményét tanulmányozzam és ebben a kötetben közreadjam (**Kat. 195-238.** és **Kat. 248.**). Ugyancsak köszönettel tartozom Baladincz Jenőnek, aki a régészeti munkák körüli teendőikben rendszeresen segítségemre volt. Az egyik utolsó, s egyúttal szinte legfontosabb, ezáltal további kutatásokra sarkalló feliratra (**Kat. 247.**) Sára István szőnyi lakos, 1992-ben az általam vezetett brigetiói ásatások résztvevője, hívta fel a figyelmemet; köszönettel tartozom neki nemcsak azért, hogy munkámra odafigyelt, de azért is, hogy a kertjében talált feliratos kőemléket a múzeumnak ajándékozta.

A feliratok rajzos dokumentálásában végzett fáradságos munkájáért és segítségéért Vandlik Katalin PhD-ösztöndíjas-régésznek (ELTE BTK, Ókori Régészeti Tanszék) tartozom köszönettel, aki tanítványommal, Gelencsér Ákos régésszel (Klapka György Múzeum) együtt a feliratok fotózásának nem éppen egyszerű munkájában is segédkezett. Köszönöm a lapidarium termeinek néha csontig metsző nedves hidegében vagy a lapidarium udvarának forró nyári napsütésében is mindig kedves és türelmes Jaksza Istvánné Zsuzsának, az Igmandi Erőd gondnokának azt, hogy az erődbe bármikor, hétvégeken, szünnapokon, nyitvatartási időn túl is bármikor bejuthattam, és a kőemlékeket tanulmányozhattam.

Végül, de nem utolsó sorban megköszönöm kollégámnak, dr. Kovács Péternek (Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem), hogy végignézte velem a lapidarium feliratait, elolvasta a katalógus kéziratát, és véleményével, észrevételeivel munkámat segítette.

Budapest, 2006. augusztus

Dr. Borhy László
tanszékvezető egyetemi tanár
(ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék),
a brigetiói ásatások
Pro Urbe Komárom-díjas vezetője

A feliratok feloldásában alkalmazott diakritikus jelek

ab c, ab 5 abc	sorok elválasztása, 5. sor jelölése
abc	egy szó jól olvasható betűi
ABC	felismerhető, szóként azonban nem nehezen értelmezhető betűalakok
abç	sérült betűk
<u>abc</u>	korábbi kiadásokban még olvasható, mára azonban megsemmisült betűk
ā ē ō, ī	vízszintesen felülhúzott betű és számok
âb, âbc	ligatúrák (minden betű felett, amelyik az utána következővel ligatúrában áll)
[[abc]], [[ABC]], [[abç]]	az ókorban kitörölt betűk, amelyek ennek ellenére jól, vagy nagy valószínűséggel olvashatók
[[[abc]]]	az ókorban kitörölt betűk, amelyeket a szöveg kiadója egészített ki
` abc ´	a szövegben az ókorban eszközölt javítások, betoldások
[abc]	megsemmisült, a szöveg kiadója által kiegészített betűk
[-----], -----	egy teljes, illetve bizonytalan számú hiányzó sorok helye
{abc}	tévesen szereplő betűk, amelyeket a szöveg kiadója kizárt
<abc>	tévesen kihagyott betűk, amelyeket a szöveg kiadója adott a szöveghez
ˆabcˆ	a szöveg kiadója által javított betűk
a(bc)	rövidítés feloldása
a°b°c, abc ° abc	interpunctio egyes betűk illetve szavak között

A komáromi római kori kőemlékek katalógusa

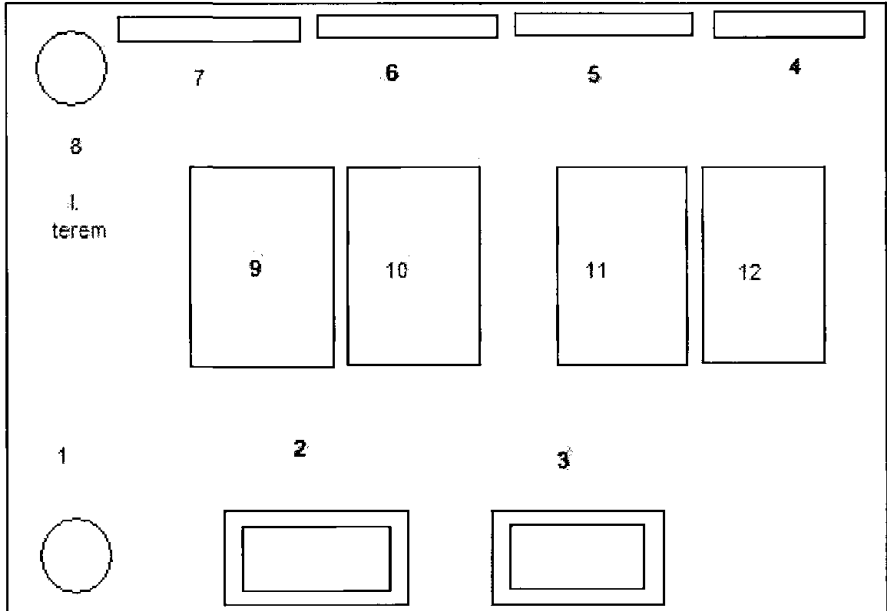
(Kat. 1. – Kat. 256.)

Az Igmándi erőd termeiben, udvarán és raktárában őrzött római kori kőemlékek

(Kat. 1.-Kat. 165., Kat. 247., 251., 252.)

I. terem

Kat. 1.

Mérföldkő, mészkő. Ltsz.: 73.2.1. M: 238 cm; Átm.: 50 cm. Betűméret: 5,5 cm; 11 cm (1. sor); 8 cm (11. sor). LH: Almásfüzitőn került elő 1966-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Stukkóbevonat és piros festés nyomai. Ligatura: NL (8. sor); NT (9. sor); MP (12. sor). 8. sor: *conlapsas* helyett *conlabsas*; 9. sor: *restituierunt* helyett *restituít*. A feliratot kiadók olvasatával szemben a 10. sorban a *G(ordianam)* szó rövidítését nem törölték ki (mint ahogyan fentebb, a császári titulaturák sorában sem), az egyértelműen látszik, jól olvasható. Kr. u. 238. június-augusztus. Irodalom: Lőrincz-Számadó 1994:205-207; Lőrincz-Számadó 1997:261-263.

Felirat szövege:

Imp(erator) Caes(ar) /

[[M(arcus) Clod(ius) Pupienus vagy Pupienus Max(imus) P(ius) F(elix) /

Aug(ustus) pont(ifex) max(imus) tr(ibunicia) pot(estate) p(ater) p(atriciae)

co(n)s(ul) II proco(n)s(ul) et Imp(erator) Caes(ar) D(ecius) /

C(aelius) Calvinus Balbinus /

5 P(ius) F(elix) Aug(ustus) pont(ifex) max(imus) tr(ibunicia) po]]t(estate) /

c[[o(n)s(ul) II proco(n)s(ul) p(ater)]] p(atriciae) et M(arcus) Antonius Gordianus/

nobilissimo (!) ° Caes(ar) ° vias /

vetustate conlabsas (!) /

cum pontibus ° restituít (!) /

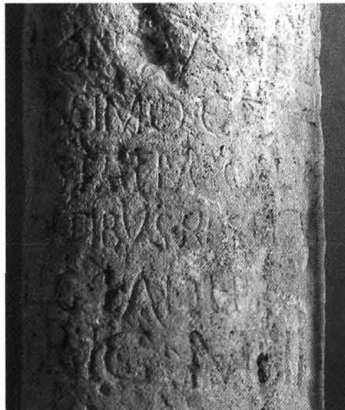
10 per ° leg(ionem) ° I ° Adi(utricem) ° P(iam) F(idelem) ° [[P(upienam) B(albinam)]]

G(ordianam) /

a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) II

Fordítása:

Imperator Caesar Marcus Clodius Pupienus (vagy Pupienus Maximus) Pius Felix császár, főpap, a tribunusi hatalom birtokosa, a haza atyja, kétszeres consul, proconsul és Imperator Caesar Decius Caelius Calvinus Balbinus Pius Felix császár, főpap, a tribunusi hatalom birtokosa, kétszeres consul, proconsul, a haza atyja és Marcus Antonius Gordianus igen nemes Caesar a régiségüknél fogva használhatatlanná vált utakat a hidakkal együtt helyreállították a legio I Adiutrix Pia Fidelis Pupiena Balbina Gordiana által. Brigetiótól 2 mérföldnyire.

Kat. 2.

Mésző szarkofág, fedél nélkül. Ltsz.: 73.92.1. H: 222 cm; M: 82 cm; SZ: 100 cm. Betűméret: 4 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor nyugati oldalától mintegy 50 m-re, 1963-ban egy késő római sírból, másodlagos felhasználásban került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. A szarkofág elülső oldalán két oldalán keretezett mezőben egy-egy egymással szembe forduló szárnyas gyermek *Erós*-alak, lefele tartott, kezükben égő fáklyával. Az első sor közepén *hedera*, másutt csúcsban végződő, következetlenül alkalmazott interpunctio. A felirat alatt O-betűbe komponált, az S-betű két oldalán szimmetrikusan elhelyezett TL (bal oldalon) illetve T (jobb oldalon) betűk (*OSTTL*). Hasonló *sigla*: RIU 534. A *Flavius* (rövidítve feltüntetett) *nomen gentile* alapján Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 552.

Felirat szövege:

D(is) ° M(anibus)

T(itus) ° Fl(avius) ° Iulianus q<u>ondam > (centurio) leg(ionis) I Adi(utricis) °

P(iae) ° F(idelis) ° ann(orum) ° LXVIII ° T(itus) Fl(avius) ° Iulianus

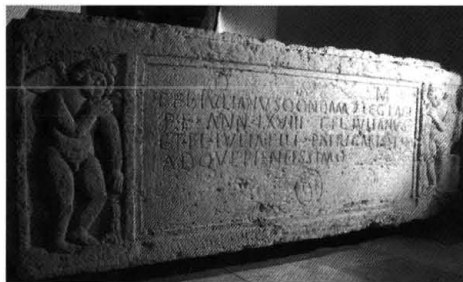
et ° Fl(avia) ° Iulia ° fili(i) ° patri carissimo (°?)

5 adque pientissimo

o(ptamus) s(it) t(ibi) t(erra) l(evis)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Titus Flavius Iulianus, a legio I Adiutrix Pia Fidelis egykori századosa, élt 68 évet. Titus Flavius Iulianus és Flavia Iulia, a gyermekei (állították) igen drága és igen jámbor atyjuknak. Kívánjuk, hogy legyen neked könnyű a föld.

Kat. 3.

Mésző szarkofág, fedél nélkül. Ltsz.: 73.11.1. H: 226 cm; M: 80-81 cm; SZ: 106 cm. Betűméret: 6 cm; 7 cm (1. sor). LH: Komárom/Szőny, a legiotábertől délre, 1963-ban építkezések során került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. A szarkofág elülső oldalát teljesen kitöltő *tabula ansata*. Az 1. sorban az Ael(iae) és a Magnill(a)e névrész kezdőbetűjének csúcsai a többi betűhöz képest magasabbra vannak felhúzva; hasonló a 2. sor Messorino szó kezdő M-je is. Az első sorban ugyancsak az Ael(iae) névrész L-jének vízszintes talpa hiányzik. A 2. sorban *Magnillae* alak helyett csak *Magnille* szerepel. Bár a *Septimius nomen gentile* rövidítésében a P kettőzése (SEPP) egyértelműen utal a gyermekek *nomen gentile*jének azonosságára, feltehetőleg *praenomen*ük is azonos lehetett: *Lucius Septimius Messorinus* és *Lucius Septimius Primus*. A *Lucius praenomen* és a *Septimius nomen gentile* alapján Kr. u. 2. század vége, 3. század első harmada. Irodalom: RIU 583.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
Sep(timius) Messor vet(eranus) ° Ae^rlⁱ(iae) Magnill(a)e co
niugi an(norum) ° L ° Sepp(timiis) ° Messorino
et Primo fili(i)s bene merentibus

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Septimius Messor, kiszolgált katona (állította) feleségének, Aelia Magnillának, aki 50 évet élt, és érdemekben gazdagon elhunyt fiainak, Lucius Septimius Messorinusnak és Lucius Septimius Primusnak.

Kat. 4.

Mésző szarkofág elülső oldala? Két darabba tört, alul hiányos. Ltsz.: 73.23.1. H: 174 cm; M: max. 51 cm; V: 15,5-19 cm. Betűméret: 6 cm; 4,5 cm (1. sor). LH: Nincs adat. Korábban Milch A.-gyűjteményben, majd a komáromi Városháza előtt őrizték. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Bal oldalon *aediculában* álló *Erós*, bal kezében gyümölcskosárral. Ugyanez a díszítés a jobb oldalon megsemmisült. Mellette, a feliratos mező két oldalán kantharosból kimagasló, 2-2 szimmetrikusan elhelyezett szőlőfürttel illetve levéllel díszített szőlővessző (a jobb oldalon szintén töredékes). A feliratos mezőt 2-2, befelé hasasodó félköríves motívum szegélyezi, belül 1-1 rozettával. Hasonló szegélymotívumra lásd Kat. 187., Harl-Lőrincz 2002:Kat. 24. A keretmotívum alapján feltételezhető, hogy feliratos mező eredetileg 7 soros lehetett. A felirat alsó részén a habarcs eltávolításával talán további betűtöredékek válhatnának láthatóvá. Ligatura: DE (2. sor); AVR (2. sor); RE (3. sor); AV (4. sor); AVR (5. sor). A ligaturákban jellemző az íves betűk (pl. R, D) összekötése E-betűvel, hasonlóan a Kat. 19. sz. felirathoz. Ugyanígy tipikusnak jellegzetesek a kisméretű betű, úgy mint a C-be írt apró „o”, vagy a szavakba beszúrt kicsi „c” (DVLcA) és „v” (QvI). A 3-4. sor szövegét a korábbi szakirodalom egymástól eltérően értelmezte (lásd RIU 533 alatt): A. v. Domaszewski – *ex region(e) / Dulg(ubniorum)*; J. Dobiaš – *ex region(e) / Dulca (= Dolica) vico Caiav*; Paulovics I. – *vico Calan*. A feliratot újra megvizsgálva az EX REGION / DVLcA VICO ° CAIAV ° QvI /⁵ ... olvasat és ennek nyomán a *ex region(e) / Dulca vico ° Cai(i) Au(gusti) (?) ° qui /⁵ ...* feloldás tűnik egyedül elfogadhatónak. Megjegyzendő, hogy a 4. sor végén a ... ° qui /⁵ szövegrészt a korábbi kutatók nem ismerték fel. A *Marcus praenomen* és az *Aurelius* császári *gentilicium* alapján Kr. u. 3. század első harmada-közepe. Irodalom: RIU 533; Paulovics 1941:141; Barkóczi 1944-1951:Nr. 93.

A felirat szövege:

D(is) M(anibus)
M(arco) ° Âûr(elio) Polideuco ðec(urioni)
mun(icipii) ° Breg(etionensium) ex ðegion(e)
Dulca vico ° Cai(i) Âu(gusti) (?) ° qui
5 vix(it) ° an(nis) ° XXXXV ° M(arcus) ° Âûr(elius)
P[olideucus? ---]IT
[-----]
[-----]

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Marcus Aurelius Polideucusnak, Brigetio municipiuma decuriójának, Dulca területéről, a Caius Augustus (?) nevű faluból, aki 45 évet élt, Marcus Aurelius P[olideucus (?)] (állította) ---

Kat. 5.

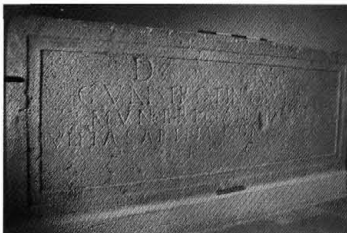
Sírmonumentum feliratos része, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.30.1. H: 210 cm; M: 78 cm; V: 12-19 cm. Betűméret: 9 cm (1. sor); 7,5 cm (2. sor); 6 cm (sor); 5 cm (4. sor). LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól nyugatra, késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban került elő 1963-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Díszítetlen. A felirat felületén szépen kirajzolódnak a fogasvéső nyomai. Feltűnő a betűk szabálytalan elosztása a rendelkezésre álló felületen, a szavakon belül néhol nagy betűközöket hagynak. Több, különböző alakban feltüntetett A-betű bukkan fel a feliraton. A *Valerius* szóban és az *IXV* számkombinációban (3. sor) az „L” vízszintes talpa ugyanúgy hiányzik, mint a Kat. 3. sz. felirat *Aelia* szavában. A feliratban a C és a G betűk jól megkülönböztethetők (3. sor: *BRIG* helyett jól felismerhetően *BRIC* rövidítés!). Ligatura: NN (3. sor); NIV (4. sor). Érdekes a *CONX* (4. sor) összetétel, amelyben a *coniux* szó NIV összetétele az „N”-betűben ligaturaként van jelen. A 3. sor végén látható DM betűk a kőfaragó alig véste be, talán a 2. sor végén és a 3. sor elején feltüntetett tisztség „piszkozatként” bevésített változata lehet. A családi kapcsolatra vonatkozóan lásd a Kat. 6. feliratot. Municipális rang említése alapján Kr. u. 3. század eleje. Irodalom: RIU 601.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
G(aio) Va^rl(erio) Serotino dec(urioni)
mun(icipii) ° Brīg^r(etionensium) ° aīn(orūm) ^rL^{xv} {d(ecurioni?)} {m(unicipii?)}
Ulpia Sabina cōiūx
5 f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Gaius Valerius Serotinusnak, Brigetio municipiuma decuriójának, aki 65 évet élt, a felesége, Ulpia Sabina állíttatta a síremléket.

Kat. 6.

Sírmonumentum feliratos része, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.28.1. H: 252 cm; M: 91 cm; V: 25 cm. Betűméret: 4 cm; 6 cm (1. sor). LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól nyugatra, késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban került elő 1963-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Kétoldalt szimmetrikusan elhelyezkedő, középen rozettával díszített, volutás dísz. A felirat megemlíti a Kat. 5. feliraton feltűnő Ulpia Sabinát, aki *Caius Valerius Serotinus* felesége, és a Kat. 6. sz. feliraton említett *Valeria Valentina* anyja volt. *Valeria Valentina nomen gentiléje* egyezik apjáéval (*Valerius*). Feltűnő a két sírkő szövegezése, betűformái közötti különbség; *Ulpia Sabina* a férje sírkövén található hibák miatt talán mással csináltatta lánya sírkövét? Ligatura: NN (3. sor); TE (4. sor). A Kat. 5. sz. feliraton is említett *Ulpia Sabina* és az ott levő municipális rang feltüntetése alapján Kr. u. 3. század első fele, közepe. Irodalom: RIU 598.

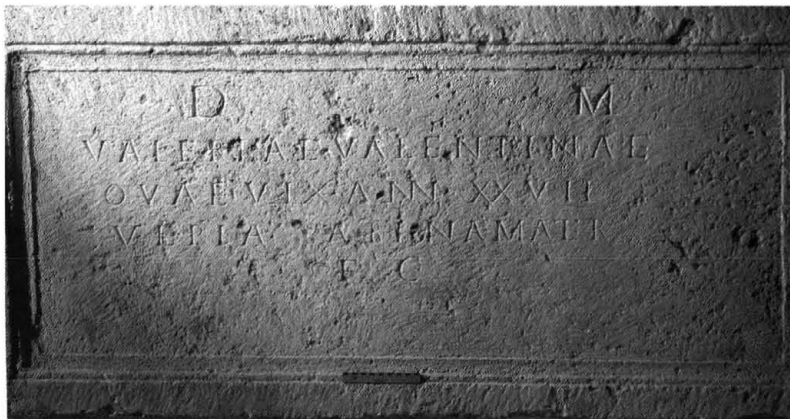
Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
Valeriae ° Valentinae
quae vix(it) ° ān̄n(is) ° XXVII
Ulpia ° Sabina m̄ater

5 f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Valeria Valentinának, aki 27 évet élt, Ulpia Sabina, az anyja állíttatta a síremléket.

Kat. 7.

Sírmonumentum feliratos része, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.35.1. H: 180 cm; M: 88 cm; V: 20 cm. Betűméret: 9 cm (1. sor); 8 cm (2. sor); 6 cm (3. sor); 5 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól délre, késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban került elő 1957-ben. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Hevenyészett betűkkel írt, sok elírást tartalmazó felirat. Ligatura: ET, AE, VA (4. sor); ET, AE (bis) (5. sor), AR (5. sor). Elírások a feliratban: 3. sor: a *Septimius* név rövidítésében eredetileg két E szerepelt (*SEET*), a másodikat felülvésve javította a vésnök P-re (*SEPT*); uo.: *Cupitianus* helyett *Cuptianus* névalak; uo.: *leg(ionis)* alak helyett *ieg(ionis)* – az I és az L tévesztése feltűnően gyakori a feliraton; 4. sor: *Petronia* helyett *Petonia* névalak; 6. sor: *parentibus* helyett *parntibus* alak, felesleges interpunctióval az „n” és a „t” között, ráadásul a 4. sorban a „Q” helyett „O” szerepel. Érdekes az *et* és a szóvégi *-que* kétszeri előfordulása az *et Petroniaequae* összetételekben (4. és 5. sor). *Lucius Septimius Petronius custos armorum*ra lásd még RIU 572 és 573 (= Kat. 10.). A 4. sorban szóelválasztó *hedera* látható. A kőtáblán felül, kétoldalt csapolás nyomai láthatók. *Lucius Septimius* név említése alapján Kr. u. 2. század vége, 3. század első harmada. Irodalom: RIU 582; Barkóczi 1965:236; AÉp 1965:7.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

et memoriae

L(ucii) Se`p`t(imii) ° Q(uinti filii) ° Cup`i`tiani mil(itis) ¶leg(ionis) I Ad(iutricis)

ët Pe<t>roniâe q̄(ue) ° V̄aiaitae parentib

5 us ët Petroniâeq(ue) Annâe avia<e> Sept(imius)

Petronius cust(os) ârmo(rum) par<e>n{ }tibus

dignissimis f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak és Lucius Septimius Cupitianusnak, Quintus fiának, a legio I Adiutrix katonájának az emlékére, és Petronia Vaiaitának is, a szülőknek, valamint Petronia Annának, a nagyanyának is, Septimius Petronius, fegyvertáros, az igen nagyra becsült szüleinek állította a síremléket.

Kat. 8.

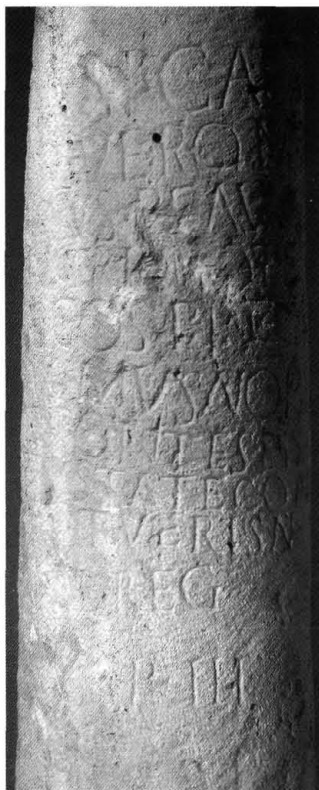
Mérföldkő, mészkő. Ltsz.: 92.2.1. M: 225 cm (ebből a talpazat M: 35 cm); SZ: 53 cm; Átm. (felül): 38 cm. Betűméret: 9 cm (1. sor); 7 cm (2. sor); 6 cm. LH: Komárom, a Mártírok útja és a Száva utca kereszteződésében került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Piros festés és stukkóbevonat nyomai láthatók még. Ligatura: NT (3. sor); ET (5. sor). Kr. u. 236. december 10. – 237. december 9. között. Irodalom: Közöletelen. Lásd még Kat. 88., 256. és Soproni 1983:79-83.

Felirat szövege:

- Imp(erator) Caes(ar) ° C(aius) °
Iul(ius) ° Vero (!) Maximi
nus ° P(ius) F(elix) Au[g]g(usti duo) (!) poñtif(ex)
max(imus) tri[b(unicia) p]otes^t(ate) ° III co(n)s(ul)
5 proco(n)s(ul) ° p(ater) p(atriciae) êt ° G(aius) ° Iul(ius) Verus °
Maximus nobilissimus
Caes(ar) pontes et stratas
vetustate conlapsas
restituer(e) i(iusserunt) s(uis) n(ominibus)
10 a Breg(etione)
m(ilia) p(assuum) III

Fordítása:

Imperator Caesar Caius Iulius Vero (sic!) Maximinus Pius Felix Augustus, főpap, a tribunusi hatalom harmadszori birtokosa, consul, proconsul, a haza atyja és Gaius Iulius Verus Maximus igen nemes Caesar a régiségükénél fogva összedőlt hidakat és utakat saját nevükben helyreállítani rendelték. Brigetiótól 3 mérföldnyire.

Kat. 9.

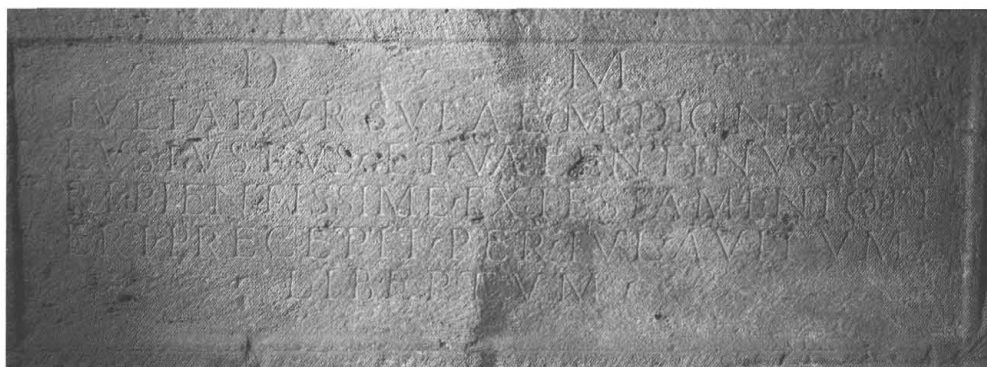
Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.92.1. (fedél); 73.92.2. (sírláda). Sírláda: H: 220 cm; M: 68 cm; Sz: 91 cm. Fedél: H: 240,5 cm; M: 34-35 cm; Sz: 102 cm. Betűméret: 5,5 cm (1. sor); 4 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól délre, késő római temetőben másodlagos felhasználásban került elő 1957-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. Kétoldalt négyzetes keretben egymással szembeforduló, lefelé fordított, égő fáklyára támaszkodó szárnyas *Erós*. A 4. és 5. sorban az –ae diphtongus –e alakban jelenik meg. Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 562; Barkóczi 1965:227; AÉp 1965:5.

Felirat szövege:

° D(is) ° M(anibus) °
Iuliae ° Ursulae ° M(arci) ° Digni (filiae) ° Ursu
lus ° Iustus ° et ° (Ursulus) Valentinus ° mat
ri ° pientissim(a)e ° ex testamento ° fi
5 eri ° pr(a)ecipit ° per ° Iul(ium) ° Avitum °
° libertum °

Fordítása:

Iulia Ursula, Marcus Dignus lánya halotti árnyainak. Ursulus Iustus és (Ursulus) Valentinus az igen kötelességtudó anyának. (A síremlék) felépítését Iulius Avitus nevű szabados által végrendeleti úton rendelte el.

Kat. 10.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.84.1. (fedél); 73.84.2. (sírláda). Sírláda: H: 215 cm; M: 70 cm; Sz: 96 cm; Fedél: H: 232 cm; M: 31 cm; Sz: 113 cm. Betűméret: 7 cm (1. sor); 6 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól délre, másodlagos felhasználásban került elő 1957-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. A fedél sarokakrotérionjain szélísten-ábrázolások, közepén *aediculá*ban szemből ábrázolt férfibüszti. A sírláda két oldalán ellentétes irányba néző ruhátlan, szárnyas *Erósok*; a bal oldali kezében felfelé, a jobb oldali alak kezében lefelé tartott, égő fáklyával. A feliratos mezőt lándzsahegyben végződő motívummal díszített norico-pannoniai keretmotívum szegélyezi. Az -ae diphtongus két esetben (2. és 3. sor) itt is, akárcsak Kat. 9. esetében, -e alakban jelenik meg, illetően használata ugyanakkor nem következetes (vö. 5. és 6. sor). Ligatura: ND (6. sor). *Petronius Nundinus augustalis municipii Brigetionensium* említését lásd még a RIU 572 feliraton, amely megemlíti *Lucius Septimius Petronius custos armorum* (lásd Kat. 7.) nevét is, aki a nagybátyja (*avunculus*) volt. A *municipium* rang említése alapján Kr. u. 3. század első harmada. Irodalom: RIU 573; Kanozsay 1961:261-263; AÉp 1962:43.

Felirat szövege:

Petroniae Severinae

innocentissim(a)e puellae

qu(a)e ° vixit ° ann(is) ° XIII °

C(aius) ° Petr(onius) ° Nu<n?>dinus ° aug(ustalis) mun(icipii)

5 Brig(etionensium) ° pater ° filiae ° dulcis

simae ° faciendum ° curavit

Fordítása:

Petronia Severinának, az igen feddhetetlen leánynak, aki 13 évet élt. Apja, Caius Petronius Nu<n?>dinus, Brigetio municipiumának augustalisa állíttatta a síremléket az igen édes leánygyermekének.

Kat. 11.

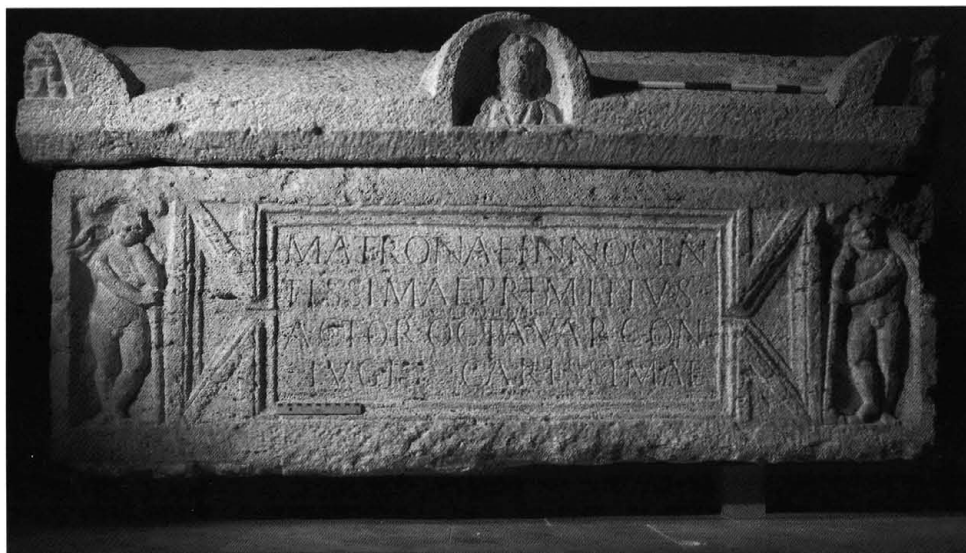
Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.4.1. (fedél); 73.4.2. (sírláda). Sírláda: H: 190 cm; M: 63 cm; Sz: 90 cm; Fedél: H: 193 cm; M: 30,5-35 cm; Sz: 103 cm. Betűméret: 6 cm; 1,5 cm (3 sor) – egyben a bemutatásra kerülő feliratok sorában a legkisebb betűméret. LH: Komárom/Szőny, a legiotárbortól délre, földmunkák során került elő 1963-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. A fedél sarokakrotérionjain plasztikusan megmunkált szélperszonifikációk, középen női büszt. A sírládán kétoldalt négyzetes keretben egymással szembe forduló, lefelé fordított, égő fákllyára támaszkodó szárnyas *Erós*. A feliratos mezőt *tabula ansata* keretezi. Ugyanez a keretmotívum megjelenik a Kat. 12., Kat. 89. szarkofágok oldalán is. A 2. és a 3. sor között apró, alig észrevehető betűkkel az elhunyt nevét utólag vésték a feliratra. Fontos megemlíteni, hogy ezáltal a *coniux* szó kétszer szerepel a feliraton (3. és 5/6. sor). A feliratállító *Primitivus* – neve (*nomen*) alapján - rabszolga jogállású lehetett; ez derül ki a RIU 389 sz. feliratról is, amely egyenesen *Iulius Proclus* rabszolgájaként, és továbbra is a 12,5%-os terménynyolcad, valamint az 5%-os örökösödési huszadadó beszedésének bérlőjeként tünteti fel: *cond(uctor) VIII ser(vus) vil(icus) XX. Kr. u. 2-3. század.* Irodalom: RIU 575.

Felirat szövege:

Matronae innocen
tissimae ° Primitivus °
`Ael(iae) Valerian(a)e coniug(i)
actor ° octavar(um) ° con
5 iugi carissimae

Fordítása:

Az igen feddhetetlen matronának, Aelia Valerianának, a feleségének, Primitivus, a nyolcadvámok beszedője (állította) igen kedves feleségének.

Kat. 12.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.6.1. (fedél); 73.6.2. (sírláda). Sírláda: H: 225 cm; M: 68 cm; Sz: 103 cm; Fedél: H: 240 cm; M: 38-39 cm; Sz: 116 cm. Betűméret: 4 cm (2., 3. sor); 5 cm (3., 4. sor); 8,5 cm (1. sor). LH: 1886/1887 körül, Szőny és a legiotábor között került elő. Korábban a Gyürky-kastély (ma: Selye János Kórház) kertjében őrizték. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, I. terem. *Tabula ansatával* keretezett feliratos mező. Ugyanez a keretmotívum megjelenik a Kat. 11., Kat. 89. és 181. számú brigetioi szarkofágok oldalán is. Ligatura: ET (4. sor); NI (4. sor). A 2. sorban a Q-betűben keresztvonás Θ. Az 5. sorban a *FILI* helyett tévesen *EILI* szerepel. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: CIL III 11031; RIU 576; Paulovics 1941:132; Barkóczi 1944:Nr. 107.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

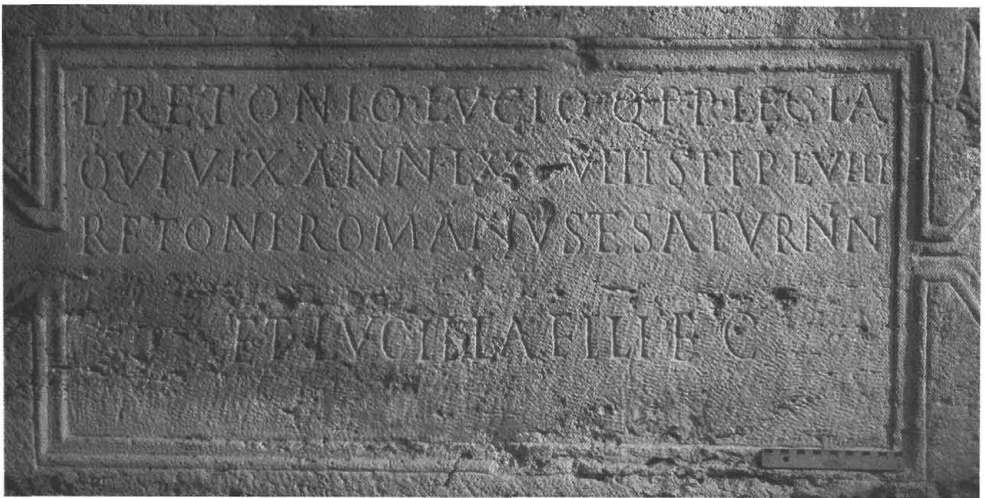
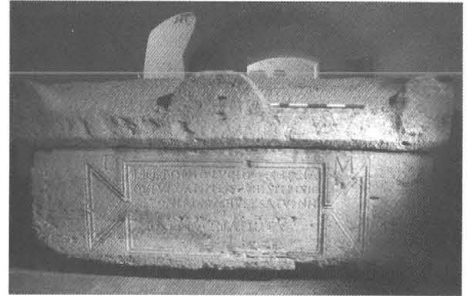
L(ucio) ° Retonio ° Lucio ° q(uondam) ° p(rimo) ° p(ilo) ° leg(ionis) I ° A(diutricis)
qui vix(it) ° ann(is) ° LXXVIII ° stip(endiorum) ° LVIII

Retoni Romanus ° et ° Saturnin(us)

5 et Lucilla f(ili) f(aciendum) c(uraverunt)

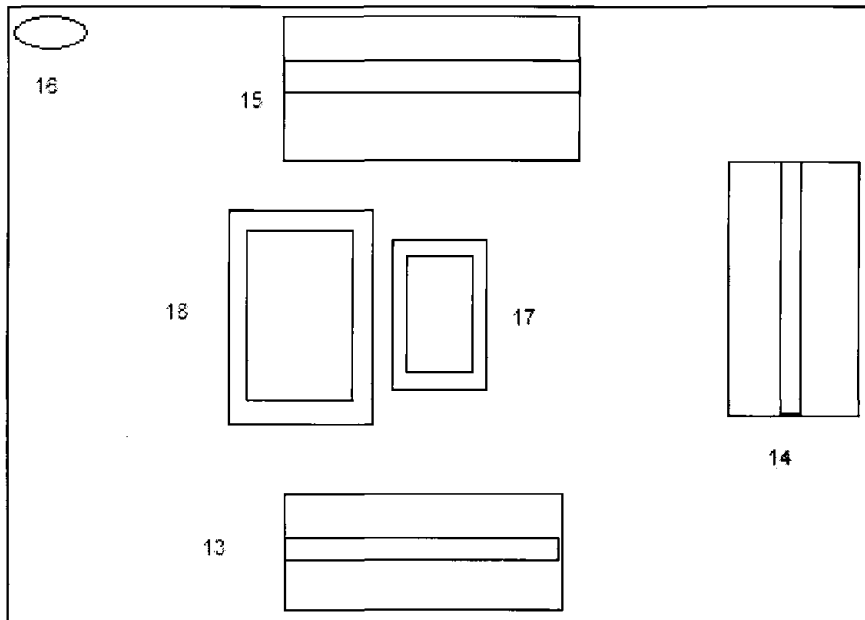
Fordítása:

A halotti árnyaknak. Lucius Retonius Luciusnak, a legio I Adiutrix egykori elsőlándzsásának, aki 78 évet élt, és 58 évet szolgált. Retonius Romanus és (Retonius) Saturninus, valamint Lucilla, a gyermekei állíttatták (a síremléket).

II. terem

Kat. 13.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.76.1. (fedél); 73.76.2. (sírláda). Sírláda: H: 213 cm; M: 65 cm; Sz: 88 cm; Fedél: H: 223 cm; M: 37 cm; Sz: 100 cm. Betűméret: 7,5 cm (szarkofágfedélen); 5 cm (3. sor); 4-4,5 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól délre, késő római sírban másodlagos felhasználásban került elő 1957-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. A szarkofágfedél sarokakrotérionjaiban D illetve M, középen pedig *aediculá*ban ábrázolt férfibüsztt, jobbában irattekerccsel, bal kezével ruhája szegélyét fogja (mutató- és középső ujjá kinyújtva). A sírládán a feliratos mezőt jellegzetes norico-pannoniai szegélydísz (ún. barokk-motívum) keretezi. Megjegyzendő, hogy a bal és a jobb oldali kép nem egyezik egymással: a jobb oldali szegélydísz közepén két „virágsziromszerű” díszítmény is található, másrészt ugyanitt 4, a másik oldalon csak 2 rozetta tölti ki az ívek belsejét. A szarkofágfedél szegélyén található felirat talán a későbbi betemetkezéshez kapcsolható. A betűanyagban piros festés nyoma látható. A feliratos mezőt szegélyező keretdísz a jobb oldalon metszi a XXVII szám két utolsó *hastáját*, emiatt azok csökkenő méretűek. Ligatura: ME (2. sor); AE (2. sor); VA (2. sor). A (2) GORIYI alak olvasata az AÉp szerint *Valeri Cori fil(ii)*, ezzel szemben a RIU a *Corifi* (= *Coryfii*) alakot tartja elfogadhatónak. *Aurelius Bassus*ra lásd még a RIU 525 feliratot. A feliratos mezőt szegélyező keretmotívum alapján Kr. u. 3. század első harmada. A fedél peremén található felirat betűinek alakja alapján ez utóbbi felirat 3-4. századi lehet. Irodalom: RIU 524; AÉp 1965:4; Barkóczi 1965:224.

Felirat szövege:

- D(is) M(anibus)
M̄emoriāe ° V̄aleri(i) ° Corifi (!) Val(erius) ° Valerius ° frater
Aur(elio) ° Basso ° Abbosatis
filio ° qui ° vixit ° ann(is) ° XXVII
5 Aur(elius) ° Iulianus ° proximus
eius
f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Valerius Corifus emlékére Valerius Valerius, a testvére (állította). Aurelius Bassusnak, Abbosas fiának, aki 27 évet élt, Aurelius Iulianus, a legközelebbi hozzátartozója állította (a síremléket).

Kat. 14.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.103.1. (fedél); 73.103.2. (sírláda). Mérete: Sírláda: H: 204 cm; M: 69 cm; Sz: 85 cm; Fedél: H: 211 cm; M: 34 cm; Sz: 93 cm. Betűméret: 8,5 cm (1. sor); 9 cm (10. sor); 3 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól délre, késő római sírban másodlagos felhasználásban került elő 1958-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. A fedél sarokakrotérionjaiban egymással szembe néző, fejjel lefelé, ferdén ábrázolt delfinek, középen *aediculában* férfibüsztt, amely bal kezével ruhája szegélyét fogja (mutatóujja kinyújtva), jobbában pedig irattekercset tart. A sírládán kétoldalt laposrelief technikával, vonalrajzszerűen kidolgozott motívum, amely kantharosba helyezett akanthuság-szerű növényeket ábrázol – vö. a sokkal plasztikusabban kidolgozott, Caracalla korára keltezhető RIU 590 sz. szarkofág hasonló motívumával. A feliratos mezőt két rozettával díszített norico-pannoniai szegélydísz (ún. barokk-motívum) keretezi. A feliratos mező szegélydíszét pontatlanul mérték ki, ugyanis az alsó körív kifut a rendelkezésre álló felületből, a szélső függőleges zárótag hiányzik. A 3. sorban a Q-betűben vízszintes keresztvonalas (Θ). A 8. sorban a *Cecilia* névben az –ae- diphtongust e-vel írták. A 7-8. sorban olvasható *karissi/mo* szóban az I és az M esetében stukkóval történő javítás figyelhető meg: eredetileg a sor végén kivéstek egy M, a következő sor elején pedig egy I betűt, amelynek betűágyát – a nyelvtani hiba („*filio karissimi*”) eltüntetése érdekében – stukkóval kikenték. A 8. sor végén, *Ca(e)cilia Marcellina* névrészei közé tévesen beszúrt található ET szócska alig van bevésve a felületbe – talán ez is stukkóval kikent javítás lehet? A 10. sorban az F és a C feltűnően nagyméretű. Ligatura: ET (8. sor). Az elhunyt *Caius Iulius Candidianusszal* azonos nevű

beneficiarius legati legionis I Adiutricis Piae Fidelis, a valószínűleg a pannoniai – kevésbé valószínű módon az africai - Salárol (Zalalövő) származó kiszolgált katona (*veteranus ex decurione alae III Thracum*) *Caius Iulius Caii filius Lupercus* unokájaként és örökösé-
ként (*nepos qui et heres*) említését lásd még a RIU 560 feliraton. A 18 évesen elhunyt fiatal férfi műveltsége (*omnibus studiis liberalibus eruditus*) hangsúlyozásának értelmezé-
sére vonatkozóan lásd a 14. oldalon írtakat (29-30. jegyzet). A felirat két oldalán látható motívumok körvonalrajzra emlékeztető laposrelief-technikája alapján Kr. u. 3. század második fele (vö. Kat. 24.). Irodalom: RIU 557; Barkóczi 1968:81; AÉp 1971:322.

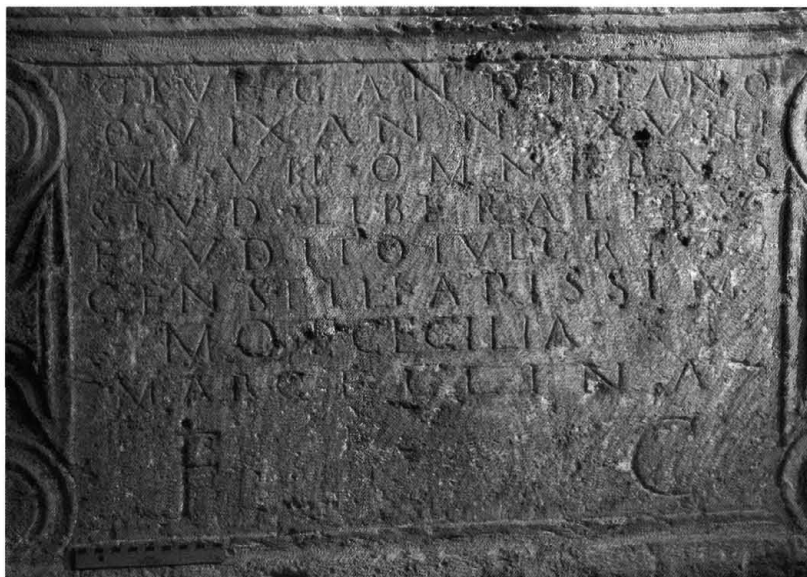
Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
C(aio) Iul(io) ° Candidiano
q(ui) ° vix(it) ann(is) ° XVIII
m(ensibus) ° VII ° omnibus
5 stud(iis) ° liberalibu(s)
erudito ° Iul(ius) ° Cres
cens ° fil(io) ° karissi`m`
`i`mo ° êt ° C(a)ecilia ° `et`
Marcellina
10 f(aciendum) c(uraverunt)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Caius Iulius Candidianusnak, aki 18 évet, 7 hónapot élt, és jártas az összes szabad tudományban. Iulius Crescens igen drága fiának és Caecilia Marcellina állíttatták (a síremléket).

Kat. 15.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.1.1. (fedél); 73.1.2. (sírláda). Sírláda: H: 224 cm; M: 72 cm; Sz: 93; Fedél: H: 230 cm; M: 31 cm; Sz: 97 cm. Betűméret: 7,5 cm (1. sor); 4 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábertől délre, késő római sírban másodlagos felhasználásban került elő 1957-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. A fedél sarokakrotérionjaiban D és M, középen aediculában bal oldalon nő, jobb oldalon férfibüszttel együttes ábrázolása (az elhunyt és a feliratállító testvérpár?). A férfi jobb kezében vízszintesen tartott irattekercs, baljával – akárcsak a nő – ruhája szegélyét fogja. A sírládán a feliratos mezőt kétoldalt norico-pannoniai szegélymotívum díszíti, az ívek között 4-4 rozettával. A sírláda szélein üresen hagyott, díszítetlen felület. Az 1. és az 5. sorban *hedera* látható, amelyet a RIU 536 CL rövidítésként, és ily módon egy korábbi felirat részeként értelmezte. Ugyanígy az 5. sorban levő borostyánlevelet *IS* összetételként vagy ∞ -jelként, azaz a *milliaria* szó rövidítéseként oldja fel. A 9. sorban *karissimo* alak szerepel. A *Forensis* szó leginkább második *cognomen*-ként (AÉp 1965:3), de feltételeken egyes párhuzamok alapján esetleg az elhunyt lakóhelyére („*forum* körzete”) történő utalásként (Mócsy 1977; Harl-Lőrincz 2002:Kat. 48 – *forensium loca*) is értelmezhető lenne; erre és az elhunyt rokoni kapcsolataira vonatkozóan lásd a 8. oldalon írtakat /14-15. jegyzet/. A norico-pannoniai szegélydísz, továbbá a *Marcus Aurelius Verus* és *Aurelia Verina* nevek alapján Kr. u. 3. század első harmada körül. Irodalom: RIU 536; AÉp 1965:3; Barkóczi 1965:219.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
M(arco) ° Aur(elio) Vero
Forensi qui
vixit ° ann
5 is ° XXXII
Aurelia
Verina
fratri
karissimo
10 f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak, Marcus Aurelius Verus Forensisnek, aki 32 évet élt. Aurelia Verina állíttatta (a síremléket) igen drága fivérének.

Kat. 16.

Mézőkőszobor. Töredékes. Ltsz.: 93.2.1. (szobor); 93.2.2. (talapzat). Mérete: M: max. 88 cm; Sz: 39 cm. LH: Komárom, Széchenyi u. 22. Kocsis János ajándéka. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. Fej nélküli, kis talapzaton álló férfialak, redőzött togában. Baljával ruhája szegélyét fogja, jobbában irattekercs. Elnagyolt, aránytalan, lapos, egy nézetre komponált, hátoldalán kidolgozatlan, provinciális munka. Római császárkor.

Kat. 17.

Mészkö szarkofág fedél nélkül. Ép. Ltsz.: 73.67.1. H: 153 cm; M: 56 cm; Sz: 70. Betűméret: 4 cm (1. sor); 5 cm. Betűméret: 4 cm (1. sor); 5 cm. LH: Nincs adat. Eredetileg a Milch Á.-gyűjtemény darabja, majd a komáromi Városháza előtt őrizték. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. Norico-pannoniai keretmotívum (ún. barokk-motívum) a feliratos mező körül. A 6. sorban: *rarisimo*. Az 1. sorban a felirat megadja az elhunyt *Titus Flavius Titianus* becenevét (*signum*) is: *qui et* (scil. „vocatúr”) *Eusebius*. A *Titus* és a *Flavius* kétszer is ismételt személy- és nemzetségnevek (*praenomen* és *nomen gentile*) alapján Kr. u. 2. századi lehet; a *nomen gentile* rövidítése – *Fl(avius)* alapján mindenképpen 2. század végi; a keretmotívum azonban mindenképpen a 3. század első harmadára pontosítja a keltezt. Ugyanezt a keltezt erősíti meg a Caracalla korára keltezhető RIU 590 sz. szarkofág hasonló keretmotívuma. Irodalom: RIU 554; Paulovics 1941:140; Barkóczi 1944:Nr. 99; AÉp 1944:124.

Felirat szövege:

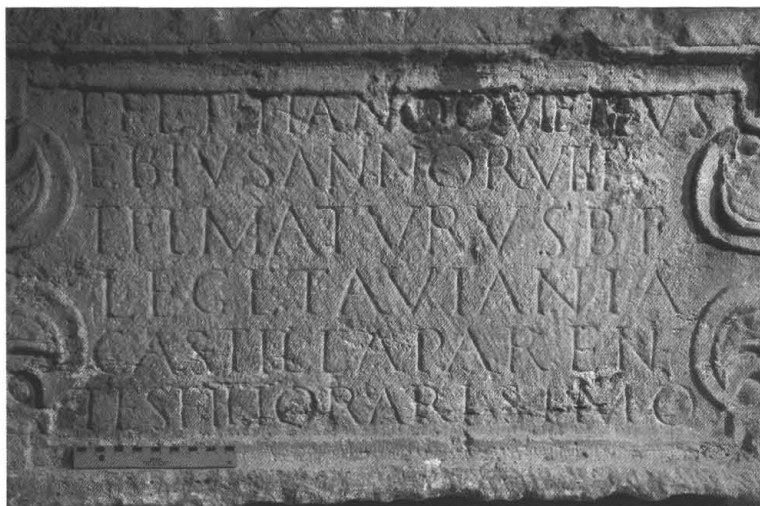
T(it)o Fl(avio) ° Titiano qui et Eus
ebius annor(um) ° VIII
T(itus) Fl(avius) Maturus b(ene)f(iciarius)
leg(at) leg(ionis) et Aviania

- 5 Castilla paren
tes filio raris<s>imo

Fordítása:

A 8 évet élt Titus Flavius Titianusnak, akit Eusebiusnak is hívtak. Titus Flavius Maturus, a legioparancsnok beneficiarius a és Aviania Castilla, a szülők, igen rendkívüli fiuknak.

Kat. 18.

Mészkö szarkofág fedél nélkül. Ép. Ltsz.: 92.3.1. H: 213 cm; M: 74 cm; Sz: 95. Betűméret: 9,5 cm (1. sor); 4,5 cm (2. sor); 5 cm. LH: Komáromtól délnyugatra, a Nagyherkály felé vezető út mellett Vadász Éva által végzett leletmentés során került elő 1978. szeptemberében. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, II. terem. Norico-pannoniai keretmotívum a feliratos mező körül. A sírkőláda pereme alatt bevésett cikk-cakk-vonal látható. A felirat betűinek vésése jellegzetes; az A keresztvonása mindig hiányzik, kurzív jellegű. Ugyanez mondható el az M-ről is, amely leginkább két, egymás mellé írt kurzív A benyomását kelti. Az L betűk vízszintes talpa néhol hiányzik (2. sor: AEMII és AVRIII). A 2. sorban a q(uondam) közepén vízszintes keresztvonal (Θ). Az Aurilianus alakhoz lásd a Kat. 188. sz. szarkofágon: *Aurilius Sabinus* (ugyanott: *Aurelia Sabina*). A norico-pannoniai szegélydísz és a *Marcus praenomen*, valamint az *Aurelianus cognomen* alapján Kr. u. 3. század első harmada, de mindenképpen 214 után. Irodalom: Lőrincz-Számadó 1997:263-264; Kovács 2005:112, Nr. 96. A *cornicularius legati* ranghoz lásd: Domaszewski-Dobson 1967:38-39.

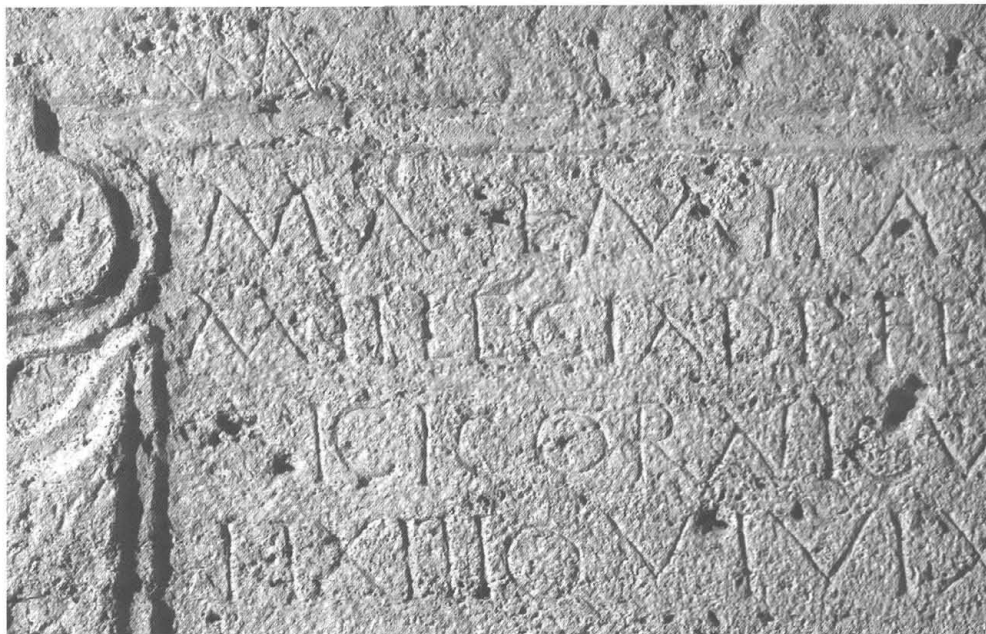
Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
M(arco) Aemi(l)io Auril(i)ano (!) q(uondam)
mil(it)i leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis) ex adi(utore) offic
i{ci} cornicul(arii) legati st
5 ip(endiorum) XIII qui vixit an(nis) XXXI
M(arcus) Aem(ilius) Fortunatus aug(ustalis)
m(unicipii) Brig(etionensium) et Aurelia Candid
a parentes f(aciendum) c(uraverunt)

Fordítása:

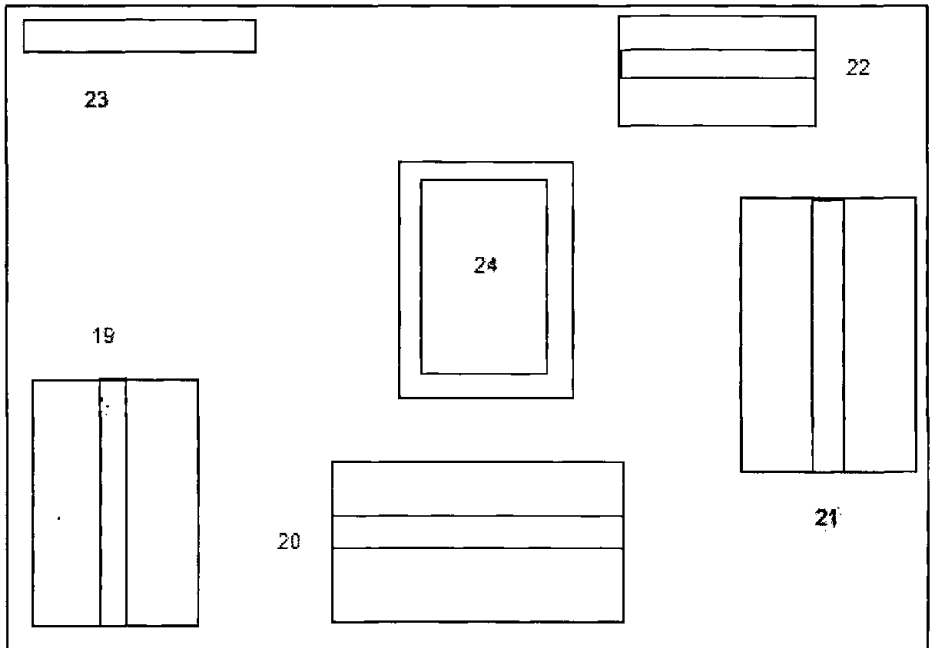
A halotti árnyaknak. Marcus Aemilius Aurilianusnak (!), a legio I Adiutrix Pia Fidelis egykori katonájának, a legioparancsnok írnoki irodája egykori segédjének, aki 13 évet szolgált és 31 évet élt. Marcus Aemilius Fortunatus, Brigetio municipiumának augustalisa és Aurelia Candida, a szülei állíttatták (a síremléket).

III. terem

Kat. 19.

Mészkö szarkofág fedéllel. A fedél két széle törött, megsemmisült. Ltsz.: 73.96.1. (fedél); 73.96.2. (sírláda). Sírláda: H: 219 cm; M: 79 cm; Sz: 104 cm; Fedél: H: max. 186 cm; M: 35 cm; Sz: 104 cm. Betűméret: 8 cm (4. sor); 6,5 cm. LH: Komárom/Szőny területén, a legiotábertől délre, Paulovics I. 1928-as ásatása során, késő római temetőben másodlagos felhasználásban került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem. Az erősen sérült szarkofágfedél sarokakrotérionjai hiányoznak. Peremén szerzőszámábrázolások láthatók: bal oldalt fűrészes, mellette derékszögű vonalzó, tőle jobbra egy egyenes vonalzó. Mérőeszközök feltűnnek a Kat. 32. sírsztélén is. Középen, *aediculá*ban a bal oldalon női, tőle jobbra férfi büszt, előttük egy-egy gyerek mellképe látható. A házaspár kezét egymás vállára teszi, a férfi (apa) jobbát az előtte levő gyerek vállára helyezi. A sírláda szemközti felületének két oldalán felül csúcsban végződő keretben egy-egy katonaruhába öltöztetett férfialak: a bal oldali, rövidhajú, szakállas, köpenyes, tunicás alak jobbában körzöt (?), baljában rovátkolt beosztású vonalzót tart. Bal vállán a köpenyt (*sagum*) összefogó korongfibula, alatta hosszú ujjú rövid ruha (*tunica manicata*), lábán nadrág (*braccae*), derekán kör alakú csatos öv (*cingulum*), lelógó rojtokkal. A jobb oldali, hasonló öltözetű, bal vállán fibulával, derekán ugyanolyan típusú övvel ábrázolt alak a bal kezében közelebből azonosíthatatlan kerek tárgyat – E. Pochmarski szerint a „lándzsát megkoronázó gömböt” – tart, jobbában a földre állított, csúcsával felfelé tartott, hivatali pozíciójára utaló *beneficiarius*-lándzsa. Mind a szarkofágfedél középső akrotérionjában, mind pedig a sírládán ábrázolt alakok részletesen kidolgozottak, színvonalas ábrázolások. Ligatura: AE (2. sor); AR (2. sor); NIV (4. sor); MER (5., 6. sor); TI (5. sor); ET (*bis*, 5. sor). A ligatúrákban jellemző az íves R-betű összekötése az A és az E-betűvel, hasonlóan a Kat. 4. sz. felirathoz. Ugyanígy jellegzetes a C-be írt apró „o”-betű (vö. Kat. 4. sz. felirat). Az *immunis caeriarenis* tisztségére lásd Domaszewski-Dobson 1967:39. A 4. sorban *karissimo* alak szerepel. Az egyenruha alapján, amely Caracalla uralkodása után jellemző, a 3. század első harmada. Irodalom: RIU 506; Barkóczi 1944:Nr. 95. A temetőről lásd Barkóczi 1961. A szarkofágon látható ábrázolásokról és keltezési értékükre vonatkozóan: Ubl 1969:228-238, 440; Pochmarski 2001:202-203.

Felirat szövege:

- P(ublio) ° Æel(io) ° Mercatori ° q(uondam) immu
ni ° câeriârensi ° leg(ionis) ° I Ad(iutricis)
qui ° vix(it) ° an(nis) ° XXXIII ° stip(endiorum) ° XVIII ° Sep(timia) °
Firmilla ° coñiugi karissimo
5 êt ° P(ublius) ° Æel(ius) ° Mercatianus ° êt °
M̄ercatilla p̄at[r]i f(aciendum) ° c(uraverunt)

Fordítása:

Publius Aelius Mercatornak, a legio I Adiutrix katonai kiképzési feladatok alól felmentett irodai előljárójának, aki 34 évet élt és 18 évet szolgált. Septimia Firmilla, igen drága hitvesének, valamint Publius Aelius Mercatianus és Mercatilla az apjuknak állították (a síremléket).

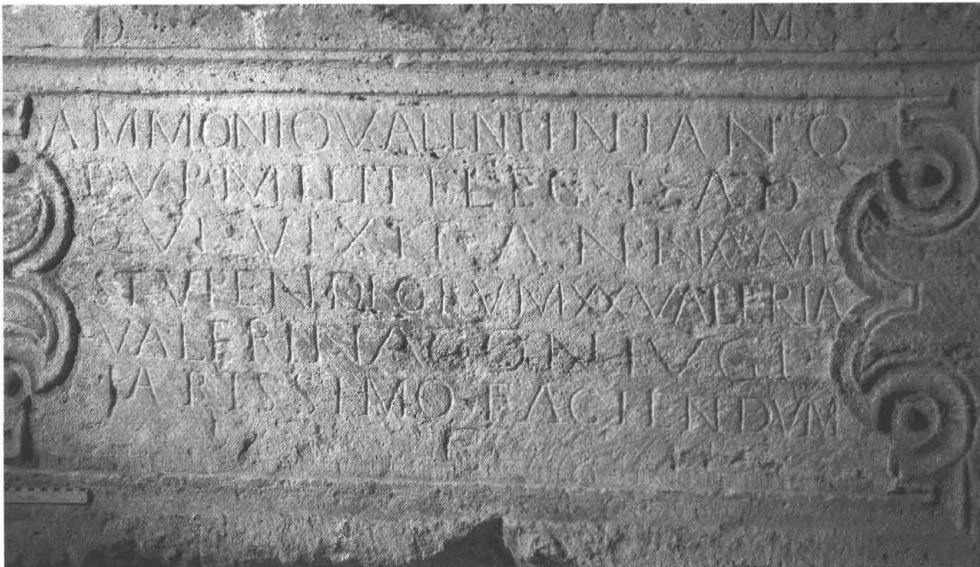

Kat. 20.

Mészkö szarkofág, fedél nélkül. Ép. Ltsz.: 73.100.1. H: 234 cm; M: 77-84 cm; SZ: 100 cm. Betűméret: 5 cm (3. sor); 6 cm. LH: Valószínűleg a Gyürky-grófoknak az Almásfüzitő felé vezető országúttól délre elterülő birtokain, a táborváros területén került elő. Korábban a Gyürky-kastélyban (ma: Selye János Kórház) őrizték. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem. A szarkofág bal oldalán jobb kezében szőlőfürtöt tartó, keresztezett lábakkal lépő férfialak, válláról lelógó köpenyben. Arca sérült. A jobb oldalon keresztezett lábakkal - tánclelésben? - lépő nőalak (*Maenas?*), válláról lelógó, ágyékát is eltakaró, redőzött köpenyben. Feje fölé emelt kezeiben kerek tárgy (tamburin? tál?) tart. A feliratos mezőt jellegzetes norico-pannoniai keretmotívum szegélyezi, csúcsai a felirat felé tulipánszerűen szétnyílnak, az íveken belül oldalanként 2-2 rozetta. 3. és 4. sor: téves interpunctio szavakon belül; 5. sor: *stupidiorum*; 7. sor: *karissimo*; 8. sor: elrontott "C"? A szegélydísz alapján Kr. u. 3. század első harmada (vö. RIU 590, Caracalla-kori szarkofág hasonló keretmotívumával). Irodalom: RIU 512; Paulovics 1941:133; Barkóczi 1944:Nr. 97; AÉp 1944:118.

Felirat szövege:

D(is) Manibus
Ammonio Valentiniano
du{°}p(licario) ° militi ° leg(ionis) °
I ° Ad(iutricis)
qui ° vixit ° an{°}n(is) ° XXXVII
5 stupendiorum XX ° Valeria
Valerina ° coniugi °
karissimo ° faciendum
c(uravit) {E}

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Ammonius Valentinianusnak, a legio I Adiutrix kétszeres zsoldjuttatásban részesülő katonájának, aki 37 évet élt, 20 évet szolgált. Valeria Valerina igen drága hitvesének állíttatta (a síremléket

Kat. 21.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 73.101.1. (fedél); 73.101.2. (sírláda). Sírláda: H: 215 cm; M: 60-64 cm; Sz: 92 cm; Fedél: H: 233 cm; M: 37 cm; Sz: 109 cm. Betűméret: 5 cm. LH: Komárom/Szőny területén, a legiotábortól délre, késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban került elő 1959-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem. A szarkofágfedél sarokakrotérionjain egymással szembeforduló, fejjel lefelé ábrázolt delfin. Középen *aediculá*ban balról női, jobbról férfibüsztt, ez utóbbi bal kezében irattekercessel, jobbjaival ruhájának szegélyét fogja. A sírláda elülső oldalának két szélén egy-egy szárnyas *Erós*, egymással szembefordulva. Kezükkel pelta-szerű, barokkos benyomást keltő díszítőmotívumot tartanak, amely kívülről a feliratos mezőt keretező norico-pannoniai keretmotívumhoz kapcsolódik. Ligatura: AE (2. sor); VL (2. sor); NAE (2. sor); AN (3., 6. sor); QV (3. sor); VE (3. sor); VET (4. sor); ET (4. sor); LX (6. sor); AV (6. sor); ME (6. sor); HE (6. sor). Helyesírási és nyelvtani hibák: *quae* helyett *qui* (1. sor); P<R>, „P” ligatura-szerűen az „R” fölé írva, a javítást követően. A *Veratius* névrész azonos az amphitheatrum-feliraton (Kat. 192.) szereplő *Veratius gentiliciummal* (*Lucius Veratius Iulianus Ivoir quinquennalis municipii Brigetionensium*). Az *Emerita cognomenre* lásd a Kat. 22. és a RIU 558 sz. feliratot. A norico-pannoniai keretmotívum alapján Kr. u. 3. század első harmada. Irodalom: RIU 602; Pochmarski 2001:220, Abb. 7.

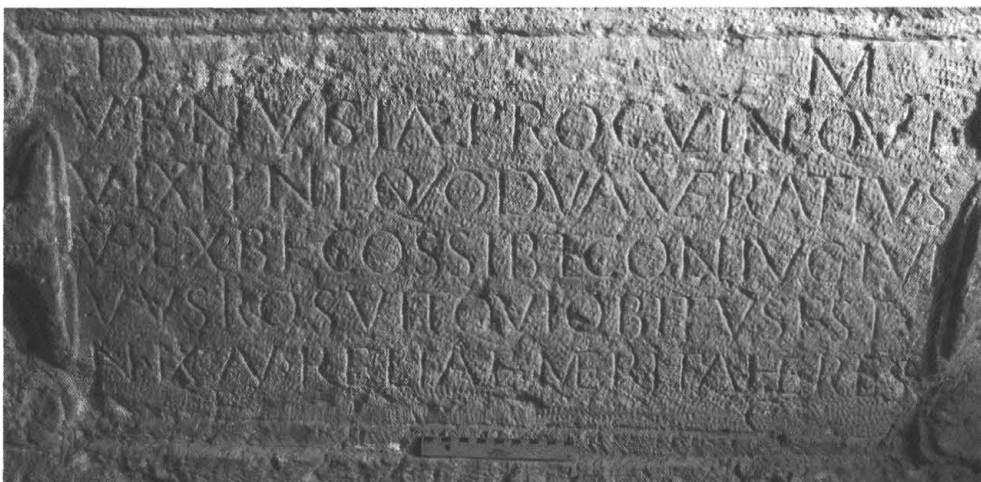
Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
Venu{ }siâe Procûlinâe qui (!)
vixit ân(nis) ° L ° quod Val(erius) V̂eratius
v̂et(eranus) ex b(ene)f(iciario) co(n)s(ularis) sib(i) êt coniugi vi
5 vus p̂{r}osuit qui obitus est °
ân(norum) ° L̂X ° Âurelia Emerita ĥeres
f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

Venusia Proculina halotti árnyainak, aki 50 évet élt. Valerius Veratius kiszolgált katoná, egykori beneficiarius consularius saját magának és feleségének még életében állíttotta (a síremléket). Elhunyt 60 éves korában. Aurelia Emerita, az örököse gondoskodott az emléké állíttatásáról

Kat. 22.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 92.1.1. (fedél); 92.1.2. (sírláda). Sírláda: H: 111 cm; M: 54 cm; Sz: 61 cm; Fedél: H: 113 cm; M: 20 cm; Sz: 64 cm. Betűméret: 5 cm (fedél); 3,5 cm (sírláda). LH: Sírláda: Komárom/Szőny területén, a legiotábor keleti oldalánál húzódó késő római temetőben, valószínűleg másodlagos felhasználásban került elő 1926-ban. 1962-ig Bélapusztán állt. Fedél: Komárom/Szőny területén, a legiotábortól délre mint késő római sír fedele másodlagos felhasználásban került elő 1927-ben, Paulovics I. ásatása során. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem, egymásra helyezve. A szarkofágfedél sarokakrotérionjain egymással szembeforduló, fejfelé ábrázolt delfin. A sírláda két oldalán egymással szembeforduló ruhátlan férfialakok (Erősök?). A bal oldali alak a jobb kezét felemeli, leeresztett baljában azonosíthatatlan tárgyat tart. A jobb oldali is jobb karját emeli fel, baljában ő is tart valamit. Jobb lába sérült. A feliratos mezőt egyszerű keretmotívum szegélyezi. A szarkofág a méretei alapján gyermeké lehetett, ezt a felirat is megerősíti. A fedél eredetileg nem ehhez a szarkofághoz tartozott. Ligatura: AE (1. sor); VE (3. sor); ME (1., 4. sor); ET (6. sor); IL (6. sor); EN (6. sor). Az 1. sorban a *CLAVDIA* szó utolsó három betűje aránytalanul széthúzva (vö. Kat. 15. sz. felirat). Az *Aemerita* névre – amely az *Emerita* név hiperkorrekciója lehet – lásd a Kat. 21. és a RIU 558 sz. feliratot. *Severianus cognomen* alapján 2-3. század fordulója, 3. század első fele. Irodalom: RIU 544 (szarkofág); RIU 617 (fedél); Barkóczi 1944:Taf. XXVII.3.; A temetőről lásd: Barkóczi 1961:106.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus) M(emor)iāe

T(iber)ia Claudia

Aemerita q(ua) e vix(it)

an(nos) ° V ° m(e)nse(s) III ° die(s)

5 VIII ° T(iber)ius Cla(udius) ° S(e)ver(ian)us

pater f(ili)ae pi(ensis) sim(iae) ° f(aci)end(um) c(uravit)

Fordítása:

Fedél: A halotti árnyaknak. ... emlékére.

Sírláda: Tiberia Claudia Aemerita, élt 5 évet, 3 hónapot és 9 napot. Tiberius Claudius Severianus, az apja állíttatta (a síreléket) igen kedves leányának.

Kat. 23.

Sírsztélé, mészkő. Teljes, de keresztirányban három részre törött. Ltsz.: 73.95.1. M: 228 cm; SZ: 120 cm; V: 22 cm. Betűméret: 4 cm (1. sor); 5-5,5 cm. LH: Komárom/Szőny területén, a legiotábor és a táborváros zónájából, feltehetőleg késő római sírból, másodlagos felhasználásban került elő. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem. Rozettás tympanonban záródó, két sarkán üres akrotérionnal díszített sírsztélé. Alatta 2-2, kívül szögletes, belül köríves, stilizált korinthosi fejezetű féloszlop között férfi mellképe. Bal kezének mutató és középső ujjait kinyújtja (ruhaszegélyt fogja?), jobbában irattekercset tart. Alatta virágsziromszerű alakzatokból felépített félköríves motívumsor, amely elválasztja az alsó, kettős keretezésű feliratos mezőt. Ligatura: ET (5. sor); NI (5. sor). Az elhunyt életkorát L jelezhetette, ennek talpa nem látszik, függőleges hastájának felső része viszont igen. A *Senecionio* alak esetében el-

vileg feltételezhetnénk a *Senecioni* ^rq¹(*uondam*) olvasat lehetőségére, azonban a következetesen alkalmazott interpunctio ezt valószínűtlenné teszi. Az interpunctio alakja hol háromszög, hol kereszt alakú. A feliraton a feliratállító mint az elhunyt *adfinise* jelöli magát: ez egyaránt jelentheti azt, hogy az elhunyt apósa, veje vagy sógora is lehetett, a pontos rokoni fok nem adható meg biztosan. Az elhunyt életkorát a korábbi olvasatok nem tüntették fel. *Lucius* és *Septimius* névrészek alapján Kr. u. 2. század vége, 3. század első harmada (Severus-kor). Irodalom: RIU 580; Barkóczi 1944:Nr. 24.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

P(ublio) ° Senecionio ° Lucia

no ° vet(erano) ° leg(ionis) ° I ° Ad(iutricis) ° an(norum) ° L. °

L(ucius) ° Sept(imius) ° Valerianus ° can

5 d(i)d(atu)s ° leg(ionis) ° s(upra)s(criptae) ° heres ° et ° adfiñis °
bene ° merenti ° fecit

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Publius Senecionius Lucianusnak, a legio I Adiutrix kiszolgált katonájának, aki 50 évet élt. Lucius Septimius Valerianus, a centurioi rang várományosa, örököse és rokona (sógora? veje? apósa?) állította az érdemekben gazdagon elhunytaknak.

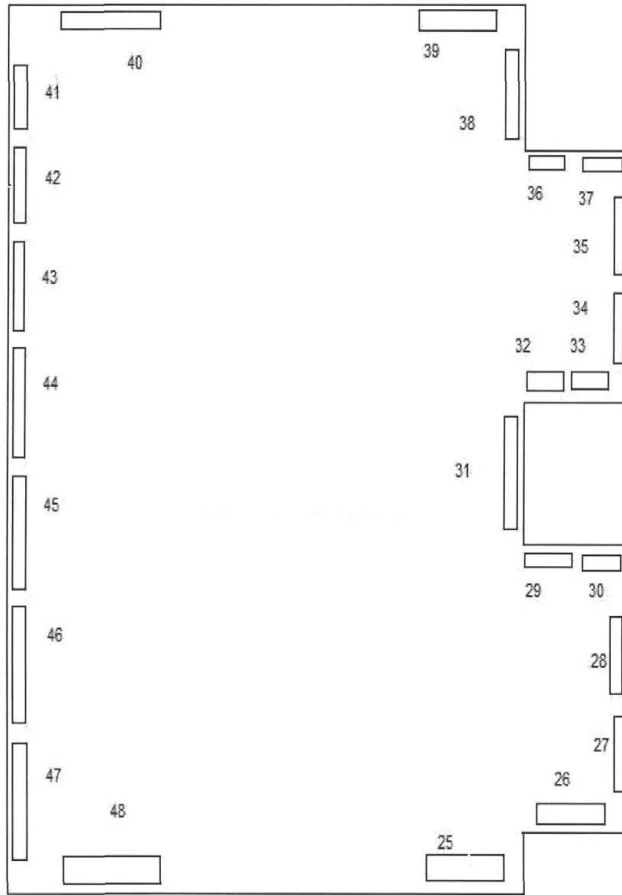

Kat. 24.

Mésző szarkofág, fedél nélkül. Ép. Ltsz.: 73.98.1. H: 207 cm; M: 83 cm; SZ: 90 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, III. terem. A sírláda főnézeti oldalán kétoldalt egy-egy laposrelief technikával kidolgozott, alul és felül virágszállal szegélyezett, a sírláda közepe felé néző peltamotívum, amely szabályos hatszög alakú mezőt fog közre. Feliratot nem tartalmaz. A peltamotívum stílusa emlékeztet a Kat. 14. sz. szarkofág hasonló technikával kivitelezett szélső motívumainak (kant-harosban virágcsokor) stílusára. Megjegyzendő, hogy mindkét szarkofág esetében igényesen véstett, szépen szerkesztett, jól profilált keretmotívum található a sírláda közepén. A laposrelief-technika alapján valószínűleg Kr. u. 3. század vége. A peltamotívumra vonatkozóan lásd Nagy 1928.

IV. terem

Kat. 25.

Sírsztélé, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.87.1. M: 225 cm; SZ: 71-81 cm; V: 23 cm. Betűméret: 4 cm. LH: A szőnyi Gyürky-kastély (ma: Selye János Kórház) egyik melléképületében 1957-ig küszöbkőként használták. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Három mezőre tagolt, vízszintes lezárású sztélé. A felső mezőben kopott, laposreliefszerű technikával készített büsztök csoportja: bal oldalon női, középen és a jobb oldalon férfi mellképek. A jobb oldali a jobb kezében talán irattekercset tart. Alatta két féloszlop által szegélyezve stilizált koszorú, a közepében rozettával. Alul egyszerű szegéllyel keretezett feliratos mező. A felirat erőteljesen kopott, a bal oldalon csak az első betűk láthatók, a felirat közepén legfeljebb a betűágyak nyomai látszanak, a felirat jobb széle felé haladva azonban szinte nyomtalanul eltűnnek. Szövege a CIL alapján: D(is) M(anibus) / M(arco) ° Ulp[io ---] / fil(io) Lo[ngino?] / an(norum) [---] h(ic) s(itus) e(st) ° M(arcus) ° Ulp[ius ---] / thap [---] / pater[r p]os(uit). A CIL-ben az 1. sorban feltüntetett DM-dedikáció nem látszik. Ligatura: HI (5. sor). Kr. u. 2. század. Irodalom: CIL III 11058; RIU 592 (elvesztett feliratként említi) és RIU 593.

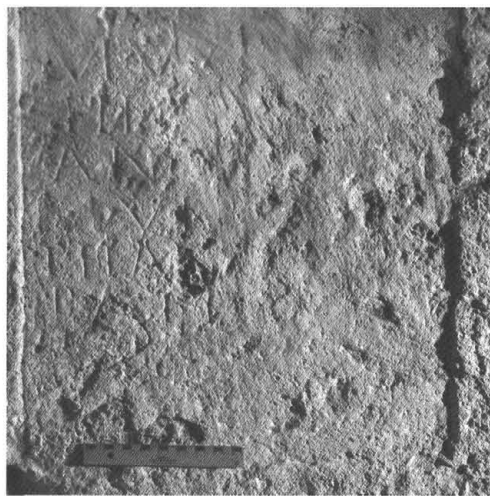
Felirat szövege:

M(arcus) Ulp[ius] P(ublii) °
fil[us?] [---]
an[(norum)] ° [---] et
M(arcia) ° Ulp[i]a[e] [---]
5 th[ia]e ° [---]
pater [---]
[---] P [---]

Fordítása:

Marcus Ulp[ius] ...-nak, Publius fiának, aki ... évet élt és Marcia Ulpia ...-thiának, ... az édesapjuk ... (állította).

Kat. 26.

Mészkö relief; sírépítmény díszje. Töredékes; másik része, a relief mintegy kétharmada, a Rév-komáromi Dunamenti Múzeumban található (Itsz.: II-2791). A relief eredetijét mindkét múzeumban a hiányzó rész gipszmásolatával egészítették ki. Ltsz.: 73.75.1. M: 97 cm; SZ: 57-80 cm; V: 25 cm. LH: Szőnyben került elő az 1960-as években, késő római sír részeként, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Hippolytos és Phaedra mitológiai jelenete: Hippolytos a földre ejti mostohaanyaja, Phaidra szerelmeslevelét. A Rév-komáromi töredék a levelet átadó, Hippolytos előtt térdelő dajkát, a háttérben pedig egy oltárra támaszkodva Aphroditét ábázolja Erós kíséretében. Hippolytos halálának ábrázolása egy másik brigetioi reliefen: Harl-Lőrincz:Kat. 2. a Kr. u. 2-3. század. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LIX.4.; Erdélyi 1966; Erdélyi 1974:145-146, 207, Nr. 196; Harl-Lőrincz 2002:Kat. 4.

Kat. 27.

Sírsztélé, mészkő. A tympanon felső csúcsa letört, különben ép. Ltsz.: 73.49.1. M: 215 cm; SZ: 80-90 cm; V: 28 cm. Betűméret: 7 cm (1. sor); 5-5,5 cm. Felül kétoldalt egy-egy lekerekített sarokakrotérionnal díszített, középen tympanonban végződő sírkő. A tympanonon belül gorgoneion. A sztélé felületét felül hat alakos dombormű, alul feliratos mező díszíti. A domborművön három osztatú, a szarkofágok norico-pannoniai szegélydíszítésére emlékeztető *aediculá*ban elhelyezve egy női (bal oldalon), és két férfi (középen és a jobb oldalon) mellkép, illetve az előttük álló három gyermek mellképe díszíti. A portrékon megfigyelhető az egyéniesítésre való törekvés, noha mindhárom ugyanazzal az éles vonalú, az egyenes orr vonalvezetésében folytatódó ívelt szemöldökvonallal jellemezhető: a középső férfialak arca hosszúkas, a jobb oldali pedig szakállas, bal vállán fibula. A sírsztélé ábrázolása az első, a levésés illetve a felülírás

következtében mára azonban legfeljebb nyomokban látható feliraton említett személyekre vonatkozhatott. A másodlagosan felvésett felirat az eredeti feliratos mező felső harmadában kezdődik. Egyenetlenül vésett betűk; ez alól az első felirathoz tartozó, és a két képmező elválasztó panelen látható, szépen vésett D M képez csak kivételt. 6. sor: *q(uravit)* szerepel *c(uravit)* helyett. A korábbi olvasatok az első feliratot nem vették észre. A 2/3. sor korábbi olvasata (AÉp): *d(omo) Cobr(i)co?* A *duumvir quinquennalis* tisztség és a városnév említése miatt a Kr. u. 2. század vége, 3. század első harmada. Irodalom: RIU 567; AÉp 1965:6; Barkóczi 1965:229.

Feliratok szövege:

1. felirat:

D(is) M(anibus)
M° V[- - -]V
ET[- - -]I
[- - -]I[- - -]D
[- - - - -]T
[- - - - -]
[- - - - -]
[- - - - -]
[- - -] C

2. felirat:

D(is) M(anibus)
M(arcus) Lucianus ° d(uumvir)
q(uin)q(uennalis) Br(i)g(etionensium) qui vixit
a(nnis) LIII Dumpia C
5 amilla coniux
caris(simo) f(aciendum) q(uravit) (!)

A 2. felirat fordítása:

A halotti árnyaknak. Marcus Lucianus a brigetióiak öt-
évenkénti vagyonbecsléssel megbízott városi elöljárója,
aki 53 évet élt. Felesége, Dumpia Camilla állíttatta (a sír-
emléket) kedvesének.

Kat. 28.

Sírsztélé, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.25.1. M: 207 cm; SZ: 83 cm; V: 21 cm. Betűméret: 7 cm (1. sor); 4 cm. LH: Korábban a szőnyi Gyürky-kastély (ma: Selye János Kórház) gazdasági traktusában volt befalazva. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Egyenes záródású sztélé. Felül, a tympanon két oldalán a sztélé sarkait kitöltő háromszögbe helyezve egy-egy fejjel lefelé ábrázolt delfin, a tympanonban talán gorgoneion, amelynek felülete erőteljesen lekopott, esetleg rozetta. Az alatta levő képmezőben háromalakos csoportkép: bal oldalt női, középen gyerek, jobb oldalt férfi büszttel. Az alsó, feliratos mezőt egyszerű keret szegélyezi. Ligatura: TR (5. sor); NIV (5. sor); ez utóbbi ligatura érdekes abból a szempontból, hogy az IV szinte „N”-alakban összevonva jelenik meg. 6. sor: *pientisumo* olvasható *pientissimo* helyett. Az *Elvius* és *Elvia* nevek esetében nem kizárt a *Helvius* és *Helvia* alak lehetősége. Ugyanígy a *Vetalis* helyett a *Vitalis* alak is nagy valószínűséggel feltételezhető (Kat. 48., 67., 107.) Kr. u. 2. század. Irodalom: CIL III 11054; RIU 549; Barkóczi 1944:Nr. 18.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

Elvio Vetali

et ° Floro ° filio

Elvia ° Suc(c?)es(s?)a

5 patrōno coñiugi

pientisumo (!)

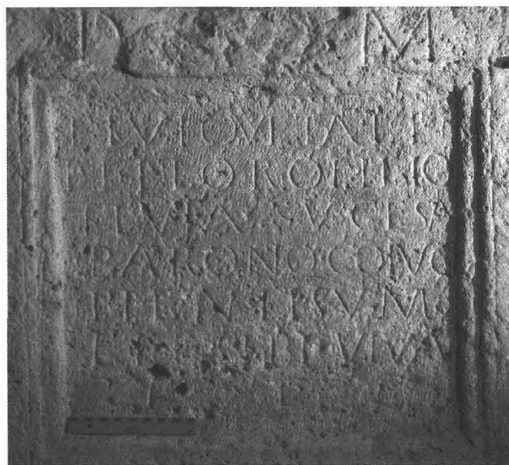
et ° sibi ° viva

fec(it)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Elvius Vetalisnak és fiának, Florusnak. Elvia Sucesa a patronusának, igen jámbor hitvesének valamint magának állította (a síremléket) még életében.

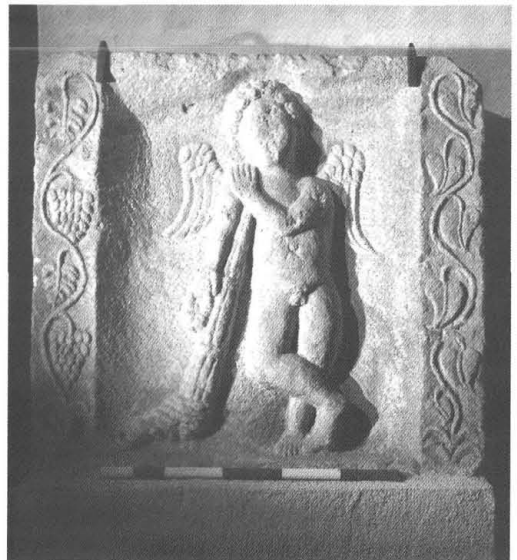
Kat. 29.

Sírsztélé, mészkő. Alsó, feliratos része töredékes, hiányzik. Ltsz.: 73.66.1. Mérete: M: 93 cm (max.); SZ: 89 cm; V: 16 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Felül szárnyas *Erós*, amint lefelé tartott fáklyára támaszkodik. Az alatta levő mező két szélén egy-egy oszlopfő indítása, közöttük egy-egy rozetta által közrefogott koszorú (?) felső íve látható. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LXIII.8.

Kat. 30.

Sírmonumentum oldalsó faragványa, márvány. Ltsz.: 73.68.1. M: 72 cm; SZ: 78 cm; V: 28 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Középen színvonalasan megmunkált, göndör fürtökkel megjelenített szárnyas, gyermek *Erós*, amint lefelé tartott égő fáklyára támaszkodik. Kinyújtott bal kezében talán bordázott fenekű, *omphalosos* tálka, vagy kenyér (*opus quadratum*). *Erós* szeméit, száját, orrát később levésték. Színvonalas, a kő minőségéhez illő munka. A levélinda megmunkálása emlékeztet Kat. 44. leveleinek stílusához. A hajviselete alapján Severus-kori lehet. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LII.4.

Kat. 31.

Sírsztélé, mészkő. Felső része töredékes, alsó részén kettétört. Ltsz.: 73.42.1. M: 194 cm; SZ: 96 cm; V: 20 cm. Betűméret: 6 cm (1. sor); 4 cm. LH: Szőny határában. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A felső képmezőben három felnőtt, előttük középen gyermek mellképe látható. A két szélső alak jobb kezében iratkeres, bal kezük mutatoujja erre mutat. A középső alak bal kezében kerek tárgy

(alma?), jobbát a gyermek vállára helyezi. Alatta lakomajelenet: edényekkel, ételekkel megrakott háromlábú asztal, két oldalt egy-egy állóalakkal. A képmező két szélét egymás fölé függőlegesen elhelyezett, három-három körkörös motívum szegélyezi. A legalsó, feliratos mezőt kettős szegélyléc keretezi. Ligatura: AV (2., 4. sor /bis/); AN (2., 3. sor); VET (4. sor); VL (4. sor); ET (4. sor). Kr. u. 2. század második fele. Irodalom: CIL III 11021; RIU 532; Barkóczi 1944:Nr. 29.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

Âur(elio) ° Plotiano ° mil(iti)

leg(ionis) ° I ° A(diu)trici(s) ° st(ipendi)orum ° V ° ân(norum) XXV

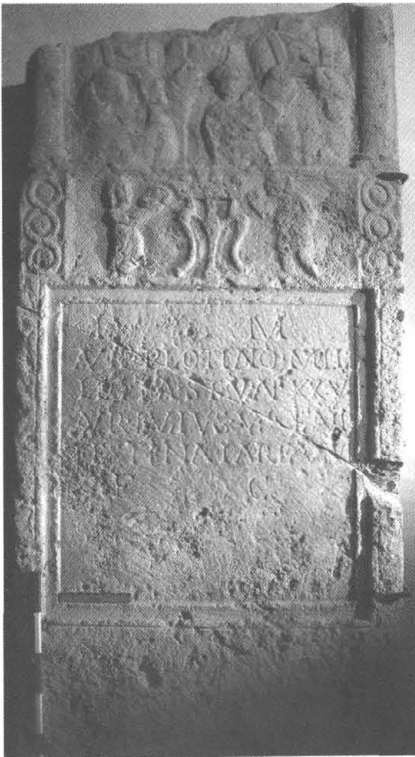
Âur(elius) ° Iulius ° vêt(eranus) ° êt ° Âur(elia)

5 Festina ° pare(ntes) ° vivi

f(aciendum) c(uraverunt)

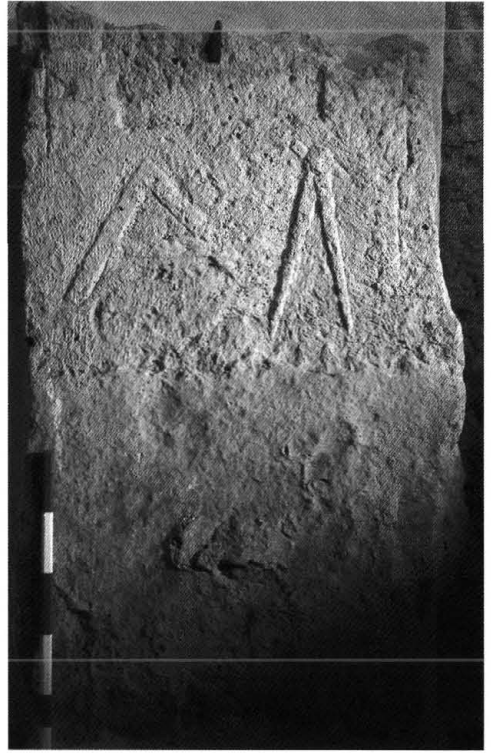
Fordítása:

A halotti árnyagnak. Aurelius Plotianusnak, a legio I Adiutrix katonájának, aki 5 évet szolgált és 25 évet élt. Aurelius Iulianus kiszolgált katona és Aurelia Festina, a szülei, még életükben állíttatták (a síremléket).

Kat. 32.

Sírsztélé alsó részének töredéke, mészkő. Felül hiányos. Ltsz.: 73.15.1. M: 122 cm; SZ: 69 cm; V: 18 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A felső képmező két szélén egy-egy féloszlop talapzata és az oszloptörzs indítása látható. Az osztóvonallal elválasztott alsó képmező bal oldalán derékszögű vonalzó, jobb szélén körző látható. Hasonló eszközök feltűnnek a Kat. 19. sz. szarkofágon is. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LXII.2.

Kat. 33.

Sírsztélé töredéke, mészkő. Ltsz.: 92.8.1. M: 58 cm; SZ: 91 cm; V: 18 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Keretezett mezőben a bal oldalon női, a jobb oldalon férfibüsztt. A férfi bal kezében irattekereszt tart. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: Barkóczi 1944: Taf. XLIX.4.

Kat. 34.

Sírsztélé, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.91.1. M: 220 cm; SZ: 101 cm; V: 22 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A sírsztélé tetején két egymásnak háttal álló, tympanonszerűen elhelyezkedő oroszlán. Alattuk, felül kettős ívvel *aediculaszerűen* lezárt, szélén egy-egy féloszloppal szegélyezett képmezőben bal oldalt női, jobb oldalt férfi büszt. Utóbbi irattekercset tart a jobb kezében. Az alsó, felirat szárára kivésett mezőt hármasszegélyléc keretezi. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 35.

Sírsztélé, mészkő. Ép. Ltsz.: 73.72.1. M: 121 cm; SZ: 78 cm; V: 19 cm. Betűméret: 6 cm (1. sor); 5 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotáborból délre, késő római kőládasírból másodlagos felhasználásban került elő 1959-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Vízszintes záródású sírkő. A felső képmező fölött kétoldalt sarokakrotérionok, középen tympanon látható. A képmezőben bal oldalon kendővel fedett fejű női, jobb oldalon szakállas férfi, közöttük gyermek büszt. A feliratos mezőt egyszerű szegélyléc keretezi. Ligatura: ET (2., 5., 6. sor); AE (2. sor). A RIU az 5. sorban – TE ligaturát feltételezve - *pater et*, a 8. sorban - a szó végén látni vélt IS ligature alapján – *dulcissimis* olvasatot ad; a felirat megtekintése után a *dulcissim[o?]* olvasat tekinthető valószínűnek; a Kat. 46. sz. feliraton szereplő *pietissim(o)* mint analógia alapján az is elképzelhető, hogy *dulcissim(o)* olvasandó. A *Surus* név alapján Kr. u. 2. század vége, 3. század első harmada. Irodalom: RIU 564.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
 èt memoriàe L(ucii) Arti
 Apollinaris
 Arti(us) Pallas
 5 patr(i) èt Aninius
 Servandus èt
 Surus felici
 dulcissim[o?]

Fordítása:

A halotti árnyaknak és Lucius Artius Apollinaris emlékének. Artius Pallas (állandította) az apjának, valamint Aninius Servandus és Surus a szerencsésnek, igen szeretetre méltónak.

Kat. 36.

Sírsztélé, mészkő. Felső része töredékes. Ltsz.: 73.14.1. M: 132 cm; SZ: 67 cm; V: 20 cm. Betűméret: 5,5 cm. LH: Komárom/Szőny, a táborváros területén került elő 1935-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A feliratos mező fölött a sztélé széléig terjedő, szimmetrikus S-vonalakból megmintázott, lefordított virágkehely-motívum. Az alsó mező két oldalát tölgyfalevelekre emlékeztető, függőlegesen elhelyezkedő motívum szegélyezi. Ligatura: AR (2. sor); AVR (8. sor) – mindkettő az Aurelius név ligatúrási rövidítése, kétféleképpen; NT (2. sor). A QVIX betűcsoportban a QVI VIX(it) rövidítve olvasható. 3. sor: *civis* helyett *cives* áll. A *cives* Surus kifejezés, a dolichéi származás és az *Aurelius*, továbbá *Antoninus* nevek alapján 3. század első harmada. Irodalom: RIU 523; Barkóczi 1944:Nr. 38.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
 Â(u)r(elius) Ân-toni
 nus civ'is
 Surus ex rëg(ione)
 5 Dolicu q(ui) vix(it)
 ann(is) XXXI
 Aûr(elius) Vibinus
 posuit

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Aurelius Antoninus, szír polgár, Doliche területéről, aki 31 évét élt. Aurelius Vibinus állította (a feliratot).

Kat. 37.

Sírsztélé felső része, mészkő. Töredékes. Ltsz.: 73.78.1. M: 95 cm; SZ: 90 cm; V: 25 cm. LH: Szőny, Járóka-temetőből, késő római sír részeként másodlagos felhasználásban került elő. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Két szélén íves sarokakrotérionnal, középen tympanonnal lezárt sírsztélé felső képmezője. Alatta egy-egy féloszloppal szegélyezett, köríves záródású *aediculába* helyezett körkompozíció (*imago clipeata*), benne bal oldalt női, jobb oldalt szakállas férfi büszt, ez utóbbi jobbjaiban talán irattekercssel. Kr. u. 2. század. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. XLIX.2.

Kat. 38.

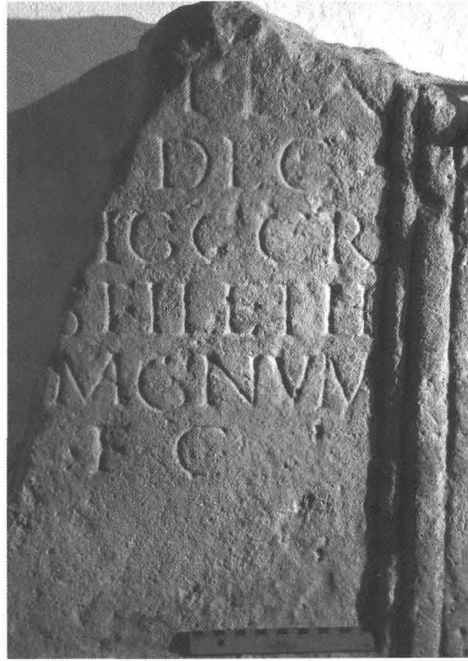
Sírsztélé jobb oldali alsó részének töredéke. Mészkö. Ltsz.: 73.19.1. M: max. 116 cm; SZ: max. 72 cm; V: 32 cm. Betűméret: 6,5 cm (1. sor); 4,5 cm. LH: Kisigmánd. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A feliratos mezőt háromszoros, egyenes vonalvezetésű szegélyléc keretezi. Amennyiben abból indulunk ki, hogy az utolsó sorban olvasható *f(aciendum) c(uravit)* záróformula a felirat közepére rendezve helyezkedett el, és nincs előtte további betű, a kiegészítés lehetőségei szűkülnek: az 1. sorban a [*harus*]pex (béljós) szó biztos, hogy nem fér ki, számításba jöhet az [*aus*]pex (jós, jóvendőmondó) kiegészítés lehetősége is; ugyanígy, nagyobb a valószínűsége a 3. sorban a [*m(unicipii) Br]ig(etionensium)* kiegészítésnek és feloldásnak is; a 4. sorban a *fil(ius) et h(eres)* összetétel előtt legfeljebb 3 betű illeszthető be, és így pl. az [*eiu*]s *fil(ius) et h(eres)* kiegészítés lehetősége merülhet fel. Ugyanez vonatkozik az 5. sorra, ahol 1 vagy legfeljebb 2 betűnél több nem fér ki: pl. [*m(onumentum)*] *magnum*. Amennyiben viszont az utolsó sor záróformulája úgy van a feliratos mező közepére rendezve, hogy előtte további betűk, szavak voltak, a felirat bal oldalának hosszát nem lehet kiszámítani. Ez esetben feltételezhető, hogy a 3. sorban a *fil(ius) et h(eres)* összetétel előtt egy névvel kell számolni. Természetesen nem kizárt, hogy az 1. sor [- - -]pex szótöredéke az elhunyt nevének a végződése, akár [*Harus*]pex (CIL V 6591) vagy [*Aus*]pex (CIL III 5173; VII 1068; XI 4751; XIII 3012). Amennyiben akár az *auspex*, akár a *haruspex* kifejezés igaznak bizonyul, az Pannoniában ennek a papi tisztségnek az első feliratos említését jelenti. A város vezetésében betöltött szerepe mindenestre összhangban áll pl. az *augurok* pályafutásával, akik különböző vezetői tisztségek (*decurio, quaestor, aedilis, Ilvir iure dicundo*) betöltése után (vö. CIL III 4243) emelkedtek az *augur*-rangjára. A *haruspex* kiegészítésre tett javaslatot ezen a helyen is megköszönöm dr. Kovács Péternek. Kr. u. 2. század vége, 3. század első fele. Az *Auspex, Haruspex* nevekre lásd Kajanto 1982:318; pannoniái jósokra vonatkozóan lásd Alföldy 1960; a jósoknak a városi közigazgatásban betöltött vezető tisztségeire lásd CIL III 4038, 4243, 10770 valamint Alföldy 1960:45, 36. j. Közöletlen.

Felirat szövege:

- [- - - harus?, aus?]pex
- [- - -]dec(urio)
- [mun(icipii) Br]ig(etionensium) c(urator) c(ivium) R(omanorum)
- [- - -]s fil(ius) et h(eres)
- 5 [- - - mon(umentum) vagy opus] magnum
- [- - -] f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

... béljós, Brigetio municipiumának városi tanácstagja, a táborváros területén élő római polgárok vezetője, ... fia és örököse gondoskodott a nagy síremlék felállításáról.

Kat. 39.

Sírsztélé alsó részének töredéke, mészkő. Ltsz.: 73.13.1. M: 125 cm; SZ: 73 cm; V: 14 cm. Betűméret: 5,5-6 cm. LH: Komárom/Szöny, a táborváros körzetében került elő 1930/1935 között. Korábban a komáromi Városháza előtt őrizték. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. A feliratos mezőt egyszerű szegélyléc keretezi. A feliratos mező alatt kivehetetlen, erősen sérült felületű dombormű. Ligatura: ET (3. sor). A feliratos mező alatt középen utólagosan bekarcolt (talán újkori?) betűk (MOR) láthatók. A korábbi olvasatok (Barkóczi 1944; RIU) az 5. sorban EILIA[E] összetételt véltek látni. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 597; Barkóczi 1944:Nr. 40.

Felirat szövege:

[- - - a] e °

Tiŕ(ius?) ° Quintus

êt ° Valeria °

Servata °

5 parentes °

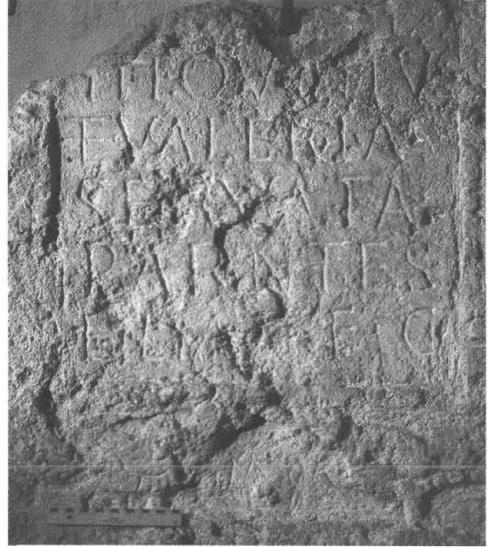
filia[e] f(aciendum) ° c(uraverunt) °

`mor´

Fordítása:

...-ának, Titius Quintus és Valeria Servata,
a szülei, leányuk számára állíttatták (a sír-
feliratot).

Kat. 40.

Sírsztélé, mészkő. Egész, de felső harmadában kettétört. Ltsz.: 73.32.1. M: 246 cm; SZ: 92 cm; V: 27 cm. Betűméret: 6-7 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól nyugatra, kőládasírban, másodlagos felhasználásban került elő 1955-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Az egyenes záródású sírkő tetején két, egymásnak háttal fekvő, velük azonos magasságú *pineát* közrefogó oroszlán. Alattuk tympanont ábrázoló dombormű, belsejében gorgoneionnal, kívül egy-egy, fejjel lefelé néző delfinnel. Az alatta levő képmezőben szalagokkal ékesített, a sztélé két oldalán féloszlopokkal szegélyezett koszorú látható. Az ez alatt elhelyezkedő feliratos mezőt egy-egy korinthosi féloszlop szegélyezi. Legalul jobbra vágató lovaszt ábrázoló dombormű. Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 561.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
C(aii) ° Iul(ii) ° Respec
ti (domo) Sav(aria) eq(uitis)
leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis)
5 stip(endiorum) XX h(ic) s(itus) e(st)
C(aius) Victo(rius) Mes
sor h(eres) s(ecus)

Fordítása:

A savariai születésű, 20 évet szolgált, itt nyugvó Caius Iulius Respectus, a legio I Aiuatrix Pia Fidelis lovaskatonája halotti árnyainak (állította) Caius Victorius Messor, a másodfokú örököse.

Kat. 41.

Sírtsztélé, mészkő. Alsó része hiányzik, a megmaradt rész kettétört. Ltsz.: 73.73.1. M: 188 cm; SZ: 90 cm; V: 20 cm. Betűméret: 7-7,5 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábor-tól nyugatra, késő római kóládasírban, másodlagos felhasználásban került elő 1960-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Egyenes záródású sírkő. A felső képmézőt középen tympanon, a sarkokban fejjel lefelé ábrázolt delfinek töltik ki. A tympanon belsejében gorgoneion, amelyet a - koszorúszerűen - a háromszög sarkai felé futó, hullámzó szalagok díszítenek (vö. Kat. 47.). Az alatta levő díszíten felület két szélén egy-egy féloszlop. A feliratos mezőt egy-egy kannelurázott - a fentiekkel azonos fejezettel díszített - féloszlop szegélyezi. A betűágyakat az igen csak egyenetlen felületben stukkójavításokkal tették láthatóvá, olvashatóvá, ennek nyoma több helyen megmaradt. A korábbi olvasatok (lásd RIU) a következő szövegrészeket nem tudták értelmezni: 1. sor.: *C(aio) An[io?]*; 2. sor: a sor elején olvasható név az első sorban kezdődő *cognomen* végződése lehet, de a korábbi olvasatban 3.: *an(norum) XL*; 4. sor: *Alta R(i)p(a)*; 6. sor: *her(es) eius b(ene) m(erenti) f(ecit)*; 7-8. sor: *et Iulia [---] libe(rta) / eius*. Ligatura: 7. sor: LI. Az elhunyt nevéből a *Caius* mint *praenomen* biztosnak tekinthető, *nomen gentilijének* első két betűje (AN) alapján több változat (pl. *Aninius, Anlius, Annetius, Annonius* stb.) is elképzelhető. *Cognomenének* -*canius* végződése alapján szintén több lehetőség (pl. *Acanius, Siccanius, Africanus, Rusticani-*

us, *Vulcanius* stb.) jöhet számításba. Érdekes a *Spesi* névalak; az elvont fogalmakból (*Spes*, azaz “Remény”) képzett *cognomenek*re vonatkozóan lásd Kajanto 1982:98, 286. A felirat további érdekessége, hogy egy Brigetiótól távoli, valószínűleg a dél-pannoniai (Dunakömlőd és Dunaszekcső között) *Alta Ripában*, esetleg a germaniai (ma: Altrip) eltemetett személynek állít emléket. Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 591. A germaniai *Alta Ripára* vonatkozóan lásd: Schnurbein-Köhler 1989. A pannoniai *Alta Ripára* vonatkozóan lásd: Visy 2003:124-126. Lásd még a 8. oldalon írtakat, valamint 13. j.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
 C(aio) An[- -] [- -]
 canio an(norum) XL
 situs ° Alta ° R(i)p(a) °
 5 M(arcus) Ulp(ius) ° [S]pesi
 her(es) eius b(ene) m(erenti) f(ecit)
 et Iulia [- -] libe(rta)
 eius

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Caius An-... -...caniusnak, aki 40 évet élt, és Alta Ripában nyugszik, Marcus Ulp(ius) Spesi, az örököse állította az érdemekben gazdagon elhunytak, valamint Iulia ..., a szabadosnője.

Kat. 42.

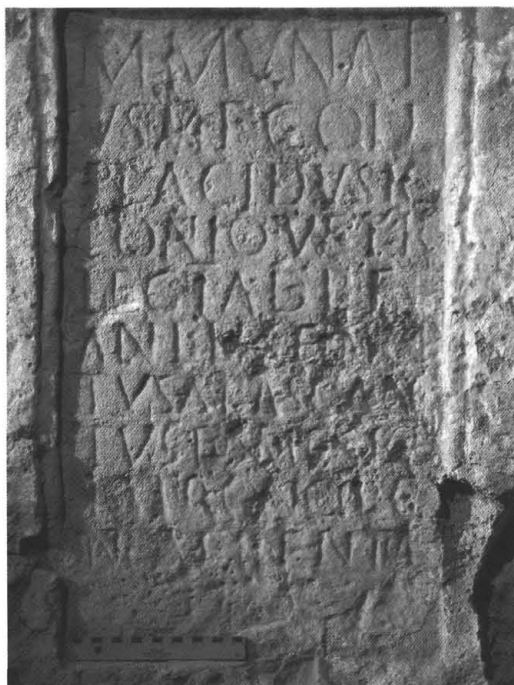
Sírsztélé, mészkő. Kissé sérült, de teljes. Ltsz.: 73.53.1. M: 123 cm; SZ: 58 cm; V: 24 cm. Betűméret: 5,5 cm (1. sor); 5 cm (2. sor); 4 cm (3., 4., 7. sor) 3,5 cm. LH: Szőnyben, a Löwinger-házban állt, majd a Kállay-gyűjteménybe került. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Tympanonos záródású sírkő, a háromszög belsejében szalaggal és középen rozettával díszített koszorú. Ligatura: TI (1. sor). 3-4: *Iconio* = *Iconium*, lykaoniai város (*provincia Galatia*) említése. *Lycao* névre lásd még RIU 375 és RIU 478. A korábbi olvasatok a feliraton feltüntetett neveket eltérően értelmezték: 6/7. sor: *Tri/tus* helyett *T(e)r/t(i)us*; 7/8. sor: *Abascan/ius* helyett *Abascan/tus*. Kr. u. 2. század. Irodalom: CIL III 11030; RIU 570; Barkóczi 1944:Nr. 6.

Felirat szövege:

- M(arcus) Munañi
 us M(arci) f(ilius) Coll(ina tribu)
 Placidus (domo) Ic
 conio ° vet(e)r(anus)
 5 leg(ionis) ° I ° Ad(iutricis) P(iae) ° F(idelis)
 an(norum) L h(ic) s(itus) e(st) T{r?}i
 tus Abascan
 ius D(o)mes(t)ic(us)
 patrono be
 10 ne merenti

Fordítása:

Itt nyugszik az Iconium városbeli Marcus Munatius Placidus, Marcus fia, Collina tribusból, a legio I Adiutrix Pia Fidelis kiszolgált katonája. Tritus Abascantius Domesticus (állította) érdemekben gazdagon elhunyt pártfogójának.

Kat. 43.

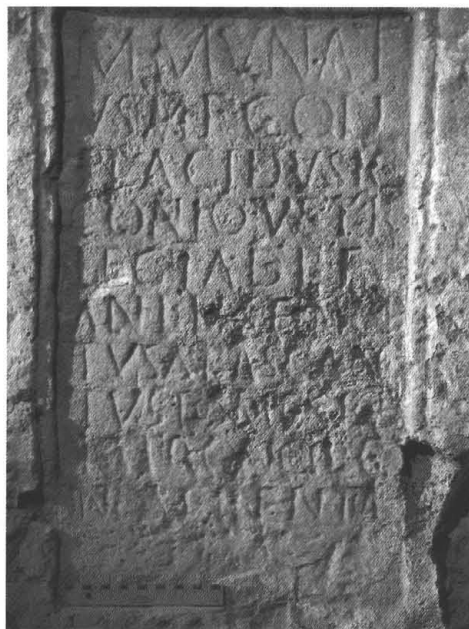
Sírsztélé, mészkő. Egész, de középtájon harántirányban kettétört. Ltsz.: 73.46.1. M: 198 cm; SZ: 82 cm; V: 16 cm. Betűméret: 7 cm (1., 2. sor); 5,5 cm (3. sor); 6 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól délre földmunkák során késő római sírból – RIU 618 felirattal együtt – 1958/1960-ban került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Egyenes záródású sírkő. Felül egyszerű keretezésű tympanonszerűen bemélyített, aránytalanul magas háromszög, a belsejében háromszoros koncentrikus kör alakú, stilizált koszorú, a belsejében rozettával. A feliratos mezőt egyszerű szégyéléc keretezi. 6-7: *Antiochianus* helyett *Antiochanus*. A feliraton az "A"-betűk vízszintes keresztvonása hiányzik. *Antioch*<*i*>*anus* név említése alapján Kr. u. 2. század vége, 3. század első fele. Irodalom: RIU 551; Barkóczi 1968:77; AÉp 1971:321.

Felirat szövege:

D(is) ° M(anibus) °
Fl(avii) ° Abbati
ann(orum) XI ° et
Afrani(o?) ° Faus
5 tino
Fl(avius) ° Antioch
<*i*>anus

Fordítása:

A 11 évet élt Flavius Abbatus halotti szellemeinek, valamint Afranius Faustinusnak (állította) Flavius Antiochianus.

Kat. 44.

Sírsztélé, mészkő. Felül hiányos, kettétört. Ltsz.: 73.64.1. M: 214 cm; SZ: 87 cm; V: 22 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Felül, a képmezőt szegélyező csavart féloszlopok között jobb kezével irattekeresztet fogó – valószínűleg férfi – büszkű fej nélküli töredéke. Alatta vízszintesen futó, keskeny szalagban elhelyezett, két szélén egy-egy levélből kiinduló, leveles növényi kacsokból álló elválasztó motívum. A felirat elhelyezésére szánt, de befejezetlenül maradt felület kétoldalt igényesen vésett, kannelurázott korinthusi féloszlop szegélyezi. A legalsó, három oldalról hullámvonal-vezetésű borostyánindával valamint kettős szegélyléccel keretezett képmező közepén hosszanti bordákkal díszített, kétfülű edény (*kantharos*), kétoldalt az edény füleit tartó szárnyas, oroszlántestű griffek. A bal oldali griff csőre nyitott, a jobb oldalé csukott állapotban. Színvonalas, igényesen kivitelezett munka. A levélinda megmunkálása emlékeztet Kat. 30. leveleinek stílusához. Kr. u. 2. század.

Kat. 45.

Sírsztélé, mészkő. Alul és fölül egyaránt töredékes. Ltsz.: 73.55.1. M: max. 85 cm; SZ: 96 cm; V: 18 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Kétoldalt korinthusi féloszlopokkal szegélyezett mezőben három felnőtt, előttük közepén egy gyermek mellképe. A két szélső szakállas férfi a jobb kezében irattekeresztet tart. A bal oldali alak derekán jól látható kör alakú csattal és két lelógó rojttal ellátott katonai öve (*cingulum*), amely Caracalla korától jelent meg a katonai öltözetben. A gyermek a két férfi között elhelyezkedő női alak előtt áll, kezeit a gyermek vállain nyugtatja. Az alatta levő – eredetileg feliratos – mező két oldalán még látható a felületet szegélyező két szélső féloszlop fejezetének indítása. A *cingulumra* mint keltezési kritériumra vonatkozóan lásd Kat. 19. alatt idézett szakirodalmat. Kr. u. 3. század. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. XLVIII.3.

Kat. 46.

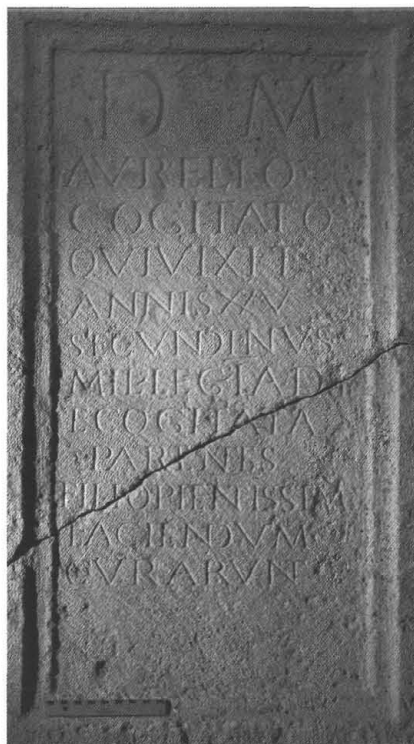
Sírsztélé, mészkő. Egész, de két részre tört. Ltsz.: 73.71.1. M: 200 cm; SZ: 77 cm; V: 10 cm. Betűméret: 10 cm (1. sor); 4-4,5 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábornoktól keletre, késő római kőladásírban másodlagos felhasználásban került elő 1961-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Egyenes záródású sírkő. A felső képmezőben tympanon látható, belsejében virágszirmokkal díszített rozetta, két oldalon, a sírkő csúcsaiban pedig egy-egy fejjel lefelé ábrázolt delfin. A feliratos mezőt kettős szegélyléc díszíti. Ligatura: XX (5. sor); ET (8. sor); NT (9., 10., 12. sor); ND (11. sor). A "G"-betűk vonala (3., 8. sor) egységesen szépen ívelt. A feliraton több hiba található. Így a 9. sorban a *parentes* szóban a második "E" helyett eredetileg "S" betűt véstek (PARENTS), amelyet felülvéssel korrigáltak. A 12. sorban a *curaverunt* helyett a *curarunt* vulgáris rövid alak áll. A feliratot állító *Secundinus miles legionis I Adiutricis* azonos a Kat. 53. feliraton említett *L(ucius) Anniu[s] Secundi(nus) mil(es)* személyével? Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 527.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
Aurelio
Cogitato
qui vixit
5 annis XXV
Secundinus
mil(es) ° leg(ionis) ° I Ad(iutricis)
et Cogitata
pareñt`e` s
10 filio pieñtissim(o)
facieñdum
curaruñt (!)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Aurelius Cogitatusnak, aki 25 évet élt. Secundinus, a legio I Adiutrix katonája és Cogitata, a szülei állították (a síremléket) igen jámbor fiuknak.

Kat. 47.

Sírsztélé, mészkő. Felül és alul töredékes. Ltsz.: 73.79.1. M: 195 cm; SZ: 75 cm; V: 23 cm. Betűméret: 47 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól délre, késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban került elő 1953-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Tympanonos záródású sírkő. Belsejében gorgoneion, amelyet - koszorúszerűen - a sarkok felé hullámzóan futó szalagok díszítenek (vö. Kat. 41.). Az alatta levő képmező két szélén korinthosi fejezettel díszített féloszlop (a jobb oldali fejezete letört), felső szegélyéről egy-egy íves vonalvezetésű virágfüzér lóg le. Középen jobb kezével kiterjesztett szárnyú madarat, baljában kerek tárgyat (alma?) tartó nő mellképe. Mellette a jobb oldalon három stilizált, apró büsztből álló csoportkép látható. A feliratállító *Masuinnius Amicus augustalis municipii Brigetionensium Antoniniani* személyére vonatkozóan lásd RIU 450. Az apa, *Amicus* nevéből (*cognomen*) lánya nevében képzett *pseudo-gentiliciumra* lásd Mócsy 1977:401. Ligatura: AE (2., 8. sor). Kr. u. 2. század vége, 3. század eleje. Irodalom: RIU 511; AÉp 1971:320; Tóth 1972:224-227.

Felirat szövege:

° D(is) ° M(anibus)

pientissimæ °

parentibus °

suis ° Amiciae °

5 Digniölæ °

L(ucius) ° Masuinnius °

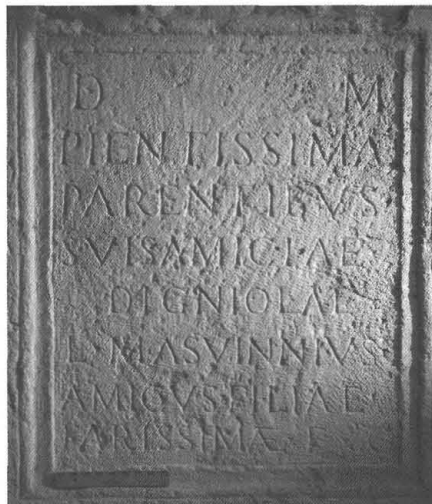
Amicus ° filiae °

karissimæ ° f(aciendum) ° c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. A szüleivel szemben igen kötelességtudó Amicia Digniölának. Lucius Masuinnius Amicus igen drága lánya számára állíttatta (a síremléket).

Kat. 48.

Sírsztélé, mészkő. Egész, de két részre tört. Ltsz.: 73.9.1. M: 240 cm; SZ: 96 cm; V: 27 cm. Betűméret: 8,5 cm (1. sor); 7,5-8 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábornoktól nyugatra, talán késő római kőládasírban másodlagos felhasználásban, földmunkák során került elő 1955-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, IV. terem. Egyenes záródású sírkő. A felső képmezőben tympanon látható, belsejében gorgoneion, két oldalán, a sírkő csúcsaiban pedig egy-egy fejjel lefelé ábrázolt delfin. A feliratos mezőt két oldalt stilizált korinthisi fejezetű féloszlop szegélyezi. Ligatura: LI (2., 3. sor); NE (3. sor); AN (4. sor); TE (5. sor); ME (5. sor); NT (5. sor). A 3. sor végén látható NEM és az utolsó (8.) sorban a középre helyezett F C mérete aránytalanul kisebb a felirat többi betűjénél. Interpunctio csak a feliratállítót említő (6.) sorban jelenik meg. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 546.

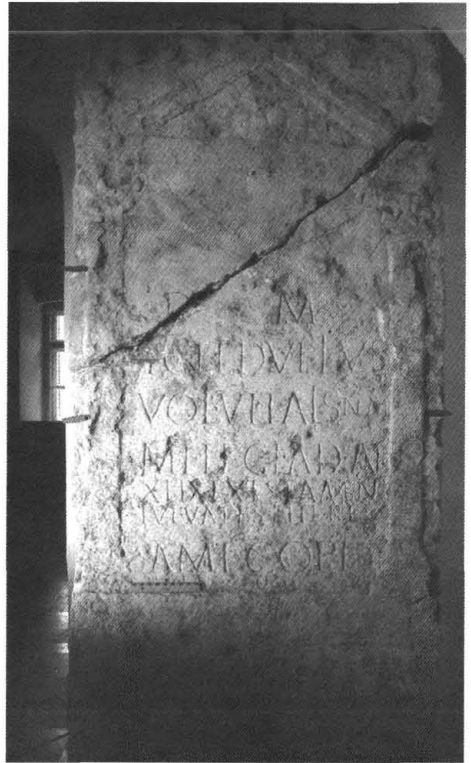
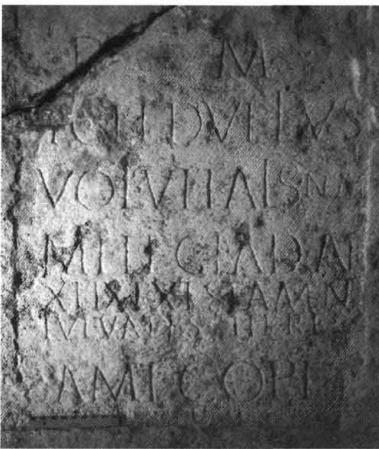
Felirat szövege:

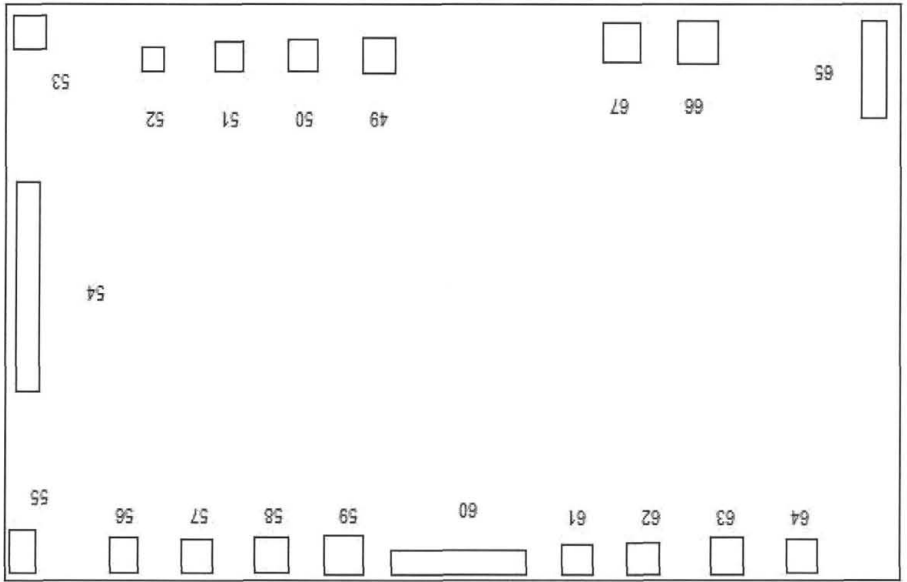
D(is) ° M(anibus)
T(itus) Cledullius
Vol(tinia tribu) ° Vitalis ° (domo) N(ema)uso
m(i)l(es) ° leg(ionis) ° I ° Ad(iutricis) ° an(norum)

5 XLIX ex h(eres)ta m(ort)u
Iul(ius) ° Vale(n)s ° here(s) °
amico ° pi(entissimo) °
f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Titus Cledullius Vitalis, Voltinia tribusból, Nemausus városából, a legio I Adiutrix katonája, élt 49 évet. Végrendeleti úton az örököse, Iulius Valens gondoskodott igen kötelességtudó barátja számára a síremlék felállításáról.

Kat. 49.

Mészkö oltár. Alul töredékes, hiányos. Ltsz.: 73.45.1. M: 41 cm (max.); SZ: 33-37 cm; V: 24 cm. Betűméret: 2,5 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Egyenes záródású, felül mind a négy oldalán egyszerűen díszített oltárkő felső részének töredéke. A bal oldalon a többszörösen tagolt párkányzat alatti felületen bouchrani-on látható. Az 1. sort kezdő *ET* alapján feltételezhető, hogy a jelenleg nem látható *IOM* rövidítés eredetileg az oltár párkányzatán lehetett. A 3-4. sorban elképzelhető az *Ulp/ius* [--- olvasat is. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 424; Paulovics 1941:138; Barkóczi 1944:Nr. 161; AÉp 1944:122.

Felirat szövege:

[I(ovi) O(ptimo) M(aximo)?]
 et Iunoni ° Reg(inae)
 [et ge]nio ° explo
 [rator]um ° Q(uintus) ° Ulp(ius)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak és Iuno Reginának és a felderítőik geniusának (állította) Quintus Ulpius

Kat. 50.

Homokkö oltár. Ép, felülete erősen kopott. Ltsz.: 73.43.1. M: 59 cm; SZ: 27 cm; V: 18 cm. Betűméret: 3,5-4 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Egy tömbből faragott oltárkő. Felső vízszintes része enyhén bemélyítve. Elülső oldalán a párkányzatot és a talapzatot alig bevéselt vízszintes vonalak érzékeltetik. 3. sor: *Maxsimus*. Kr. u. 2-3. század.

Felirat szövege:

I(ovi) ° O(ptimo) [M(aximo)] et
 S'i(Ivano?) ° V(alerius) ° M
 axsimu(s) (!)
 p(ro se?) ° e(t) s(uis?) v(otum) ° s(olvit) ° l(ibens) ° m(erito)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak és Silvanusnak (?) Valerius Maximus saját magáért és hozzátartozóiért szívesen és méltán váltotta be fogadalmát.

Kat. 51.

Homokkő oltár. Ép. Ltsz. 73.57.1. M: 52 cm; SZ: 24-30 cm; V: 20-22 cm. Betűméret: 2,5 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Szépen megmunkált oltárkő; felső vízszintes felülete bemélyítve, alatta, az arányosan profilált *abacus*on három oldalon is 3-3 párhuzamos vonalból felépülő akrotérionszerű díszítés látható. Tetején négy-szög alakú bemélyedés. Felirata erősen lekopott. A RIU által adott rajz alapján a következő felirat olvasható: Ma[xi]mo / cio [- - -] / Cocce[i]u[s] / N vagy IV[- - -] NI[- - -]VS⁵ M[- - -]. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 480; Barkóczi 1944:Nr. 299.

Felirat szövege:

MA [XI] MO
CIO [- - -] V
CO [- - -] IV[- - -]
LIC(?) [- - -] IV [- - -] V [- - -]

Kat. 52.

Mészkö oltár. Egész, de kettétört. Ltsz.: 73.8.1. M: 50 cm; SZ: 18-28 cm; V: 14-20 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Felül kétoldalt íves párnataggal szegélyezett, középen, a vízszintes felületben bemélyített oltárkő, szépen profilált párkánnyal és talapzattal. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 53.

Bazalt oltár. Ép. Ltsz.: 94.2.1. M: 47 cm; SZ: 18-26 cm; V: 17-19 cm. Betűméret: 2,5-3 cm. LH: Eredetileg Szőnyben, a Kállay-gyűjtemény darabja, majd a komáromi Városháza előtt őrizték. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Felül kétoldalt íves, rozettával illetve kagylómotívummal díszített párnataggal szegélyezett, középen, a vízszintes felületben bemélyített oltárkő, szépen profilált párkánnyal

és talapzattal. Az oltár bal oldalán hosszú kiöntőjű kancsó, jobb oldalán nyitott ládika ábrázolása. A betűágyakban piros festés nyomai láthatók. A feliraton említett *Lucius Annius Secundinus miles* azonos lehet a Kat. 46. sz. feliraton említett *Secundinus miles legionis I Adiutricis* személyével? Lásd még RIU 470: *Secundinus* által *Silvanus Domes-ticus*nak emelt másik oltár. Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 460; Paulovics 1941:129; Barkóczi 1944:Nr. 179; AÉp 1944:112.

Felirat szövege:

Silvan[ø]
L(ucius) ° Anniϋ(s)
Secun
di(nus) ° mil(es) °

5 v(otum) ° s(olvit) ° l(ibens) ° m(erito)

Fordítása:

Silvanusnak Lucius Annius Secundinus, a katona, szívesen váltotta be fogadalmát.

Kat. 54.

Sírsztélé. Ép, de a felső harmadánál kettétört. Ltsz.: 73.94.1. M: 260 cm; SZ: 90 cm; V: 26 cm. Betűméret: 5 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól nyugatra, késő római kőládasírban, másodlagos felhasználásban került elő 1927-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Egyenes záródású, három képmezőre osztott sírsztélé. A felső képmező palmettás akrotérionokkal díszített tympanonjában gorgoneion, mellette kétoldalt a tympanon sarkaiban egy-egy, egymással szembe forduló madár (galamb?) látható. A tympanon szárjai és a sírsztélé felső széle közötti felületet stilizált pálmalevél-motívum tölti ki. A középső, egy-egy korinthosi fejezetű fé-

loszloppal szegélyezett képmező közepén alul szalaggal átkötött koszorú látható, amelynek közepében rozetta helyezkedik el. Az alsó, feliratos mező két szélén borostyáninda fut végig. A feliratos mezőt hármasszegélyléc díszíti. A felirat az interpunctiókat következtetlően használja, helyenként a sorok végén (pl. 4. sor) is kiteszi, míg másutt a szavak között is elhagyja. 3. sor: RVFO helyett RVEO. A 6. sorban a a *coniugi eiu[s]* kifejezésben több betűkettőzésből adódó tévesztés található (6. sor: *cconiugi ei-ius*). Ligatura csak a 8. sorban van: TI. A korábbi olvasatokban (RIU) az itt javasoltaktól több eltérés mutatkozik: 6. sor: ANMAE CONIVGEIIV; 7. sor: L VALLV[---]ANVS; 8. sor: HERED. A RIU-ban az elhunyt életkora (6. sor): LXX. Brigetio *municipium*-rangjának említése alapján Kr. u. 2. század vége - 3. század eleje. Irodalom: RIU 596; Barkóczy 1944:Nr. 5; Az *Eufrosinus* név pannoniai előfordulására lásd OPEL II:127; Németh 1999:46, No. 114.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus) /
 L(ucio) ° Val(erio) ° L(ucii) ° fil(io) /
 Palat(ina tribu) ° Ru[^r]fo /
 vet(erano) ° leg(ionis) ° I (Adiutricis) °
 dec(urio) ° Br(igetionensium) ° /
 5 quae[s(tori)] et ° mag(istro) ann(or)um /
 LXXI et Animae c{c}oniug(i) ei{i}u[s] /
 L(ucius) ° Val(erius) Euph[ros]ynus /
 her(es) PE[---]A[^T]I /
 f(aciendum) [c(uravit)]

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Lucius Valerius Rufusnak, Lucius fiának, Palatina tribusból, a legio I Adiutrix kiszolgált katonájának, Brigetio decuriójának, quaestornak és a táborváros előjárójának, aki 71 évet élt, valamint Animának, az ő feleségének állíttatta (a síremléket) Lucius Valerius Euphrosynus, az örököse.

Kat. 55.

Mésző oltár. Alul és felül töredékes. Ltsz.: 2006.7.1. Betűméret: 2,5 cm. M: 46 cm (max.); SZ: 26 cm; V: 20 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiótábor körzetében került elő, eredetileg Milch Á. gyűjteményében őrizték, később a komáromi Városháza előtt volt felállítva. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Három oldala megmunkált. Talapzata hiányzik, párkányzata töredékes, de kivehető a bal oldalon. Ligatura: DUP (2. sor). A feliraton kétféle interpunctio látható: az első két sorban " < " alakzat, a 3-4. sorban " ° " formájában. A RIU-ban lerajzolt 4-6. sorok szövege a következő: *P(iae) F(idelis) Anto(niniana) / v(otum) s(olvit) ° l(aetus) ° l(ibens) ° m(erito)*, ez azonban a feliraton jelenleg nem látszik. A *Septimius nomen gentile* alapján Kr. u. 2. század vége - 3. század első harmada. Irodalom: RIU 485; Paulovics 1941:138; Barkóczi 1944:Nr. 247; AÉp 1944:121.

Felirat szövege:

Sep(timius) ° Vib[i]
 anus ° dūp(licarius)
 leg(ionis) ° I ° A[d(iutricis) °]
 [P(iae) ° F(idelis) °] Ant[o]

5 nīnīanāe
v(otum) s(olvit) ° l(aetus) ° l(ibens) ° m(erito)

Fordítása:

Septimius Vibianus, a legio I Adiutrix Pia Fidelis Antoniniana kétszeres zsoldban részesülő katonája szívesen és méltán váltotta be fogadalmát.

Kat. 56.

Mésző oltár. Ép. Ltsz.: 73.24.1. M: 78 cm; SZ: 33-44 cm; V: 22 cm. Betűméret: 4,5 cm (2. sor); 3 cm. LH: Eredetileg Milch Á. gyűjteményében őrizték, később a komáromi Városháza előtt volt felállítva. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Profilált talapzaton álló, felül párkányzattal lezárt oltár, a tetején közepén kör alakú bemélyedéssel. Bal oldalán korszó, jobb oldalán *patera* látható. A felirat következetlen az interpunctio használatában. Az *Ulpius* nemzetségnév (*nomen gentile*) alapján talán 2. századi. Irodalom: RIU 426; Paulovics 1941:138; Barkóczi 1944:Nr. 144; AÉp 1944:120. A *Viator* névre (*cognomen*) Brigetióból lásd még Buocz 1977-1978:165-166.

Felirat szövege:

I(ovi) ° O(ptimo) ° M(aximo)

M(arcus) ° Ulp(ius) °

Viator

v(otum) s(olvit) ° l(ibens) ° m(erito)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak Marcus Ulpius Viator szívesen váltotta be fogadalmát.

Kat. 57.

Homokkő oltár. Ép. Ltsz.: 73.10.1. M: 54 cm; SZ: 18-24 cm; V: 15-17 cm. Betűméret: 2,5-3 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Egyszerű lábazattal és párkányzattal ellátott oltár. Ligatura: AR (3. sor); AN (4. sor). Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 408; Barkóczi 1944:Nr. 160.

Felirat szövege:

[I(ovi)] O(ptimo) [M(aximo)]

Cas(sius)

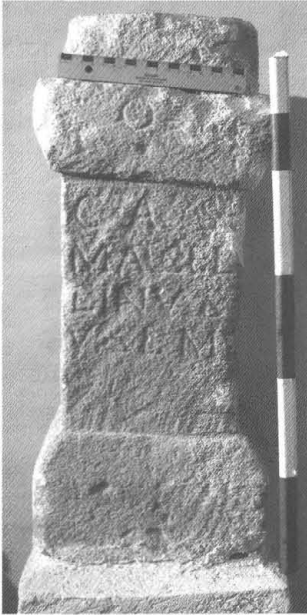
Mârcel

liânus

5 v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak Cassius Marcellianus szívesen váltotta be fogadalmát.

Kat. 58.

Mészkö oltár. Ép. Ltsz.: 73.21.1. M: 65 cm; SZ: 20-25 cm; V: 16-20 cm. Betűméret: 3-3,5 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól délre, a táborváros területén építkezés során került elő 1962-ben. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Többszörösen profilált lábazattal és összetett párkánnyal díszített oltár, *abacus*án ívesen kiképzett akrotérionokkal. Szépen faragott oltár, szabályosan vésett betűkkel. A consuli keltezés alapján Kr. u. 232. Irodalom: RIU 398.

Felirat szövege:

[[I(ovi)] O(ptimo) M(aximo)
 Ael(ius) ° Mar
 cianus
 vet(eranus) ° v(otum) s(olvit) ° l(ibens) °
 m(erito) ° Lupo
 et Maxi
 mo co(n)s(ulibus)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak Aelius Marcianus, kiszolgált katona, szívesen váltotta be fogadalmát Lupus és Maximus consulságának évében.

Kat. 59.

Mészkö oltár felső részének töredéke. Ltsz.: 73.3.1. M: 63 cm (max.); SZ: 42-60 cm; V: 16-20 cm. Betűméret: 5-5,5 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól délre, a táborváros területén építkezés során került elő 1963-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Szépen profilált párkányzat. Az *Aurelius nomen gentile* után *hedera* látható, amely eltér a feliratban látható többi interpunctiótól. A *Marcus Aurelius* névrészek alapján Kr. u. 3. század első harmada. Irodalom: RIU 403.

Felirat szövege:

I(ovi) ° O(ptimo) ° M(aximo)
M(arcus) ° Aur(elius) ° Max[i]
[mu]s I[- -]C I vagy C L L [- -]

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak Marcus Aurelius Maximus ...

Kat. 60.

Építési felirat, mészkö. Bal alsó sarka törött, hiányos. Ltsz.: 92.4.1. M: 68 cm; SZ: 133 cm; V: 23 cm. Betűméret: 10 cm (1. sor); 9 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábortól délre, késő római sírba befalazva került elő 1958-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Szépen profilált hármaskeret a felirat körül. Ligatura: NE (2. sor). A 2. sorban az "O" és az "S" betűk lényegesen kisebb méretűek a többi betűnél. A 2. sorban a *Brigetionenses* szó tévesen *Brigaetiones* alakban szerepel, ami a „*Brigaetiones*” hiperkorrekciója. Szépen elrendezett felirat, szabályosan vésett, szabályos vonalvezetésű betűkkel. A 3. sor végén két *interpunctio* látható, két " > " alakú jel formájában, amelyek közül a második a felirat az utolsó "E" betűjének középső szárára "nyílszerűen" van ráültetve. Ezért a RIU-ban javasolt *de{ }d(erunt)* feloldás helyett a *de(derunt) ° d(edicaverunt)* feloldást javasoljuk. Kr. u. 2. század. Irodalom: RIU 394.

Felirat szövege:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)
Brig{a}etione<nse>s
publice ° de(derunt) ° d(edicaverunt)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak a brigetióiak nyilvánosan (vagy: közpénzből) adományozták és felajánlották.

Kat. 61.

Mészkö oltár. Ép. Ltsz.: 73.29.1. M: 71 cm; SZ: 23-30 cm; V: 21 cm. Betűméret: 5 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor és a táborváros körzetében került elő, Kat. 62. sz. oltárral együtt. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Szépen profilált talapzaton álló, szépen profilált párkánnyal díszített, három oldalon megmunkált oltár. Az 1. sorban látható IOM dedikáció után nincs nyoma további betűknek. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 433.

Felirat szövege:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)

Fordítása:

Iuppiter Optimus Maximusnak.

Kat. 62.

Mészkö oltár. Ép. Ltsz.: 73.26.1. M: 57 cm; SZ: 20-27 cm; V: 19-23 cm. Betűméret: 5 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor és a táborváros körzetében került elő, Kat. 61. sz. oltárral együtt. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Szépen profilált talapzaton álló, szépen profilált – bal sarkán sérült – párkányzattal díszített, három oldalon megmunkált oltár, *abacus*án íves vonalakkal érzékeltetett akrotérionokkal. Az IO dedikáció után nincs nyoma további betűknek. Ez utalhat talán arra, hogy a kőfaragónál volt előre elkészítve néhány, részben eleve megírt felirat, amit aztán a megrendelő kívánságára kiegészítettek, befejeztek (*IOM*, *IOMD*, stb.). Lásd erre RIU 422: Az IO betűinek formája teljesen megegyezik egymással, míg az M – alakja alapján – feltehetőleg utólag, más kéz által vésve került a felíratra. A “készleten” levő, részben előre megírt feliratokra lásd Borhy 2000. Az O-betűben gipszstukkó kitöltés látható. Természetesen nem zárható ki a *Io(vi)* feloldás lehetősége sem, elkezdett, de be nem fejezett *Iovi O(ptimo) M(aximo)* dedikáció részeként: RIU 162 (*Scarbantiából*). Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 434; Barkóczi 1951:Taf. XXXIII.3.

Felirat szövege:

I(ovi) O(ptimo)

Fordítása:

Iuppiter Optimusnak.

Kat. 63.

Mészkö oltár. Alul és felül töredékes, hiányos. Ltsz.: 73.41.1. M: 40 cm; SZ: 37 cm; V: 17 cm. Betűméret: 4,5 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. A bal oldalán a felületbe mélyített *phialé*, a jobb oldalon a felületből 2,5-3 cm magasan kiemelkedő korszó ábrázolása. A RIU-ban Barkóczi L. 1951-ben megjelent fotója alapján készült el a rajzon a jelenleg már nem látható 1. sorban is található néhány – nem értelmezhető – betűtöredék. A RIU – feloldás nélkül – a következő olvasatot adja: ---] MDE / AVG SAC / IIRT SEC / DMIS ET ρ PROCV / CL ° SEATI / V ° S ° L ° L. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 476; Barkóczi 1951:Taf. XXXVI. 8.

Felirat szövege:

----- MDE

Aug(ustae? -usto?) sac(rum)

Virt(uti et?) ° Sec(uritati?)

[.]MI ° S et

5 PROCU °

CL ° Septi[-2? -]

v(otum) ° s(olverunt) ° l(aeti) ° l(ibentes) ° m(erito)

Fordítása:

... Augustusnak/-ának emelt oltár. ... és ... szívesen és méltán váltották be fogadalmukat.

Kat. 64.

Homokkő oltár. Ép. Feliratos felülete igen kopott. Ltsz.: 73.90.1. M: 59 cm; SZ: 21-29 cm; V: 19 cm. Betűméret: 2,5-3 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. Három oldalán megmunkált, szépen profilált talapzaton álló, szépen profilált párkányzattal díszített oltár, *abacus*án hullámvonalakkal stilizál akrotérionokkal. Az oltár tetején kör alakú bemélyedés. Az 5. sorban talán a [leg] I Ad[(*iutrix*)] neve olvasható. Felirat feloldása nem lehetséges. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 481; Barkóczi 1944:Nr. 300 (szöveg nélkül).

Felirat szövege:

[-- -]AVGI
[-- -]LIËT
[-- -]A
[-- -] I [-- -]
5 I AD[-- -]VH
[-- -]JERES

Kat. 65.

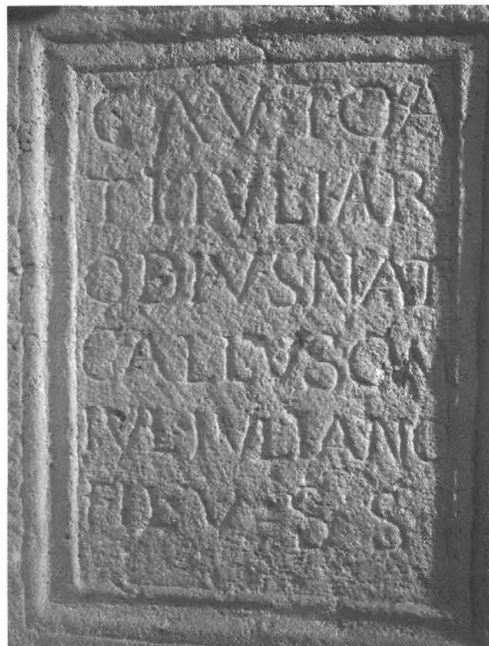
Fogadalmi felirat, mészkő. Felső részén töredékes. Ltsz.: 73.59.1. M: 65 cm; SZ: 42 cm; V: 17 cm. Betűméret: 3-3,5 cm.LH: Eredetileg a Milch Á.-gyűjteményben őrizték, majd a komáromi Városháza előtt volt felállítva. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. A feliratos mezőt kettős keret szegélyezi. Ligatura: AP (1. sor); UM (4. sor). 1. sor: *Gautopati*. 2. sor: *Karodius*. Az apró interpunctiók alakja jellegzetes, balra néző, hegyes. Szintén *Mithras* tiszteletéhez köthető egy másik, ugyancsak *Karodius* által felajánlott oltár (RIU 448). További *Cautopates*-dedikációk Brigetióból: RIU 449 és 451. A RIU szerint a feliratos kő tetején állóalak lábainak töredéke látható; ha ez nem is látszik egyértelműnek, bizonyos, hogy a tábla felfelé folytatódott. Kr. u. 3. század. Irodalom: RIU 447; Barkóczi 1944:Taf. XXXVI.1.

Felirat szövege:

「C」autoþa
ti ° Iul(ius) ° Kar
odius ° nat(ione) °
Gallus ° cūm
5 Iul(io) ° Iuliano
fil(io) ° votum ° s{°s}(olverunt) °

Fordítása:

Cautopatesnak, a gall származású Iulius Karodius a fiával, Iulius Iulianusszal, beváltotta ígérteét.

Kat. 66.

Mésző oltár. Ép. Ltsz.: 73.34.1. M: 84 cm; SZ: 33-45 cm; V: 25-30 cm. Betűméret: 5-5,5 cm. LH: Komárom/Szőny nyugati részén, a katolikus templom és a vasút közötti területen, Kiss István kertjében került elő 1928-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. A szépen profilált párkányzat fölötti *abacus* sarkain ívesen vésett akrotérion. Szépen vésett, szabályos betűk, piros festés nyomaival. Ligatura: DE (1. sor); AE (1. és 4. sor); AL (1. sor); TI (1. sor). A TI ligatura csaknem kereszt alakú a T-nek az I-betű közepén áthúzott vízszintes kalapja miatt. A feliratállító neve a korábbi olvasatokban (RIU): *Coccei(a) Marcia*. További *Baltis*-dedikáció Brigetióból: RIU 624. Kr. u. 2. század vége-3. század eleje. Irodalom: RIU 379; Paulovics 1941:131; Barkóczi 1944:Nr. 205; AÉp 1944:115.

Felirat szövege:

Ðeae ° Balti
Coccei
Marcia
iuss(u) ° deae

Fordítása:

Baltis istennőnek. Marcia, Cocceius rabnője (vagy szabadosnője), az istennő parancsára (állította).

Kat. 67.

Mészkö oltár. Alul hiányos, felül sérült. Ltsz.: 73.61.1. M: 48 cm; SZ: 34-40 cm; V: 27-35 cm. Betűméret: 2 cm (oldalsó felirat); 3,5 cm (főoldal). LH: Eredetileg a Milch Ágyúteményben őrizték, majd a komáromi Városháza előtt volt felállítva. Bal oldala (RIU 457b) megsemmisült, leírását lásd Paulovics 1941 és Barkóczi 1944 alatt. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, V. terem. A párkányzat profilált tagozata töredékessége ellenére látszik. Az oltár két oldalán található felirat. Ligatura a főoldalon levő feliraton: UF (6. sor); AU (6. sor). Ligatura az oldalsó feliraton: NU (6. sor); AU (7. sor). A korábbi olvasatokban az alábbi eltérések találhatók: Főoldal = RIU 457a – 1. sor: *S(ilvano) s(ilvestri, sancto?) s(acrum)*; 4. sor: az interpunctiókat nem adja meg; 5. sor: *[cul]ina(m?) collegi(i)* kiegészítést javasol; 6/7. sor: *pa(trono) / ---ius ma(gister)*; 7. sor: A szó végén jelölt "A" nem látszik, csak az előtte levő "M", így a *ma(gister)* feloldás nem tűnik megalapozottnak; Oldalsó felirat = RIU 457c – 3. sor: *Can(...)* *Sabin[us]*; 4. sor vége: *L(ucius)* helyett Paulovics *e[t]*, Barkóczi *il(munis)* feloldást javasol; 6. sor: *Fl(avius)* helyett *Fla(vius)*; 6. sor végén a "Q" bizonytalan, a betű bal oldali íve látszik, jobboldalt kitört; 9. sor: *C(aius) ° A(u)r(elius)* vagy *Ar(rius) ° Tilia* helyett *Car(...)* *Tilia*; 10. sor: ---] *Felix ° A(u)r(elius)* vagy *Ar(rius)* helyett *Fla(vius)* *Felix ar(carius)* (megjegyzendő, hogy a sor elején jelzett *FLA* nem látszik); 11. sor: ---] *[S]uperatus d(ecurio?)* egyáltalán nem látszik, helyette a lenti feloldásban javasolt betűtöredékek olvashatók. Az *Aurelius* és *Septimius* nevek alapján Kr. u. 3. századi. Irodalom: RIU 457a és 457c; Paulovics 1941:134; Barkóczi 1944:Nr. 177; AÉp 1944:119. *Collegium libertinorum* Brigetióban ugyancsak taglistával: Buocz 1977-1978.

Felirat szövege:
Főoldal:

[D]eo ° S(ilvano) S(ilvestri) s(acrum)
[co]llegi[us] (!)
[opi]fic[er]um (!)
[v(otum)] ° s(olvit) ° l(aetus) ° l(ibens) ° m(erito) °
5 [cul]ina(m?) collegi
[- - -] C(aius) ° Rûfus âug(ustalis) pa
[tron]us (?) m[un(icipii)?]

Fordítása:

Silvanus Silvestris istennek emelt oltár. A kézművesek collegiuma szívesen és méltán váltotta be fogadalmát. ... Caius Rufus augustalis, a város pártfogója a collegium konyháját -----

Oldalsó felirat:

Sep(timius) ° Firmus
Ael(ius) ° Agilis
C(aius) ° An(nius) ° Sabinu[s]
Aur(elius) ° Felix ° L(ucius)
5 Sep(timius) ° Secundu[s]
Fl(avius) ° Salviañus q(uaestor?)
Âur(elius) ° Primiti(v)us
(A)el(ius) ° Vitalis
C(aius) ° A(u)r(elius) vagy Ar(rius) ° Tilia °
10 [- - -] Felix ° A(u)r(elius) vagy Ar(rius)
[- - -] A]ur(elius) D]imi[- - -]

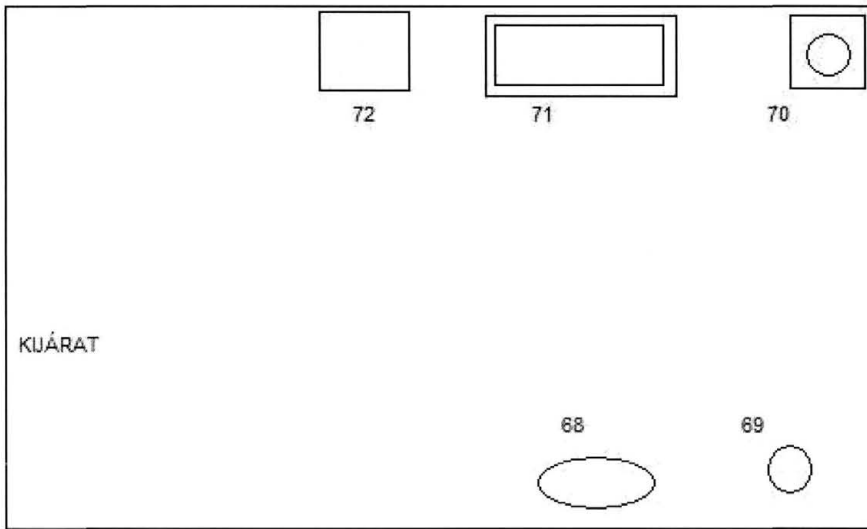
Fordítása:

Septimius Firmus, Aelius Agilis, Caius Annus Sabinus, Aurelius Felix, Lucius Septimius Secundus, Flavius Salvianus, quaestor, Aurelius Primitivus, Aurelius Vitalis, Caius Aurelius vagy Arrius, Tilia --- Felix, Aurelius vagy Arrius --- Aurelius Dimi [---

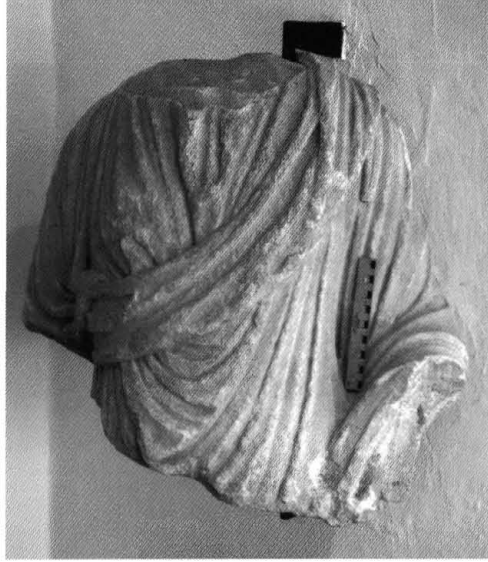

VI. terem

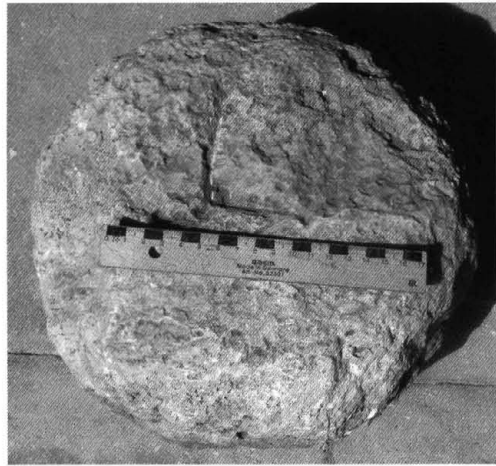
Kat. 68.

Női állósobor felsőtestének töredéke, márvány. Ltsz.: 92.5.1. M: 60 cm (max.); SZ: 65 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, VI. terem. Ruházata redőzött. Karjai hiányoznak, nyakrészénél illetve derekánál eltört. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LIV.2.; Paulovics 1941:128.

Kat. 69.

Kőszűly, mészkő. Töredékes. Alja lapos, teteje gömbölydeden ívelt. Ltsz.: 73.12.1. M: 16 cm; Átmérő: 19 cm. Betűméret: 6 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, VI. terem. 50 (L) *libras* kőszűly (1 *libra* = 0,32745 kg; 50 *libra* = 16,3725 kg). A kő jelenlegi súlya 16 kg, a töredékes kőszűlyből 0,3725 kg hiányzik. Római császárkor. Irodalom: Brigetioi súlyokra vonatkozóan lásd Borhy-Számadó 1997-1998:110; Borhy 2000a; Borhy 2004:115. Vö. RIU 623 (32 cm átmérőjű, 19 cm magas kőszűly, (*librarum*) X felirattal): LEG AUG POND EXEGA (elveszett).

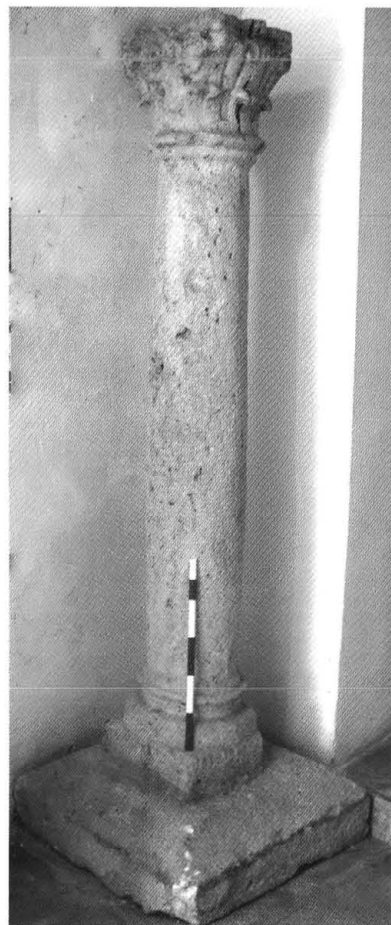

Felirat szövege:
(librarum) L

Fordítása:
50 (libra)

Kat. 70.

Oszlop, korinthusi fejezettel, mészkő. Ltsz.: 92.6.1. M: 237 cm; oszloptörzs legn. átmérője: 26 cm; talapzat: 71 x 71 x 22 cm. LH: 1942-ben a legiotábor területén került elő. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, VI. terem. A fotó alapján legalábbis talán ugyanez az oszlop szerepel mint a rév-komáromi múzeum – azonosíthatatlan – darabja („Museum in Komarno, ČSSR”) Kiss 1987:26, Kat. IX.2. (Taf. 6.4. és Taf. 43.3.) alatt. Római császárkor.

Kat. 71.

Mészkő gyermekszarkofág, fedél nélkül. Ltsz.: 2001.10.13. H: 120 cm; M: 50 cm; SZ: 55 cm. Betűméret: 3,5 cm. LH: Korábban a Gyürky-kastély (ma: Selye János Kórház) parkjában felállítva. Valószínűleg a Gyürkyek birtokain (a mai országúttól délre, a táborváros körzetében) kerülhetett elő. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, VI. terem. Kétoldalt íves záródású *aediculá*ban álló, egymás felé forduló *Erósok*. A RIU-ban még megvan a szarkofágfedél a “DM” dedikációs formulával. A felirat jelenleg sokkal rosszabbul látszik mint a RIU-ban készült felvételen, ami annak a következménye, hogy a szarkofág 2004-ig szabadban állt és jelentősen károsodott. Ligatura: AU (2. sor, 4. sor); AE (2. sor *bis*, 4. sor, 7. sor); NT (2. sor); UAE (3. sor); ET (5. sor). Lényeges megjegyezni, hogy a gyűjteményben levő szarkofágok sorában ez az egyetlen, amelyiknek a feliratát keret nélkül vésték a felületre. A *Marcus praenomen* és az *Aurelius-Aurelia nomen gentile*, továbbá a keleti származásra utaló – hibásan leírt – *Antiochia-Antiochianus* nevek alapján Kr. u. 3. század első harmada. Az *Antiochianus*

név másik, szintén hibás írásmódjára (*Antioch<i>anus*) lásd a Kat. 43. sz. sírfeliratot.
Irodalom: RIU 521; AÉ 1944:117; Barkóczy 1944:Nr. 102.

Felirat szövege:

[D(is) M(anibus)]

Âureliae Ântioc<h>iâe

qûâe vixit annum

M(arcus) ° Âur(elius) ° Ântioc<h>ianus

5 dec(urio) ° mun(icipii) ° Brig(etionensium) et ° Iunia

Lucilla ° parentes ° fil

iae ° dulcissimae ° f(aciendum) ° c(uraverunt)

Fordítása:

Az egy évet élt Aurelia Antiochia halotti árnyainak. Marcus Aurelius Antiochianus, Brigetio városának decuriója és Iunia Lucilla, a szülei állították (a síreléket) igen drága kislányuknak.

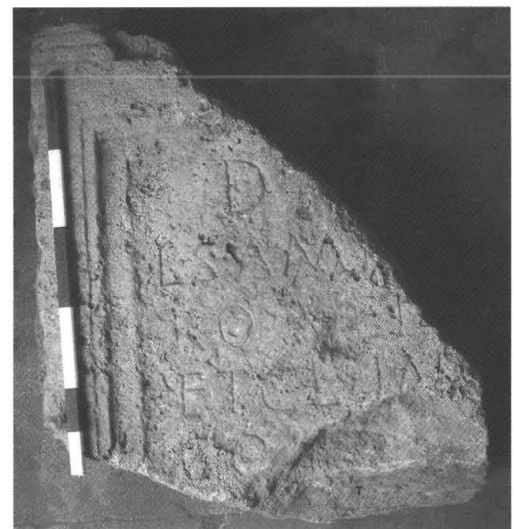
Kat. 72.

Oszlopfő, mészkő. Ltsz.: 73.82.1. M: 67 cm; SZ: 79 cm; V: 79 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, VI. terem. Három sorban elhelyezkedő, - letört - csúcsban végződő stilizált levélmotívumok. A legfelső sor közepén apró férfifej ábrázolása látható. Legalábbis a fotó alapján igen hasonló oszlopfők láthatók a rév-komáromi múzeumban („Museum in Komarno, ČSSR”) Kiss 1987:27, Kat. IX.17-18. (Taf. 7.2-3. és Taf. 45.5-6.) alatt. Kiss Á. szerint a Magyar Nemzeti Múzeum is őriz egy hasonló oszlopfőt (ltsz.: 8/1928), amely a legiotábor előtt, a Duna-mederből került elő. Kr. u. 3. század. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LX.2.; Barkóczi 1973:74.

Kat. 73.

Mész-kő sírsztélé töredéke, bal oldala ép. Ltsz.: 73.47.1. M: 55 cm (max.); SZ: 54 cm (max.); V: 22,5 cm. Betűméret: 7 cm (1. sor), 5 cm. LH: A legiotábor és a táborváros körzetében került elő 1930/1935 között. Korábban a komáromi Városháza előtt volt felállítva. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Háromszoros szegélyléccel keretezett feliratos mező. A bal oldalon fent a stélé felső képmezőjét szegélyező féloszlop indítása látható. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 578; Barkóczi 1944:Nr. 49.

Felirat szövege:

D(is) [M(anibus)]
L(ucio) ° Samn[io? - - -]
[- - -]ro ° vet[(erano) - - -]
et Cl(audiae) ° Ian[uariae?]
5 co[niugi - - -]

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Lucius Samniusnak (?) ..., kiszolgált katonának ... és Claudia Ianuariának (?), a feleségének ...

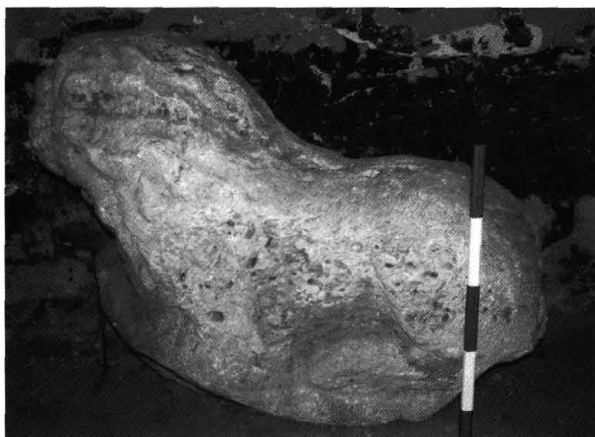
Kat. 74.

Márvány sztélé töredéke. Ltsz.: 73.88.1. M: 60 cm; SZ: 35 cm; V: 10-23 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Lenyűzött oroszlánbőrrel díszített rövidszárú csizmát viselő bal alsó lábszár töredéke. A sztélé bal szegélye és a feltehetőleg terpeszben álló alak lábának jobb széle ép. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 75.

Mészkö oroszlán töredéke. Ép. Ltsz.: 98.12.1. M: 65 cm; SZ: 75 cm; V: 25 cm. LH: Komárom, Koppánymonostor, az egykori bencés apátság területe. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Elnagyolt, ügyetlen munka. Középkori.

Kat. 76.

Mészkö sírsztélé töredéke. Jobb széle ép. Ltsz.: 73.22.1. M: 41 cm (max.); SZ: 34 cm (max.); V: 9 cm. Betűméret: 5,5 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. A 2. sor elején legfeljebb egy betűvel rövidített *praenomen*, úgy mint pl. *C(aius)* vagy *L(ucius)* stb. elképzelhető. A 4. sorban a csapatnév feltüntetése előtt talán katonai rang legfeljebb egy betűs rövidítése kaphatott helyet (pl. ">" , azaz *centurio*). Kr. u. 2-3. század. Közöletlen.

Felirat szövege:

[D(is)] ° M(anibus)
 [- - - V]al(eri-) ° Ma
 [- - -]ianus °
 [- - - leg(ionis)] I Ađ(iutricis)

5 -----

Fordítása:

A halotti árnyaknak. ... Valerius Ma-...-nak, ...-ianus a legio I Adiutrix (katonája? centuriója?) (állított?) ...

Kat. 77.

Mészkö szarkofág feliratos oldalának töredéke. Ltsz.: 73.50.1. M: 46 cm (max.); SZ: 90 cm (max.); V: 9,5 cm. Betűméret: 6,5 cm (1. sor); 5,5 cm (2. sor); 5 cm (3. sor). LH: A legiotábornoktól délre, építkezés során került elő 1962-ben. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. A feliratos mezőt valószínűleg nem norico-pannoniai keretmotívum, hanem kétszeres szegélyléc zárta le. Ligatura: AE (1. sor); MAR (1. sor, 3. sor); MA (1. sor). A városi rang említése alapján Kr. u. 2. század vége-3. század első harmada. Irodalom: RIU 568.

Felirat szövege:

Márciæ matri ° prob[atae? - - - quae]
 [- - -]vixit ° ann(is) ° LXXII ° m[(ensibus) - - - d(iebus) - - -]
 [- - -] Márci ° cons[- - -]
 [- - -] mun(icipii) ° Br[ig(etionensium) - - -]

5 [- - -]US ° F[- - -]

Fordítása:

Marciának, az igen kedves édesanyának, aki 72 évet, ... hónapot, ... napot élt, Marci-
usnak a ... (?), Brigetio városának a ... (?) ... (állította a síremléket).

Kat. 78.

Mészkö szarkofág elülső oldaltöredéke. Ltsz.: 73.52.1. M: 72 cm (max.); SZ: 102 cm (max.); V: 16 cm. Betűméret: 5 cm. LH: A legiotábornoktól délre, építkezések során került elő 1963-ban. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. A feliratot jellegzetes kettős, norico-pannoniai szegélymotívum (ún. barokk-motívum) keretezi. Ligatura: ET (2. sor, 6. sor); NT (3. sor, 5. sor, 7. sor); AE (3. sor); AN (4. sor); VV (6. sor). Az első és 2. sor V ill. ET betűágyain D betűre emlékeztető véset ível át, amelyet a RIU az első felirat D(is) [M(anibus)] dedikációja töredékének tart. A felülvésés valóban látható, azonban D-nek semmiképpen nem tartható. Az 5. sorban a töredékes Gen[- - -] név kiegészítése (*Genitivus, Genialis, Gentilis* vagy *Gentianus, stb.*) nem lehetséges. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: RIU 553.

Felirat szövege:

Flavio Iul[iano? - - - leg(ionis) I]

Adi(iutricis) ° êt ° Baę?[- - - Iuve]

ñtinâe ° ma[tri - - - quae vixit?]

ânn(is) XLV ° Fla[vio - - - Iuve]

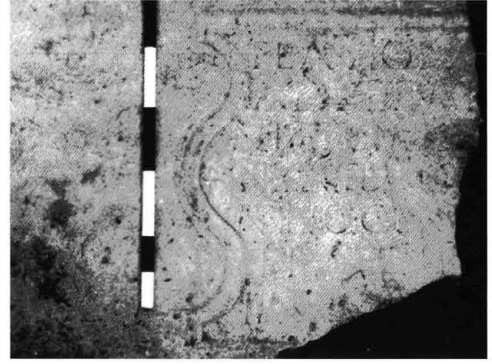
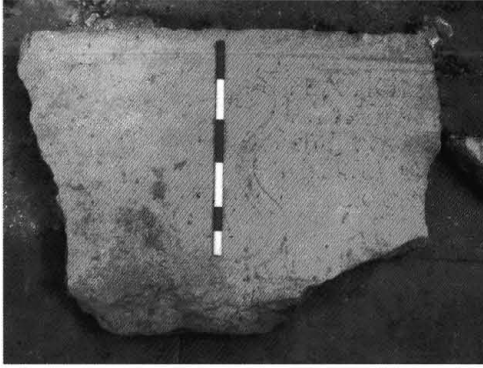
5 ñtino ° Geñ[- - -]

êt ° Iñvent[ino vagy - inae - - - p]

ieñtis[simis - - -]

Fordítása:

Flavius Iulianusnak (?), ... a legio I Adiutrix ...-ának és Bae...-nak, Iuventina (?) anyjának, ... aki 45 évet élt. Flavius ... Iuventinus Gen...-nak ... és Iuventinus/-inának (?) ... az igen jámbor ...-knak ...

Kat. 79.

Mészkö szarkofágfedél sarokakrotérion-töredéke. Ltsz.: 2006.8.1. M: 8 cm; SZ: 16 x 24 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Delfin farkának töredéke. Római császárkor.

Kat. 80.

Mészkö sírsztélé töredéke. Ltsz.: 73.48.1. M: 46 cm (max.); SZ: 58 cm (max.); V: 15-20 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Hátterben álló férfialak, jobb kezében irattekercs, bal kezével ruhája szegélyét fogja. Előtte két gyermek látható, a jobb oldali - feltehetőleg fiúgyermek - jobb kezében irattekercset tart, baljával ruhája szegélyét fogja. A sztélé jobb oldalát féloszlop szegélyezi. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LXII.4.

Kat. 81.

Mész kő szarkofágfedél sarokakrotérion-töredéke. Ltsz.: 2006.9.1. M: 34 cm; SZ: 36 (max.) x 30 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. A szarkofág főoldala felőli felületen delfin és rozetta ábrázolása, a szarkofág keskeny oldala felé néző felületen tágranyílt szemű, nyitott szájú szélísten ábrázolás. Római császárszarkor.

Kat. 82.

Feltehetőleg síremlék homokkőből faragott párkányzatához és zárólapjához tartozó 2 töredék, egymáshoz illeszthető. Ltsz.: 73.20.1. Homokkő. M: 33 cm; SZ: 60 cm; V: 36 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Többszörösen profilált párkányzat. A zárólap sarkain 4 íves, bemélyített vonalakkal stilizált palmettaszerűen díszített akrotérion látható, amelyek egy 19 cm átmérőjű, 15 cm magasan oszlopszerűen kiemelkedő díszítményt fognak közre. Római császárszarkor.

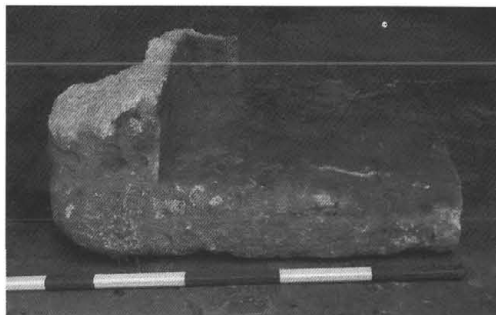
Kat. 83.

Kőkorlát (*chlatrus*) töredéke, mész kő. Ltsz.: 73.44.1. M: 44 cm; SZ: 40 cm; V: felül 10 cm, alul 18 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. A korlát oldala áttört, szív alakú motívumokkal díszített. Hátdalán kiszélesedik, felülete ott elnagyoltan megmunkált. Római császárszarkor. Lásd korábban Barkóczi 1944:Taf. LXII.6. és legutóbb Kiss 1987:28, Kat. IX.31. (Taf. 47.1.); utóbbi mint elveszett darabot említi; az itt közölt képen az áttört motívum még kevésbé sérült, mint jelenlegi állapotában.

Kat. 84.

Homokkő szarkofág fenekének töredéke (?). Ltsz.: 73.105.1. M: 22 cm; SZ: 46 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Római császárkor.

Kat. 85.

Márvány oszlopfejezet. Erősen sérült. Ltsz.: 73.80.1. M: 25 cm; SZ: 20 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Négy sarkán stilizált levéldísz, levélcúcsai letörték. Római császárkor.

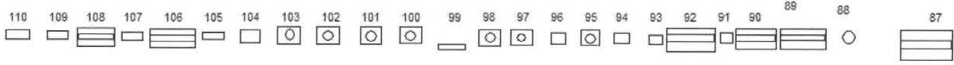
Kat. 86.

Mésző síroroslán. Sírmumentum része. Ltsz.: 98.13.1. H: 70 cm; M: 42 cm; SZ: 24 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Oldalnézetben ábrázolt fekvő, fejét a néző felé fordító oroslán. Bal mellső, karmos mancsát egy állatfejen nyugtatja. Római császárkor.

Udvar

Kat. 87.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 94.3.1. (fedél); 94.3.2. (sírláda). Sírláda: H: 117 cm; M: 56 + 20 cm; SZ: 61 cm; Fedél: H: 125 cm; M: 20 cm; SZ: 63 cm. Betűméret: 6 cm (6. sor); 3,5 cm. LH: Az 1960-as években a szőnyi magtár mögötti üzem területén került elő, és két csecsemő csontvázát rejtette magában. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A feliratos mezőt kettős szegélyléc keretezi. Ligatura: AE (2. sor); VE (2. sor); VAE (2. sor); AN (3. sor); AV (3. sor); AD (4. sor); VE (5. sor); NT (5. sor); MAE (5. sor). A *verna* szó értelmezését lásd a 10-11. oldalon és a 20. jegyzetben, további párhuzamokkal és szakirodalommal. Kr. u. 2. század. Közöletlen.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)

Câes(-ennia, -iana? stb.) ° verna ° qûae vix(it)

ân(nis) XXXVIII Clâud(ius) ° Arrius

b(ene)f(iciarius) leg(ati) ° leg(ionis) I Âd(iutricis) coni

5 ugi obseqûeñtis(si)ñmâe

f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Caesennia (vagy Caesiana stb.), házban született rabszolga, élt 38 évet. Claudius Arrius, a legio I Adiutrix parancsnokának beneficiarius állíttatta (a síremléket) igen engedelmes feleségének.

Kat. 88.

Megnevezés: Mérföldkő töredéke. Ltsz.: 98.2.1. M: 84 cm (max.); átmérője: 35 cm. Betűméret: 9,5-10 cm. LH: Az 1980-as évek végén csatornázási munkák során Komárom/Szőnyben, a Petőfi S. utcában, az egykori táborváros területén került elő. Korábban Bábor József komáromi gyűjtő tulajdonában volt. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A töredékes szövegben olvasható császári nomenclatura és titulatura biztosan kiegészíthető Maximinus Thraxéra. A mérföldkő teljes szövege a 4. sortól kezdődően az ismert párhuzmok (pl. ILS 489; ILS 480) szövegezése alapján nagy valószínűséggel rekonstruálható. Eltérések a győzelmi címek megadásában vagy elhagyásában (hispaniai párhuzamok alapján az 5-6. sorokban: ... *Germ(anicus) max(imus) / Dacicus max(imus) Sarm(aticus) max(imus) / ...*), a *tribunicia potestas* és az *imperatorii acclamatio* számának megadásában, valamint a sortördelésben lehetnek. Soproni S. szerint Alsó-Pannoniából összesen 39 mérföldkő ismert Maximinus Thrax uralkodásának idejéből, közülük kettő Brigetióból, a Brigetio-Arrabona útvonal 5. mérföldjéről került elő (CIL III 11341; 11342 – lásd Kat. 255. és 256.), mindkettő Kr. u. 237-ből. Az alábbi mérföldkövön nem ismert a – feltehetőleg Brigetiótól – mért, mérföldben megadott távolság sem. Mivel a *Caesar* cím az uralkodó neve előtt található, biztosra vehető, hogy a mérföldkőtöredék Maximinus Thrax, nem pedig fia, *Caius Iulius Verus Maximus nobilissimus Caesar* nevét és címeit tartalmazza. A mérföldkő szövege a Kat. 8. sz. mérföldkő felirata alapján került kiegészítésre. Maximinus Thrax mérföldköveire lásd Soproni 1983:79-83 (ez alapján elvben nem zárhatjuk ki az ott közölt, 235-re, azaz Maximinus Thrax közvetlenül hatalomra kerülése utánra keltezhető százhalombattai mérföldkövön levő, rövid, a császári titulatura lényegi elemeit nélkülöző, *dativus*ban írt felirathoz hasonló kiegészítés lehetőségét sem, bár ezt az itt közölt felirattöredék *nominativus*-alakja (*Verus!*) nem valószínűsíti). Kr. u. 237 körül. Közöletlen. Lásd Kat. 8., 255. és 256. sz. mérföldköveket is.

Felirat szövege:

- [I]m̄p(erator) /
- [C]aes(ar) C(aius) Iul[(ius)
- [Ver]us Ma[ximinus]
- [Piu]s [Felix Aug(ustus)
- 5 pontif(ex) max(imus)
- trib(unicia) potest(ate) - - -
- co(n)s(ul) proco(n)s(ul) p(ater) p(atriae) et C(aius) Iul(ius)
- Maximus nobilissimus
- Caes(ar) pontes et stratas
- 10 vetustate conlapsas
- restituerunt vagy restituere s(uis) n(ominibus) i(usserunt)
- a Brig(etione)
- m(ilia) p(assuum) - - -]

Fordítása:

Imperator Caesar Caius Iulius Verus Maximinus Pius Felix Augustus, főpap, a tribunusi hatalom ...szori birtokosa, consul, proconsul, a haza atyja és Gaius Iulius Verus Maximus igen nemes Caesar a régiségüknél fogva összedőlt hidakat és utakat saját nevükben helyreállítani rendelték. Brigetiótól ... mérföldnyire.

Kat. 89.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 94.1.1. (fedél); 94.1.2. (sírláda). Sírláda: H: 222 cm; M: 70 cm; SZ: 102 cm; Fedél: H: 240 cm; M: 36 cm; SZ: 104 cm. Betűméret: 8 cm (1. sor); 5 cm (2. sor); 6 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábortól keletre, késő római sírban valószínűleg másodlagos felhasználásban került elő 1926-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A szarkofág főnézeti oldalán *tabula ansatával* keretezett feliratos mező. Az *ansákban* egy-egy rozetta látható, amelyek közül a bal oldali sokkal plasztikusabban faragott. A szarkofág jobb oldalán félig kifaragott állóalak látható stilizált, íves záródású *aediculában*. A bal oldalon az állóalak faragását még el sem kezdték. Ligatura: VE (2. sor). Az *Aurelli nomen gentile* tévesen szerepel az *Aurelii* alak helyett. Elírás figyelhető meg a *cognomenben* is: *Chrysi* helyett *Crhysi* szerepel. Az interpunctiók szépen vésett *hederák*. Az 5. sorban a "Q" vízszintes vonallal áthúzva, a görög "Θ" alakjára és $\theta\alpha\nu\omega\nu$ = *defunctus 3 / obitus 3* (elhunyt) jelentésére utal. Brigetióban ugyanez a háztetőszerű fedéllel ellátott szarkofágtípus felbukkan másutt is, hasonló *tabula ansata* és benne rozetta díszítéssel (lásd a Kat. 11., 12. valamint 181. sz. szarkofág oldalának díszítését is, továbbá RIU 529, 535 és Harl-Lőrincz 2002:Kat. 32., 40.). A felirat ritka fordulattal zárul: az elhunyt életkorát *plus minus XVIII*, azaz "többé-kevésbé 18" évben adja meg. *Marcus Aurelius* névrészek valamint a *Chrysus* mint *cognomen* alapján Kr. u. 3. század első harmada. Irodalom: RIU 528 (mint elveszett szarkofágot említi); Paulovics 1941:130; Barkóczi 1944:Nr. 108. Az életkor megadására vonatkozóan lásd még Szilágyi 1961; Mócsy 1963.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus) /
M(arci) Aurelii C<h>r{h}ysi pueri /
innocentissimi /
adque ° iucundissi /

5 mi q(ui)° vix(it) ° ann(is) /
p(lus) m(inus) ° XVIII

Fordítása:

Marcus Aurelius Chrysus, az igen ártatlan és rendkívül szeretetre méltó fiú halotti árnyainak, aki többé-kevésbé 18 évet élt.

Kat. 90.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 2006.2.1. (fedél); 2006.2.2. (sírláda). Sírláda: H: 119 cm; M: 51 cm; SZ: (kőláda) 52 cm; Fedél: H: 119 cm; M: 26 cm; SZ: 62 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kóolaj u. 2.) 2003-ban végzett földmunkák során került elő a régi nyomvonalból. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Akrotérionokkal díszített szarkofágfedél, a keskeny oldalakon és az akrotérionokkal a szarkofág lezárására szolgáló ólomcsapolások ágyaival. Római császárcor.

Kat. 91.

Mészkö blokk. Ltsz.: 73.3.1. H: 77 cm; M: 36 cm; SZ: 77 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárkor.

Kat. 92.

Mészkö gyermekszarkofág fedéllel. Töredékes, rossz megtartású. Ltsz.: 73.40.1. (fedél); 73.40.2. (sírláda). Sírláda: H: 115 cm; M: 27-40 cm; SZ: 64 cm; Fedél: H: 122 cm; M: 26 cm; Sz: 64 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Akrotérionokkal díszített szarkofág-fedél, egyéb díszítése nincs. Római császárkor.

Kat. 93.

Mészkö blokk. Töredékes. Ltsz.: 2006.10.1. H: 84 cm; M: 34 cm; SZ: 100 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárkor.

Kat. 94.

Mészkö párkányzat (vagy bázis talapzata?). Ép. Ltsz.: 73.85.1. H: 158 cm; M: 19 cm; SZ: 76 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Többszörösen profilált. Római császárkor.

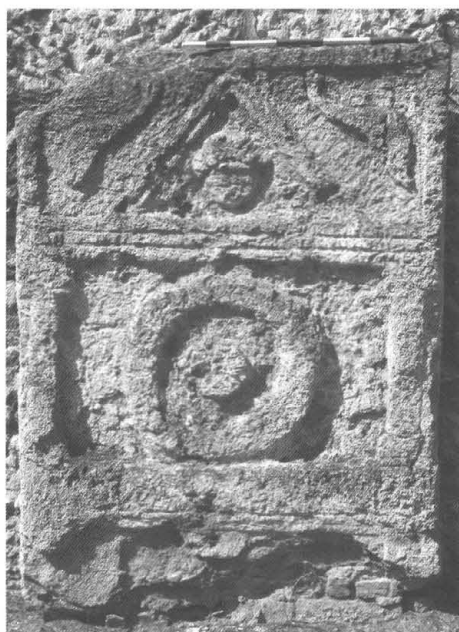
Kat. 95.

Talapzaton álló oszloplábazat, oszloptörzs indításával, homokkő. Töredékes. Ltsz.: 73.7.1. M: 43 cm; Átm.: 40 cm; SZ: 55 x 55 cm. Római császárkor.

Kat. 96.

Mész-kő sírsztélé töredéke. Ltsz.: 73.51.1. M: 126 cm; SZ: 91 cm; V: 20 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Egyenes záródású sírsztélé. A felső mezőben tympanon, kétoldalt egy-egy delfinnel, a tympanonban erősen stilizált, szinte rozettaszerű gorgeoneionnal. Az alatta levő képmező két szélét egy-egy egyszerű féloszlop zárja, belsejében stilizált koszorú, közepén rozettával. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 97.

Talapzaton álló oszloplábazat, oszloptörzs indításával, homokkő. Töredékes. Ltsz.: 73.18.1. M: 41 cm; Átm.: 37 cm; SZ: 60 x 60 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Felületében négyzet alakú bemélyedés. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LXI.5.

Kat. 98.

Talapzaton álló oszloplábazat, oszloptörzs indításával, mészkő. Töredékes. Ltsz.: 73.16.1. M: 38 cm; Átm.: 37 cm; SZ: 52 x 52 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LXI.2.

Kat. 99.

Mészkő sírsztélé töredéke. Ltsz.: 73.70.1. M: 147 cm; SZ: 73 cm; V: 20 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Egyenes záródású sírsztélé. A felső mezőben tympanon, kétoldalt egy-egy delfinnel, a belsejében gorgeoneionnal. Az alatta levő képmezőtől vízszintesen elhelyezkedő, hullámos vezetésű indamotívum választja el. Ennek a mezőnek a két szélét oldalt egy-egy egyszerű féloszlop zárja le, belsejében szalagokkal díszített, valószínűleg befejezetlen koszorú látható. Az alatta levő képmezőtől a fenti keretmotívummal azonos, hullámos vezetésű indamotívum választja el. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 100.

Talapzaton álló oszloplábazat, oszloptörzs indításával, homokkő. Töredékes. Ltsz.: 73.62.1. M: 38 cm; Átm.: 50 cm; SZ: 62 x 62 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárkor.

Kat. 101.

Talapzaton álló oszloplábazat, oszloptörzs indításával, mészkő. Töredékes. Ltsz.: 73.17.1. M: 44 cm; Átm.: 41 cm; SZ: 64 x 53 cm (max.). LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárkor. Irodalom: Barkóczy 1944:Taf. LXI.4.

Kat. 102.

Mészkő féloszlop-dob lábazati része. Ltsz.: 73.5.1. M: 56 cm; SZ: 70 x 50 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Hasonló faragványra lásd Kat. 234. Római császárkor.

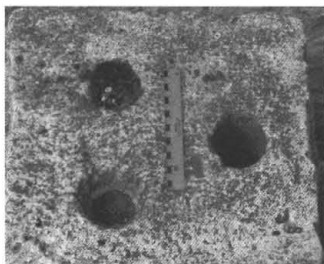
Kat. 103.

Talapzaton álló mészkő oszloplábazat, oszloptörzs indításával. Töredékes. Ltsz.: 73.74.1. M: 53 cm; Átm.: 38 cm; SZ: 59 x 59 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Az oszlopindítás felületén négyzet alakú kiképzés látható. Az oszlopindítás felületén látható négyzet alakú kiképzés alapján – másodlagos felhasználásban – talán ajtópersely lehetett. Római császárkor. Irodalom: Barkóczy 1944:Taf. LXI.6.

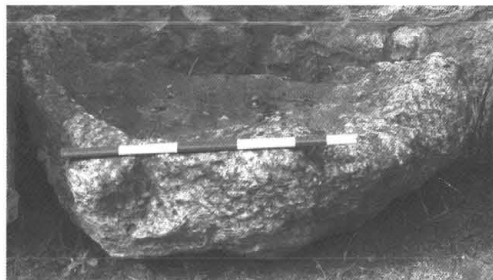
Kat. 104.

Mészkö bázis? Álló téglatest alakú. Töredékes. Ltsz.: Nincs adat. M: 86 cm; SZ: 41 cm; V: 41 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Elnagyoltan kifaragott oldalak, egyenetlen felület. Felül háromszög alakban elhelyezkedő három kör alakú lyuk; csapolásnyom? Alakra és méretre azonos Kat. 117. sz. darabbal. Római császárkor.

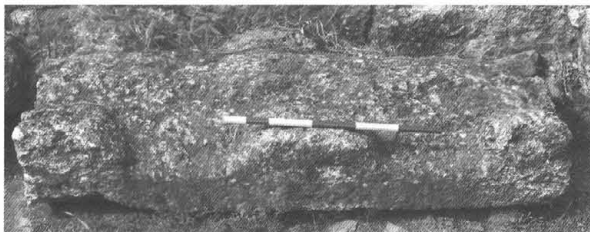
Kat. 105.

Mészköből készült nagyméretű dörzstál (*mortarium*). Töredékes. Ltsz.: Nincs adat. Átm: 85 x 62 cm (max.); M: 31 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Kiöntője megmaradt. Római császárkor.

Kat. 106.

Mészkö szarkofágfedél. Töredékes. Ltsz.: 93.3.2. H: 132 cm; SZ: 75 cm; M: 21 cm. LH: Komárom/Szönyben, a Balaton u. 5. és 7. sz. házak előtt került elő 1993-ban, csatornázási munkák során, késő római sír oldalalaként (Kat. 107., 108. és 109. sz. emlékekkel együtt). ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Akrotérionokkal díszített. Római császárkor.

Kat. 107.

Mészkö sírsztélé. Töredékes. Ltsz.: 93.3.1. M: 157 cm (max.); SZ: 100 cm (max.); V: 17 cm. Betűméret: 6 cm (1. sor); 3,5-4 cm. LH: Komárom/Szőnyben, a Balaton u. 5. és 7. sz. házak előtt került elő 1993-ban, csatornázási munkák során, késő római sír fedőlapjaként (Kat. 106., 108. és 109. sz. emlékekkel együtt). ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A felső képmező jobb szélén férfialak mellképének töredéke, jobb kezében irattekercset tart, baljával ruhájának szegélyét fogja. A sztélé a jobb oldalon függőleges vonalvezetésű indamotívum zárja. Az alsó, feliratos mezőt kettős szegélymotívum keretezi. Ligatura: ET (5. sor). Kr. u. 2. század vége - 3. század első harmada. Közöletlen.

Felirat szövege:

[D(is)] M(anibus)

[- - -]ci vet(erani)

[- - -]leg(ionis)] I Ad(iutricis) mil(itis)

[- - -]i missi [h(onesta) m(issione)? - - -]

5 [- - - stip(endiorum)?] XXIII êt Noviae

Fidelitati coni(ugi) eius °

T(itus) ° Florius ° Vitalis ° dec(urio) °

mun(icipii) ° Brig(etionensium) ° vice pare

<n>tis ° dilecto ° posuit

Fordítása:

...-cus, a legio I Adiutrix 23 év szolgálat után tisztességes elbocsátásban részesült (?), kiszolgált katonája halotti árnyainak, és feleségének, Novia Fidelitasnak. Titus Florius Vitalis, Brigetio városi tanácstagja, mint szülő állította édes fiának.

Kat. 108.

Mészkö szarkofágfedél. Töredékes.
Ltsz.: 93.3.3. H: 140 cm; SZ: 77 cm; M:
29 cm. LH: Komárom/Szönyben, a Ba-
laton u. 5. és 7. sz. házak előtt került elő
1993-ban, csatornázási munkák során,
késő római sír oldalfalaként (Kat. 106.,
107. és 109. sz. emlékkal együtt). ÓH:
KGYM, Lapidarium Brigetionense, ud-
var. Akrotérionokkal díszített. Római
császárszárkor.

Kat. 109.

Mészkö blokk. Töredékes. Ltsz.: 93.3.4. H: 73 cm; SZ: 68 cm; M: 32 cm. LH: Komárom/Szőnyben, a Balaton u. 5. és 7. sz. házak előtt került elő 1993-ban, csatornázási munkák során, késő római sír oldalfalaként (Kat. 106., 107. és 108. sz. emlékekkel együtt). ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Felül lekerékített szegélyű. Római császárkor.

Kat. 110.

Íves felületű mészkőblokk. Ltsz.: Nincs adat. H: 76 cm; SZ: 49 cm; M: 38 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Felül kör alakú bemélyítés. Római császárkor?

Kat. 111.

Mészkö pad ülésfelülete? Két darabba tört, töredékes. Ltsz.: 2006.11.1. H: 60 + 80 cm (max.); SZ: 53-60 cm (max.); M: 32 cm (max.); V: 12 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A vízszintesen kiképzett ülőfelület jobb oldalán kartámasz indítása látszik. Római császárkor.

Kat. 112.

Mészkö fogadalmi felirat. A feliratot egy kő ajtóbélés vízszintes fedőlapjából („szemöldökkő”) alakították ki másodlagos felhasználásban. Ltsz.: 98.1.1. M: 150 cm; SZ: 80 cm; V: 22 cm. LH: Komárom/Szőnyben, a Kossuth Lajos u. 106. sz. ház alapjainak bontása során került elő. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A feliratos mezőt háromszoros szegélymotívum keretezi. Ugyanez a motívum a két másik oldalon is megfigyelhető. A felirat első 6 sorában a császári titulaturákat kitörölték. Ligatura: TA (10. sor); IE (11. sor); QV (12. sor). Dedikáció Iulia Mamaeának és Severus Alexandernek Szentendréről: RIU 868. Dedikáció Iulia Aquilia Severának, Elagabalus feleségének Környéről: RIU 674. Keltezési támpont lehet, hogy Iulia Mamaea feltehetőleg 224-ben kapta meg a *mater castrorum* címet: Kettenhofen 1979:156-172. Szíriai vonatkozású feliratos emlékekre Pannoniában lásd Nagy 1939:passim. Irodalom: Közöletlen.

Felirat szövege:

- Iuliae Ma[m(a?)e]
ae sancti[ss]i
[m]ae Aug(ustae) [matri]
[domini nostri vagy d(omini) n(ostri) invicti]
5 imp(eratoris) [[Severi]]
[[Alexandri]]
Pii Fel(icis) Aug(usti) et
castror(rum)
leg(io) I Adi(utrix) [[P(ia) F(idelis)]]
10 [[Sever(iana)]] devo[ti]a
numini ma[ie]s
tati[que] eorum

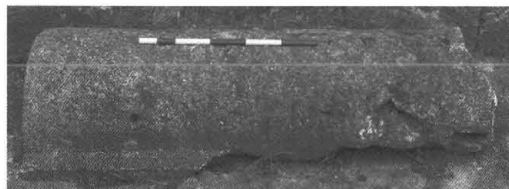
Fordítása:

Iulia Mamaeának, az igen szent Augustának, a mi urunk (vagy: a mi legyőzhetetlen urunk), Severus Alexander Pius Felix Augustus és a táborok anyjának, (állította) az isteni felségüknek és méltóságuknak elkötelezett legio I Adiutrix Pia Fidelis Severiana.

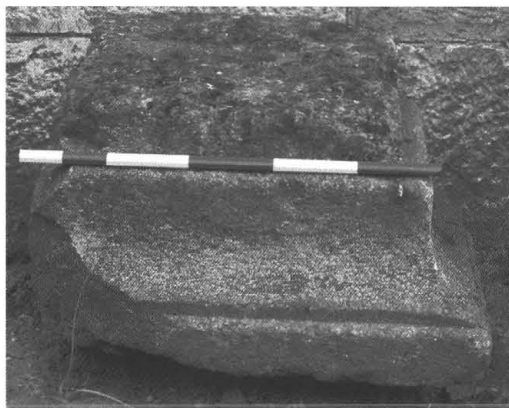
Kat. 113.

Sírkert kerítőfalának mészkő oromdíszje. Töredékes. Ltsz.: 73.104.1. M: 123 cm; SZ: 46 cm; V: 26 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Íves záródású, félkör keresztmetszetű. Római császárkor.

Kat. 114.

Megnevezés: Négyzetes oszloplábazat, mészkő. Ltsz.: 73.81.1. M: 33 cm; SZ: lent 53 x 53 cm, fent 41 x 41 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Profilált. Római császárkor.

Kat. 115.

Korinthosi oszlopfő, mészkő. Töredékes. Ltsz.: 73.60.1. M: 62 cm; SZ: 74 cm (max.); Átm.: 56 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Stilizált akanthuslevelek díszítik. Római császárkor.

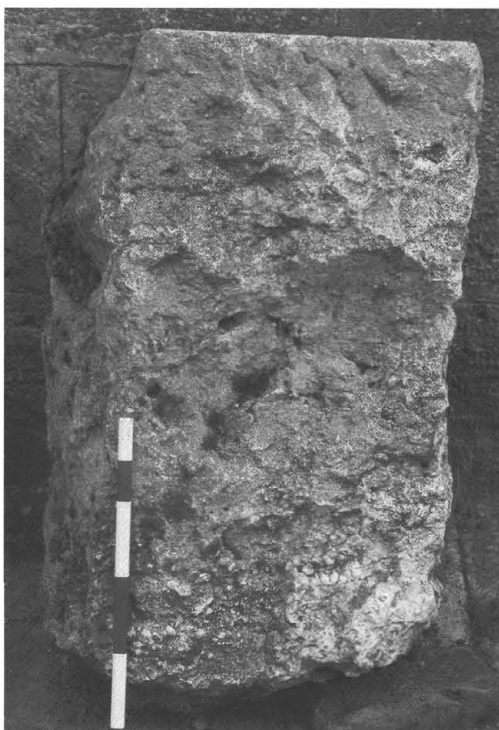
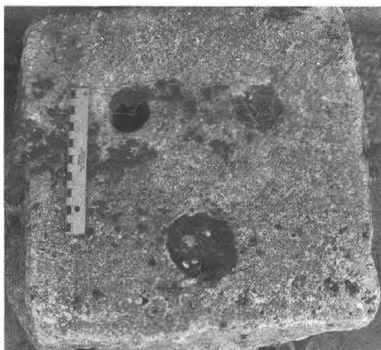

Kat. 116.

Korinthosi oszlopfő, mészkő. Töredékes. Ltsz.: 73.58.1. M: 62 cm; SZ: 72 cm (max.); Átm.: 57 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A fejezeten stilizált akantuslevelek. Tetején középen négyzet alakú bemélyedés, az oszlopfő széleig futó vágattal. Római császárkor.

Kat. 117.

Mészkő bázis? Álló téglatest alakú. Töredékes. Ltsz.: 2006.12.1. M: 96 cm; SZ: 41 cm; V: 41 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Elnagyoltan kifaragott oldalak, egyenetlen felület. Felül háromszög alakban elhelyezkedő három kör alakú lyuk; csapolásnyom? Alakra és méretre azonos Kat. 104. sz. darabbal. Római császárkor.

Kat. 118.

Mész kő oszlopdob. Ltsz.: 2006.13.1.
Átm.: 50-51 cm; V: 17 cm. LH: Nincs
adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigeti-
onense, udvar. Közepén négyzet alakú
bemélyedés. Római császárcor.

Kat. 119.

Mész kő ajtópersely? Töredékes. Ltsz.:
2006.14.1. Átm.: 52 cm; M: 31 cm. LH:
Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium
Brigetionense, udvar. Felül kissé le-
kerekített sarkú négyzet alakú bemé-
lyedés, amely lefelé haladva kör alakú
lyukká szűkül. Római császárcor.

Kat. 120.

Mész kő oszloplábazat. Töredékes.
Ltsz.: 73.83.1. M: 43 cm; SZ: alul 41
cm, felül 38 cm. LH: Nincs adat. ÓH:
KGYM, Lapidarium Brigetionense,
udvar. Egyszerűen profilált. Római
császárcor.

Kat. 121.

Mésző sírsztélé. Töredékes. Ltsz.: 73.102.1. M: 130 cm; SZ: 48-57 cm; V: 20 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Felső részén egyszerű, tympanonos díszítés, alatta kettős szegélylécvel díszített, felirat nélküli felület. Római császárcor.

Kat. 122.

Mésző sírmonumentum oromdíszje. Töredékes, hiányos. Ltsz.: 2006.15.1. M: 46 cm; SZ: lent 37 x 37, felül 28 x 28 cm; tobozindítás átm.: 27 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Fenyőtoboz alakú oromzati dísz négyzetes alapú, felfelé szűkülő talpzata, felületén toboz pikkelyeit stilizáló rombikus rácsozat. Római császárcor. Hasonló töredékek: Ertel 2001:Kat. 3.1.1-3., Abb. 8. a-c (Altarbekrönungen).

Kat. 123.

Mészkö oszloplábazat. Töredékes. Ltsz.: 73.99.1. M: 44 cm; SZ: 45 x 45 cm; Átm.: 30 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Az oszlopindítás felületén középen négyzet alakú bemélyedés. Egyszerű, profilátlatlan négyzetes talpzat. Római császárkor.

Kat. 124.

Mészkö oszloplábazat. Töredékes. Ltsz.: 73.97.1. M: 20 cm; SZ: 45 x 45 cm; Átm.: 60 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Az oszlopindítás felületén középen négyzet alakú bemélyedés, benne ólomcsapolás maradványával. A bemélyedéstől V-keresztmetszetű vájat indul az oszloptalpzat széléig. Szépen profilált. Római császárkor.

Kat. 125.

Mészkö oszloplábazat. Töredékes. Ltsz.: 73.27.1. M: 29 cm; SZ: 47 x 47 cm; Átm.: 32 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Az oszlopindítás felületén középen szabálytalan alakú bemélyedés. Római császárkor.

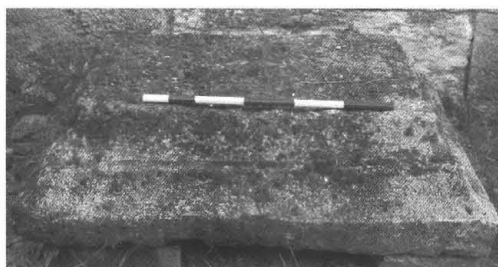

Kat. 126.

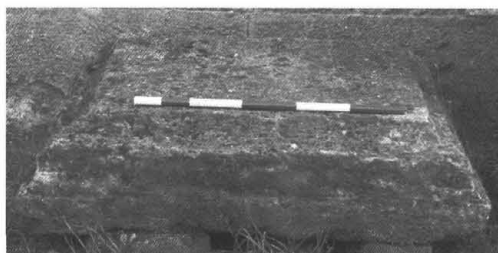
Mésző oszloplábazat. Töredékes.
Ltsz.: 73.38.1. M: 55 cm; SZ: 39 x 39
cm; Átm.: 32 cm. LH: Nincs adat. ŐH:
KGYM, Lapidarium Brigetionense, ud-
var. Római császárkor.

Kat. 127.

Mésző bázis lábazati része, vagy pár-
kányzat. Ép. Ltsz.: 73.36.1. M: 75 cm;
SZ: lábazatnál 93 x 81, fent 72 x 72 cm;
V: 25 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM,
Lapidarium Brigetionense, udvar. A
lábazati rész szépen profilált. Az egész
bázis fő nézetre van komponálva, hát-
oldala elnagyolt, profilálatlan. Római
császárkor.

Kat. 128.

Mésző bázisalapzat vagy párkányzat.
Ltsz.: 73.37.1. M: 25 cm; SZ: 86 cm; V: 60
cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapi-
darium Brigetionense, udvar. Szépen
profilált. Római császárkor.

Kat. 129.

Mésző sírsztélé. Felső része töredékes. Ltsz.: 2006.3.1. M: 198 cm; SZ: 80 cm; V: 20 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.) 2002-ben végzett földmunkák során, a „B” út keleti oldalán került elő a régi nyomvonalból. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A valószínűleg eredetileg tympanonnal díszített, talán egyenes záródású, letört felső képmező alatti, kétoldalt féloszlopokkal szegélyezett felületben közepén rozettával, alján szimmetrikusan elrendezett szalagokkal díszített koszorú. A legalsó képmezőt három oldalról a sztélé alján ábrázolt üfletlen edényből szimmetrikusan kiinduló, S-alakú, levelekkel díszített indák szegélyezik. A felirat közepe üresen maradt, a felirat nem készült el. Római császárkor (Kr. u. 2-3. század).

Kat. 130.

Hatszögletű ajtópersely (?), homokkő. Töredékes. Ltsz.: 73.33.1. Atm.: 34 x 28 cm; SZ: 45 x 45 cm; M: 44 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Felül hatszögalakú, annak belsejében négyzet alakú bemélyedés. Római császárkor.

Kat. 131.

Mésző szarkofágfedél középső akrotérionos töredéke. Ltsz.: 73.54.1. H: 78 cm; M: 37 cm; SZ: 42 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Az akrotérionban az eredetileg a szarkofágban eltemetett elhunytak mellképe, bal oldalon egy nő, jobb oldalon bal kezében iratkeercset tartó férfi látható. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 132.

Mésző szarkofágfedél. Töredékes, két darabba tört. Ltsz.: 2006.4.1. H: 225 cm; M: 42 cm; SZ: 98 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területének (Kőolaj u. 2.) keleti részén került elő 1995-ben a Kat. 136. sz. szarkofág fedeleként. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Stilizált háztetőszerű díszítés, részben ép, részben töredékes akrotérionokkal. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 133.

Sírmonumentum oroszlánokkal díszített része, homokkő. Ép. Ltsz.: 73.69.1. H: 110 cm; M: 43 cm; SZ: 30 cm. LH: Nincs adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Két oldalt egy-egy ellentétes irányba néző, fekvő oroszlán, közepén fejbrázolás, fején *modiusszal*. Elnagyolt, igen ügyetlen, provinciális munka. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 134.

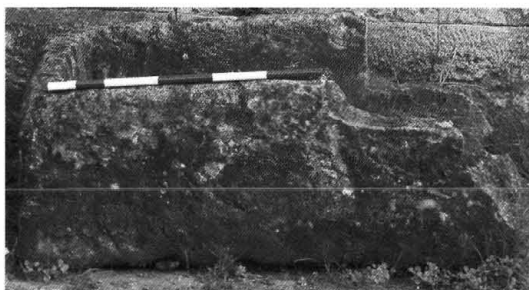
Mésző szarkofág fedél nélkül. Ép. Ltsz. 2006.16.1. H: 206 cm; M: 65 cm; SZ: 91 cm. LH: Nincs adat; korábban Komáromban, a Jókai téren állt. ÓH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Két oldalt egy-egy tympanonos záródású *aedicula*, a tympanon két oldalán egy-egy rozettával. A két *aedicula* között az el nem készült felirat

keretezésére kivésett kettős szegélyléc, amelyet norico-pannoniai keretmotívum díszít a függőleges oldalakon. A volutás ívek felületébe egy-egy vízszintes, ismeretlen rendeltetésű vájatot véstek, valószínűleg utólag. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 135.

Homokkő gyermekszarkofág fenék- és oldaltöredéke. Ltsz.: 73.106.1. H: 90 cm (max.); M: 36 cm; SZ: 59 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Díszítetlen. Kr. u. 2-3. század.

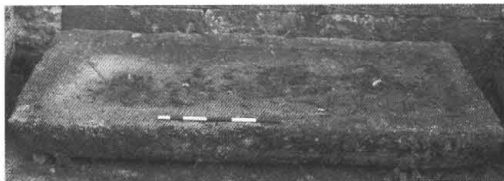
Kat. 136.

Mészkö szarkofág, fedél nélkül. Három darabba tört. Ltsz.: 2006.4.2. H: 205 cm; M: 54 cm; SZ: 83 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területének (Kőolaj u. 2.) keleti részén került elő 1995-ben a Kat. 132. sz. szarkofágfedélhez tartozó sírládként. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Díszítetlen. A szarkofágot az egyik végénél szabályosan kettévágták; az elülső oldalából egy kőlapot kivágtak. Érdekessége, hogy a kivágott kőlap két szélén illetve a szarkofág kapcsolódó felületén olyan profilált vájatot faragtak ki, hogy a kőlap csúsztatva kiemelhetővé illetve visszahelyezhetővé vált. Elképzelhető, hogy ezzel a megoldással a törött szarkofágot akarták kijavítani. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 137.

Homokkő szarkofág alja. Töredékes. Ltsz.: 2006.17.1. H: 204; M: 20 cm; SZ: 88 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Dísztetlen. A szarkofág eredetileg 14 cm vastagságú oldalait a fenék felületének síkjáig elpusztították. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 138.

Mészakő szarkofágfedél töredéke. Ltsz.: 2006.18.1. H: 142 cm (max.); M: 31 cm; SZ: 98 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. A szarkofágfedél bal sarkán látható akrotérionjában delfinábrázolás. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 139.

Mészakő szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 2006.19.1. (fedél); 2006.19.2. (sírláda). Sírláda: H: 223 cm; M: 85 cm; SZ: 116 cm; Fedél: H: 241 cm; M: 53 cm; SZ: 123 cm. LH: Nincs adat. Korábban Komáromban, a Mártírok útján volt elhelyezve. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Dísztetlen. A szarkofág oldalán szépen ívelt, de eldolgozatlan vésőnyomok láthatók. A Brigetióban talált egyik legnagyobb méretű szarkofág. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 140.

Négy, kötésben rakott mészkő blokkból álló épületelem, kapuzat része? Ltsz.: 98.14.1-4. M: 160 cm; SZ: 121 cm; V: 81 cm. LH: A MOLAJ-lakótelepen, az orvosi rendelő előtt végzett csatornázási munkák során került elő 1998-ban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Szépen faragott, egymásra fektetett kőtömbök. Római császárcor.

Kat. 141-165.

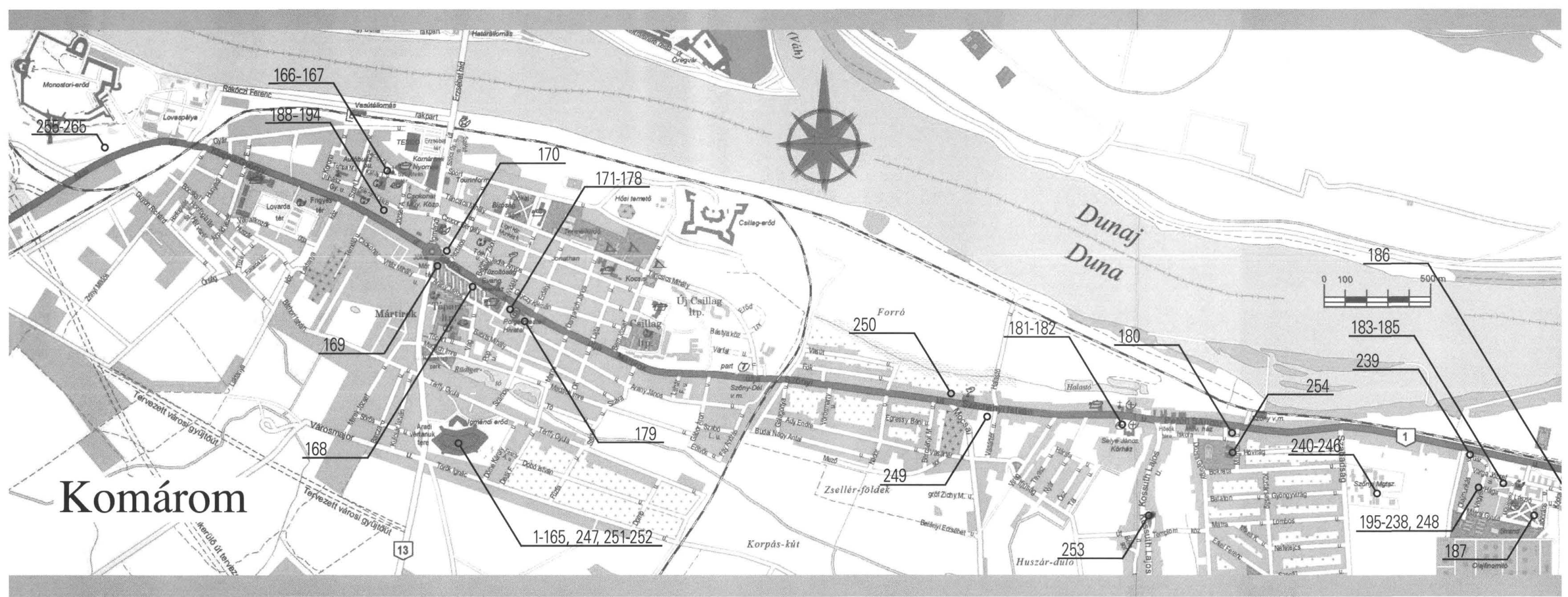
25 díszítetlen, felirat nélküli, négyzetes hasáb alakú mészkőtömb (közülük 7 sírmonumentum kerítőfalának egyenes vagy sarokeleme – lásd Ertel 1999:29). Ltsz.: 99.4.2.-7. (hasábok); 99.5.1-12. (párkányzatok). LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.) 1999-ben végzett leletmentés során a "B" út keleti oldalán késő római sírok részeként kerültek elő, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, udvar. Római császárcor. Irodalom: Számadó 1999:163-167.

**Komáromban és Szőnyben
tereken, parkokban elhelyezett
és magántulajdonban levő római kori kőemlékek**
(Kat. 166. – Kat. 256.)

Komárom

Kat. 166.

Mésző szarkofág fedél. Töredékes. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 210 cm; M: 40 cm; SZ: 90 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Szent István tér, a park délnyugati sarkán. Hat akrotérion díszíti, közülük három letört. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 167.

Mésző szarkofág fedéllel, A fedél sérült. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 212 cm; M: 75 cm; SZ: 118 cm; Fedél: H: 220 cm; M: 18 cm; SZ: 140 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Szent István tér, a park északnyugati sarkán. A szarkofág szépen faragott, profilált, alámetszett szegélyű fedelét hat akrotérion díszítette; közülük az egyik oldalon mindhárom megsemmisült. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 168.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 179 cm; M: 58 cm; SZ: 76 cm; H: 186 cm; M: 30 cm; SZ: 63 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Mártírok útja 17. sz. ház mögött. A szarkofág elülső oldalán norico-pannoniai szegélymotívum. A szarkofág hátsó oldalán halszállkaszerű, nagyívű, eldolgatlan vésésnyomok láthatók. Kr. u. 3. század eleje.

Kat. 169.

Mérföldkő, mészkő. Ltsz.: Nincs feltüntetve. M: 195 cm; Átm: 65 cm. Betűméret: 13 cm (1. sor), egyben a közölt feliratok között a legnagyobb méretű betűk; 7,5 cm. LH: Koppánymonostoron találták az 1960-as években, a Jókai tér tereprendezésekor került a mai helyére. ŐH: Komárom, Mártírok útja, körforgalomtól délkeletre levő parkban. Ovális alakú; a felirat az egyik keskenyebb íven helyezkedik el. A hosszanti oldalak erősen sérültek; a felirat is rendkívül nehezen olvasható. Ligatura: AE (1. sor); MP (11. sor). Severus-kor. Irodalom: Kecskés 1985:32. Az alábbiakban közre adunk egy az 1960-as években ismeretlen személy által készített fotót, amelyen a felirat még sokkal jobb állapotban látható, de a szöveg elolvasását sajnos ez sem teszi lehetővé.

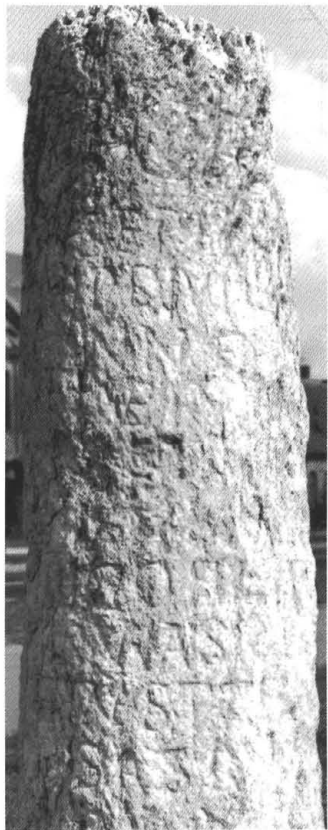
Felirat szövege:

[Imp(erator)] Cae[s(ar)]
[- -] Sept(imius) [- -]
[- -] P divi [- -]
[- -] INN [- -]
5 [- -] VÊ [- -]

[- -] COS [- -]
[- -] SV -1?- AS [- -]
10 [- -] vetustate
[- - con]lapsas [- -]
[a B]rig(etione)
m̄(ilia) p(assuum) II

Fordítása (a felirat tartalmi kiegészítésével):

Imperator Caesar ... Septimius ..., az isteni ... a régiségüknél fogva használhatatlanná vált (utakat a hidakkal együtt helyreállította). Brigetiótól két mérföldnyire.

Fotó az 1960-as évekből

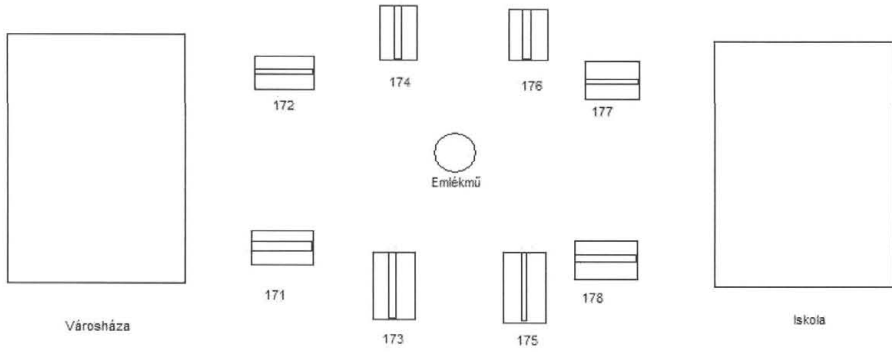
Kat. 170.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sír-láda: H: 198 cm; M: 82 cm; SZ: 82 cm; Fedél: H: 200 cm; M: 38 cm; SZ: 90 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Jókai M. tér 8. sz. ház előtt. Kétoldalt díszítésre előkészített, befejezetlen felület. Középen kettős szegegyléccel keretezett felület, felirat nélkül. A fedélen hat akrotérion látható. Kr. u. 2-3. század.

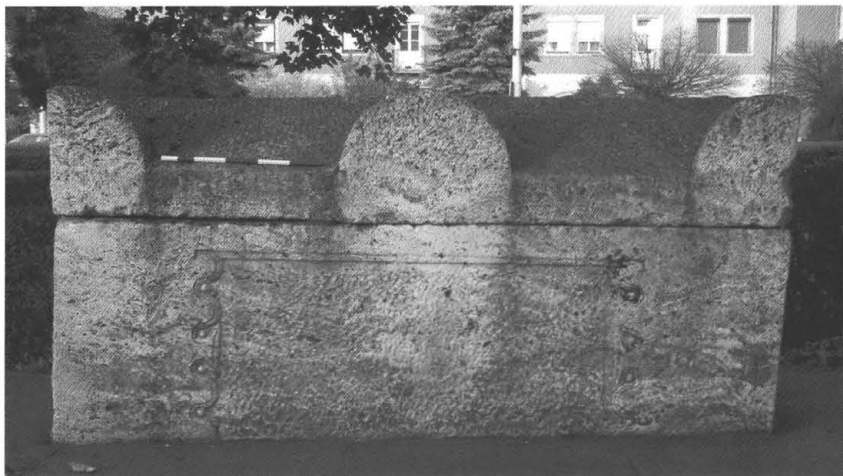

A szarkofágok elhelyezkedése a komáromi Szabadság téren

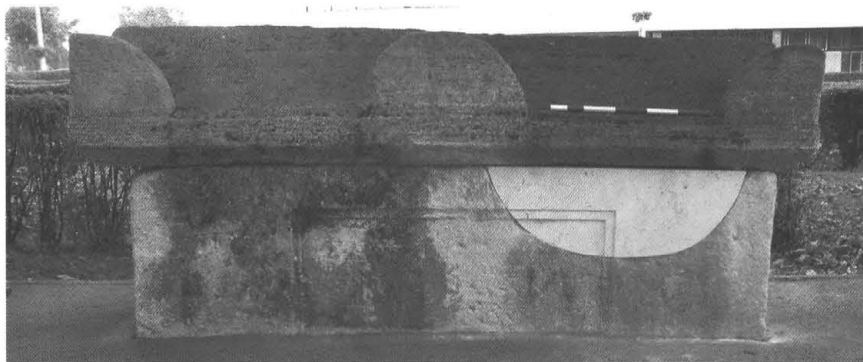
Kat. 171.

Mésző szarkofág fedéllel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 229 cm; M: 72-76 cm (max.); SZ: 107 cm; Fedél: H: 231 cm; M: 41 cm; SZ: 111 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, a Városháza előtt. A szarkofág elülső oldalán befelé néző talppal, alatta és fölötte egy-egy hullámvonalból képzett, belsejükben pontkörökkel díszített jellegzetes norico-pannoniai szegélymotívum látható. A keretmotívum alsó szegélye a jelenlegi aszfaltozott járósínt alatt van, így nem látható. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 172.

Mésző szarkofág fedéllel. Javított, kiegészített. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 209 cm; M: 55 (max.); SZ: 104 cm; Fedél: H: 240 cm; M: 43 cm; SZ: 116 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, a Városháza előtt. A szarkofágfedelelet hat akroterion díszíti. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható, amelynek alsó szegélye a jelenlegi aszfaltjárósínt alatt van. A szarkofág fedelének keskeny oldalán jól látható a fedél szarkofághoz rögzítésére szolgáló egykori csapolás vájata. A fedél hasonló módon profilált és alámetszett, mint a Kat. 167. sz. szarkofágé. A szarkofág elülső oldalának jobb felső sarka javított, kiegészített. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 173.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Síráló: H: 190 cm; M: 75 cm; SZ: 83 cm; Fedél: H: 204 cm; M: 34 cm; SZ: 90 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Szabadság tér, a Városház előtt. A szarkofág fedelét hat akrotérion díszíti. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 174.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Síráló: H: 215 cm; M: 72 cm; SZ: 90 cm; Fedél: H: 213 cm; M: 24 cm; SZ: 99 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom, Szabadság tér, a Városháza előtt. A szarkofágfedelelet hat akrotérion díszíti. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható. A szarkofág és fedelének keskeny oldalán jól látszik a fedél szarkofághoz rögzítésére szolgáló egykori csapolás vájata. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 175.

Mésző szarkofág fedéllel. A fedél törött. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 247 cm; M: 80 cm; SZ: 112 cm; Fedél: H: 245 cm; M: 43 cm; SZ: 117 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, az Általános Iskola előtt. A szarkofágfedelet hat akrotérion díszíti. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható, amelynek függőleges szárain befelé hasasodó, félkörös díszítés helyezkedik el. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 176.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 204 cm; M: 51 cm; SZ: 96 cm; Fedél: H: 213 cm; M: 32 cm; SZ: 104 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, az Általános Iskola előtt. A szarkofág meglehetősen hosszúkas, nyúlánk benyomást kelt. Hat akrotérionnal díszített fedelén háztetőszerű kiképzés látható. A szarkofágfedél pereme hasonlóképpen profilált és alámetszett mint a Kat. 167. és 172. sz. szarkofágoké. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható. A szarkofág és fedelének keskeny oldalán jól látszik a fedél szarkofághoz rögzítésére szolgáló egykori csapolás vájata. Kr. u. 2-3. század.

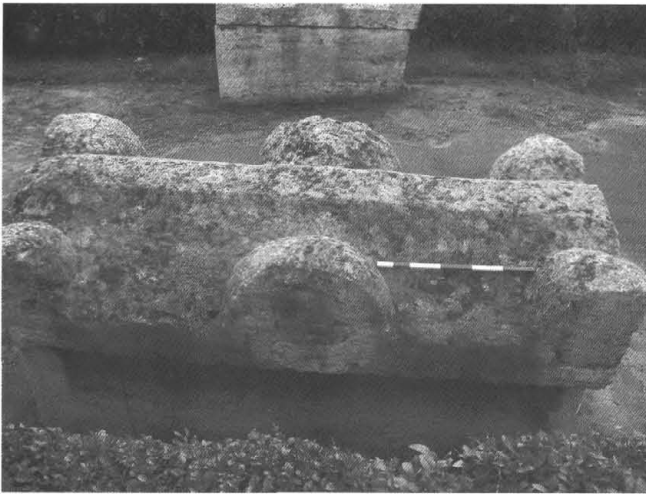
Kat. 177.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Síráló: H: 162 cm; M: 65 cm; SZ: 75 cm; Fedél: H: 170 cm; M: 35 cm; SZ: 86 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, az Általános Iskola előtt. A fedelet hat akrotérion díszíti. A szarkofág elülső oldalán alig észrevehetően egyszerű keretmotívum díszíti. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 178.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Síráló: H: 195 cm; M: 50 cm; SZ: 86 cm; Fedél: H: 206 cm; M: 59 cm; SZ: 102 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Szabadság tér, az Általános Iskola előtt. A szarkofágfedelel hat akrotérion díszíti. Elülső oldalán kettős szegélymotívum látható, amelynek alsó szegélye a jelenlegi aszfaltozott járószint alatt van. A szarkofág díszített oldala a szarkofág mögött levő sövény felé van fordítva, ezért alig látható és nehezen fotózható. Kr. u. 2-3. század.

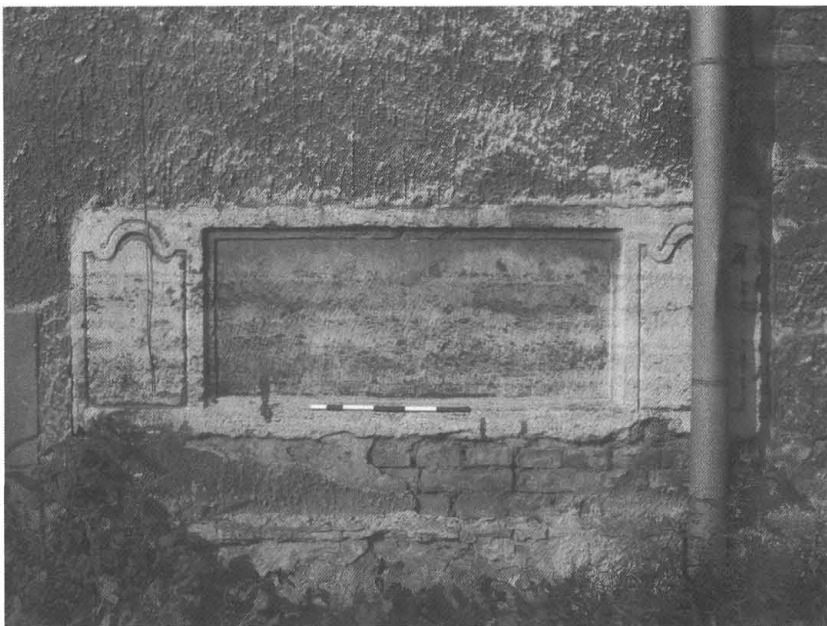
Kat. 179.

Mészkö szarkofág töredéke. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 220 cm (max.), M: 45 cm (max.); SZ: 88 cm (max.). LH: Nincs adat. ÓH: Komárom, Alapy Gáspár tér parkjában. Díszítetlen. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 180.

Mészkö szarkofág elülső oldala. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 221 cm; M: 73 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom/Szőny, Petőfi S. u. 23., a magtár épületének Magtár utca felőli, délkeleti sarkában befalazva. Kétoldalt íves záródású *aedicula*-szerű motívum, amelyet felül az ívvel párhuzamosan futó vonal kísér. Középen kettős szegélymotívum keretezi a feliratnak szánt felületet, amelyen úgy tűnik, mintha egy négysoros szöveget véstek volna ki, bár betűágyak nem láthatók. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 181.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 236 cm; M: 87 cm; SZ: 120 cm; Fedél: H: 258 cm; M: 37 cm; SZ: 141 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/Szőny, Selye János Kórház (volt Gyürky-kastély) parkja. A szarkofágon akrotérion nélküli, háttető kétsoros *imbrexeit* idéző fedél látható, amely emlékeztet a Kat. 167., 172. és 176. sz. szarkofágok fedelére és azok hasonlóképpen profilált és alámetszett peremére. A szarkofág elülső oldalán arányosan kiserkesztett és szépen vésett, *tabula ansatá*val keretezett, be nem fejezett, feliratnak szánt felület látható. A két *ansá*ban egy-egy rozetta, amely négy virágsziromból épül fel. A szarkofág oldalának kiképzése emlékeztet a Kat. 3., 11., 12. és 89. sz. szarkofágok oldalának díszítésére. Kr. u. 3. század.

Kat. 182.

Mésző szarkofág, fedél nélkül. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 198 cm; M: 61 cm; SZ: 89 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/Szőny, Selye János Kórház (volt Gyürky-kastély) parkja. A szarkofág elülső oldalán kettős keretmotívum látható. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 183.

Mésző szarkofág, törött fedéllel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 207 cm; M: 66 cm; SZ: 90 cm; Fedél: H: 201 cm (max.); M: 31 cm; SZ: 99 cm. LH: Nincs adat. Komárom/Szőny, MOLAJ, Múszerezs u. 1. előtti parkban, a gyalogúttól délre. A szarkofág elülső oldalán kettős keretmotívum látható. A szarkofág lezárására szolgáló csapolások ágya – fémmaradványok nélkül – a szarkofág keskeny oldalain jól láthatóan megmaradt. A szarkofág hátoldala elnagyoltan faragott. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 184.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 146 cm; M: 55 cm; SZ: 76 cm; Fedél: H: 148 cm; M: 24 cm; SZ: 86 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom/Szőny, MOLAJ, Múszerezs u. 1. előtti parkban, a gyalogúttól északra. A szarkofág elülső oldalán kettős keretmotívum látható. A szarkofág lezárására szolgáló csapolások ágya a szarkofág keskeny oldalain jól láthatóan – a bal oldalon ólommaradvánnyal – megmaradt. A szarkofág hátoldala elnagyoltan faragott. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 185.

Két, egymás mellé helyezett kocka alakú mészkő blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. 74 x 75 x 75 cm (bal oldali) ill. 76 x 75 x 72 cm (jobb oldali). LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/Szőny, MOLAJ, Múszerezs u. 1. előtti parkban, a Valentinianus-emlékmű bázisa (az emlékművet ifj. Péntes Imre készítette 2003-ban). Díszítetlen. A kötömbökön csapolásra szolgáló ágyak láthatók, a jobb oldaliban ólom foglalattal, az egyikben vasmaradványokkal. Római császárcor.

Kat. 186.

Négyzetes talapzaton álló mészkő oszlop. Ltsz.: Nincs feltüntetve. 40 x 40 cm (talapzat); oszloptörzs magassága: 79 cm; Átm.: 28 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/Szöny, MOLAJ, Kőolaj u. 2. előtti parkban, KEMÖ Középfokú Kollégiumának épülete (Laboráns u. 1.) előtt. Az oszlop talapzatát bebetonozva szökőkút díszévé alakították. Kr. u. 2-3. század.

Kat. 187.

Mészkő szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. Sírláda: H: 203 cm; M: 76 cm; SZ: 105 cm; Fedél: H: 211 cm; M: 28 cm; SZ: 105 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/Szöny, MOLAJ-park (utcanév nélkül). A szarkofág elülső oldalán kettős, egymással csúcsban érintkező félkörívvel díszített keretmotívum látható. Hasonló díszítésű brigetiói szarkofágra lásd Kat. 4. és Harl-Lőrincz 2002:Kat. 24. (Kr. u. 3. század első harmada). Kr. u. 3. század.

Kat. 188.

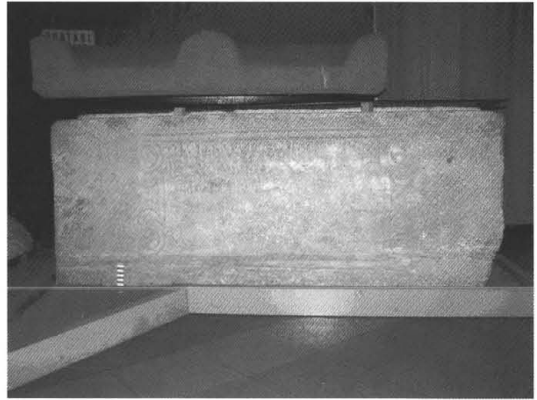
Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 98.15.1 (fedél); 98.15.2. (sírláda). Sírláda: H: 194 cm; M: 73 cm; SZ: 82 cm; Fedél: H: 203 cm; M: 36 cm; SZ: 94 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.) területén, az "A"-úton 1998-ban folytatott leletmentő feltárás során kerül elő Kat. 189. és 190. sz. szarkofágokkal együtt, késő római temetőben, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, állandó kiállítás. A szarkofág elülső oldalán jellegzetes norico-pannoniai keretmotívum látható. Ligatura: AE (2., 4., 5. sor); NE (7. sor); ME (8. sor). A 6. sorban *Aurelius* alak helyett *Aurilius* szerepel; *Aurilius* névre (*cognomen*) lásd Kat. 18. . *Tesserarius* (hírnök) említése Brigetióban: RIU 599 (*Valerius Valerianus tesserarius legionis I Adiutricis*). Az *Aurelia* és *Aurilius* nevek alapján Kr. u. 3. század első harmada. Borhy-Számadó 1999:IV-VII; Borhy 2000.

Felirat szövege:

D(is) M(anibus)
Aeternâe quieti per
petuae securitati
ob memoriam Aureliae
5 Carae quâe vixit ann(is)
XXXIII Aurilius (!) Sabinus
tess(erarius) coniugi bene
merenti f(aciendum) c(uravit)

Fordítása:

A halotti árnyaknak. Az örök nyugalomnak, a szakadatlan biztonság-
nak. Aurelia Cara emlékére, aki 34
évet élt, Aurilius Sabinus, *tesserarius*,
érdemekben gazdagon elhunyt fe-
leségének állíttatta (a síremléket).

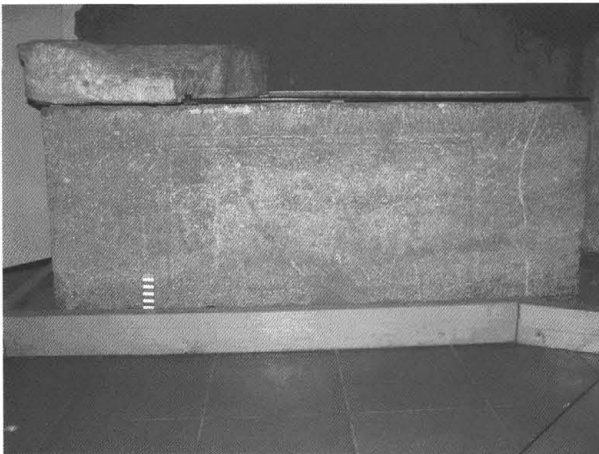
Kat. 189.

Mésző szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 98.16.1 (fedél); 98.16.2. (sírláda). Sírláda: H: 175 cm; M: 63 cm; SZ: 80 cm; Fedél: H: 180 cm; M: 33 cm; SZ: 80 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.) területén, az "A"-úton 1998-ban folytatott leletmentő feltárás során kerül elő Kat. 188. és 190. sz. szarkofágokkal együtt, késő római temetőben, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, állandó kiállítás. A szarkofág elülső oldalán jellegzetes norico-pannoniai keretmotívum látható, amelynek kifaragását nem fejezték be. Kr. u. 3. század első harmada. Irodalom: Borhy-Számadó 1999:VII-XV.

Kat. 190.

Mésző gyermekszarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 98.17.1 (fedél); 98.17.2. (sírláda). Sírláda: H: 148 cm; M: 77 cm; SZ: 55 cm. Fedél: H: 154 cm; M: 20 cm; SZ: 84 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.) területén, az "A"-úton 1998-ban folytatott leletmentő feltárás során kerül elő Kat. 188. és 189. sz. szarkofágokkal együtt, késő római temetőben, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, állandó kiállítás. A szarkofág elülső oldalán kettős keretmotívum látható. A fedelet elnagyoltan faragták ki; akrotérionjait az ókorban letördelték. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: Borhy-Számadó 1999:XV-XVI.

Kat. 191.

Mészkö sírsztélé töredéke. Ltsz.: 99.4.1. M: 76 cm (max.); SZ: 71 cm; V: 15 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kóolaj u. 2.), a "B"-úton 1999-ben folytatott leletmentő feltárás során kerül elő késő római sírban, másodlagos felhasználásban. ŐH: KGYM, állandó kiállítás. Tympanonos záródású sírsztélé, íves záródású *aedicula* ábrázolásával, amelyet kétoldalt egy-egy féloszlop szegélyez. Az *aedicula* fölött asztrális szimbólumok, belsejében házaspár ábrázolása. A bal oldalon megjelenített nő baljában kerek tárgyat (almát?) tart, jobbát a togás férfi vállán nyugtatja. Alsó része elveszett. Kr. u. 2-3. század. Irodalom: Számadó 1999:165-166.

Kat. 192.

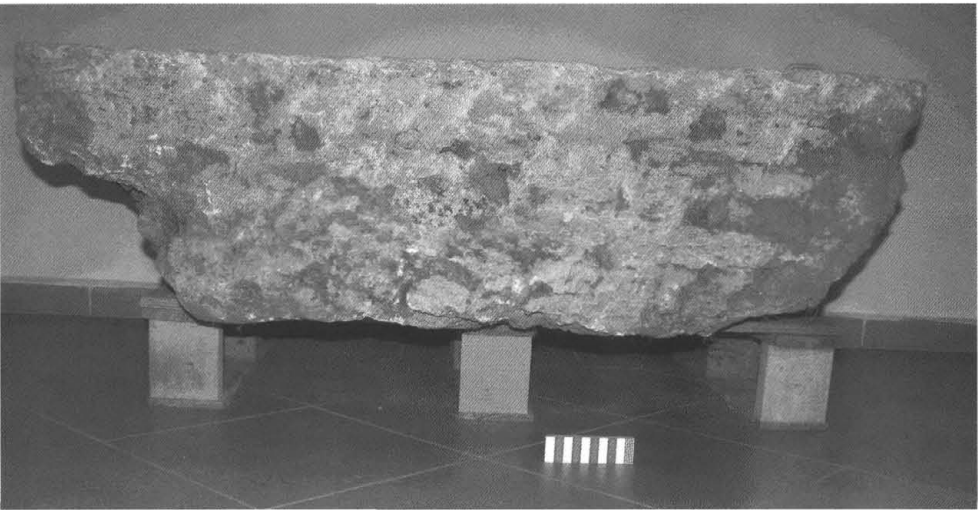
Építési felirat, mészkö. Ltsz.: 2006.1.1. H: 103 cm; SZ: 74-77 cm; V: 30 cm. LH: Az 1990-es évek első felében csatornázási munkák során Móricz Lajos találta Komárom/Szőny területén, az Ady E. u. 73. A számú ház előtt. ŐH: 2004. júliusáig Móricz Lajos kertjében Komáromban, azóta KGYM, állandó kiállítás. A feliratot kettős keretmotívum szegélyezi. A felirat a polgárváros feltehetőleg Severus Alexander uralkodása idején épített *amphitheatrum*a legelőkelőbb ülőhelyeit magában foglaló részének, a *podium* 70 római láb (mintegy 21 m) hosszúságú, a helyben állomásoztatott legio katonái számára fenntartott szektorának lehet az építési felirata. A szöveg elemzéséből kiderül az is, hogy Brigetióban – csakúgy, mint a pannoniai Aquincumban és Carnuntumban – szintén két *amphitheatrum* volt: egy a táborvárosban, s egy másik a polgárváros területén. Brigetio polgárvárosi *amphitheatrum*ára vonatkozó további feliratos emlék: Harl-Lőrincz 2002:Kat. 48. Severus Alexander kora (222-235). Irodalom: Borhy-Számadó 2005.

Felirat szövege:

- Podium cum suis
spectaculis p(edum) LXX leg(ioni)
I Adi(utrici) P(iae) F(ideli) Sever(ianae) L(ucius) Verat(ius)
Iulianus Ilvir q(uin)q(uennalis) mun(icipii)
5 Brig(etionensium) a solo sumptibus
suis extruxit

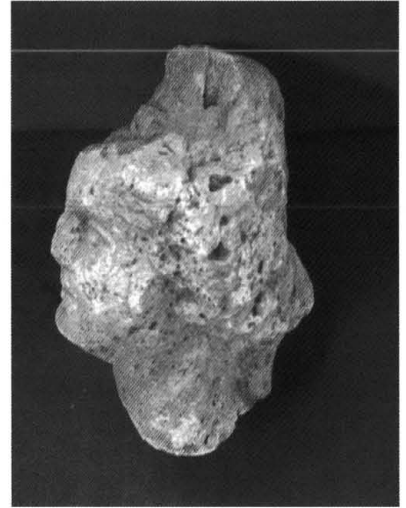
Fordítása:

A *podium*ot ülőssoraival együtt a *legio I Adiutrix Pia Fidelis Severiana* számára 70 láb hosszúságban *Lucius Veratius Iulianus*, Brigetio municipiumának ötvenkénti vagyongbecsléssel megbízott előljárója alapjaiból saját költségére építette.

Kat. 193.

Nőt ábrázoló mészkő szobor feje. Ltsz.: 95.2.1. M: 26 cm; SZ: 16 cm. LH: Nincs adat.
ŐH: KGYM. Római császárkor. Irodalom: Barkóczi 1944:Taf. LV.4.

Kat. 194.

Mercuriust ábrázoló mészkő relief töredéke. Ltsz.: Nincs feltüntetve. M: 30 cm; SZ: 17,5 cm; V: 5 cm. LH: Nincs adat. ŐH: KGYM. Álló Mercurius alak. Teste deréktól lefele fedetlen, felső testét és hátát köpeny takarja. Baljában pénzeszacskót, jobbában *caduceust* tart. Feje hiányzik, lábai térdtől lefelé letörtek. Hasonló, talán szintén Mercuriust ábrázoló relieftöredék Brigetióból: Harl-Lőrincz 2002:Kat. 66. Római császárkor. Irodalom: Barkóczy 1944:Taf. LVII.5.

Kat. 195.

Mésző oszloptalapzat, mésző blokkokon. Ltsz.: 98.5.1-3. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.1.) Oszlop: M: 30 cm; SZ: 55 cm x 55 cm. Középső kőblokk: H: 99 cm; SZ: 66 cm; M: 24 cm. Alsó kőblokk: H: 110 cm; SZ: 75 cm; M: 20 cm. LH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7., földmunkák során együtt kerültek elő 1998-ban. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 196.

Mésző blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.2. H: 52 cm; SZ: 36 cm; M: 27 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5007. sz. tartály környékén. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Az alatta levő kőlappal (Kat. 197.) nem tartozik egybe. Római császárcor.

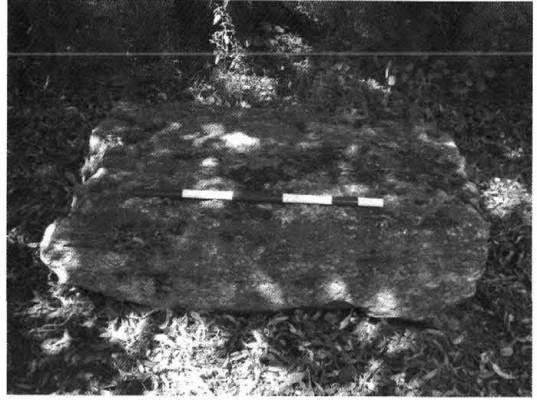
Kat. 197.

Mésző lap. Ltsz.: 98.6.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.3.) H: 87 cm; SZ: 62 cm; M: 20 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. előtti parkban (Kőolaj u. 2.). ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. A rajta levő kőblokkal (Kat. 196.) nem tartozik egybe. Római császárcor.

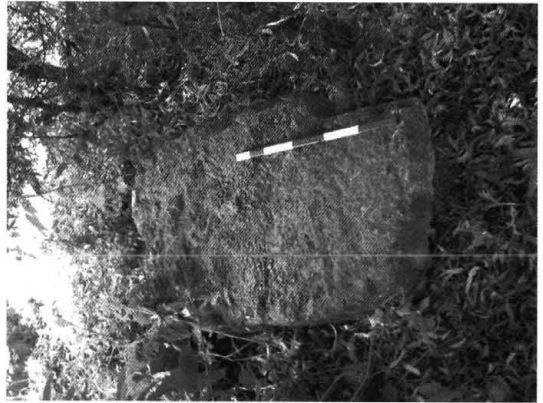
Kat. 198.

Mészkö lap. Nytsz.: KA.KŐ.2006.4.
H: 90 cm; SZ: 62 cm; M: 24 cm. LH:
Komárom/Szöny, futballpálya közeli-
ében (a legiotábortól keletre), régóta
a felszínen hevert. ŐH: Komárom/
Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje,
Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 199.

Mészkö lap. Nytsz.: KA.KŐ.2006.5.
H: 103 cm; SZ: 55 cm; M: 10 cm. LH:
Komárom/Szöny, Varga József u., B
épület közelében, régóta a felszínen
hevert. ŐH: Komárom/Szöny, Ve-
gyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila
gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 200.

Küszöbkő, mészkö. Nytsz.: KA.KŐ.
2006.6. M: 22 cm; H: 103; SZ: 55 cm.
LH: Komárom/Szöny, a legiotábor
déli bejárata közelében, együtt ke-
rült elő Kat. 201., 202., 203., 205. sz.
darabokkal. ŐH: Komárom/Szöny,
Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila
gyűjteménye. Római császárkor.

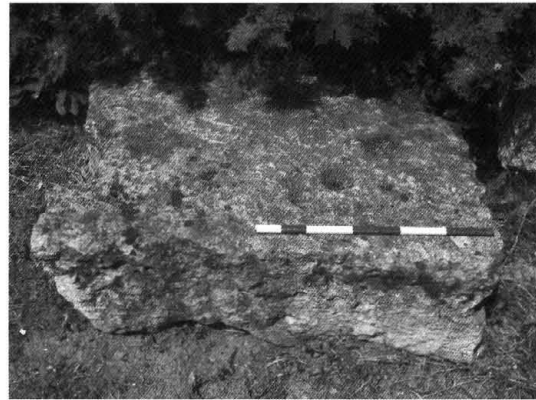
Kat. 201.

Mészköblokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.7.
M: 80 cm; SZ: 86 x 80 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábor déli bejárata közelében, együtt került elő Kat. 200., 202., 203., 205. sz. darabokkal. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 202.

Mészkö lap. Nytsz.: KA.KŐ.2006.8.
H: 99; SZ: 82 cm; M: 30 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábor déli bejárata közelében, együtt került elő Kat. 200., 201., 203., 205. sz. darabokkal. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 203.

Mészkö lap. Nytsz.: KA.KŐ.2006.9. H: 99; SZ: 82 cm; M: 31 cm. LH: Komárom/Szöny, a legiotábor déli bejárata közelében, együtt került elő Kat. 200., 201., 202., 205. sz. darabokkal. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 204.

Sírmonumentum kerítőfalának mészkő sarokdísze (*lorica*). Ltsz.: 2006.MLTP.2.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.10.) H: 100 cm; SZ: 70 cm; M: 30 cm. LH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 2. sz. épület déli részén földmunkák során került elő 2006. júniusában. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárkor. Hasonló töredékek Gorsiumból: Ertel 1999:29, Kat. 74., 77., 110., 122. (Mauerdeckel; Eckstücke).

Kat. 205.

Mészkő lap. Nytsz.: KA.KŐ.2006.11. H: 99; SZ: 82 cm; M: 31 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor déli bejárata közelében, együtt került elő Kat. 200., 201., 202., 203. sz. darabokkal. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 206.

Sírmonumentum kerítőfalának mészkő sarokdísze (*lorica*). Ltsz.: 98.9.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.12.) H: 126 cm; SZ: 87 cm; M: 29 cm. LH: Komárom/Szőny, Varga József u. árkában hevert legalább 50 éven át. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Az alatta levő Kat. 207. sz. darabbal nem tartozik egybe. Római császárkor. Hasonló töredékek Gorsiumból: Ertel 1999:29, Kat. 74., 77., 110., 122. (Mauerdeckel; Eckstücke).

Kat. 207.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.13. H: 130 cm; SZ: 89 cm; M: 62 cm. LH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház előtt. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. A rajta levő Kat. 206. sz. darabbal nem tartozik egybe. Római császárkor.

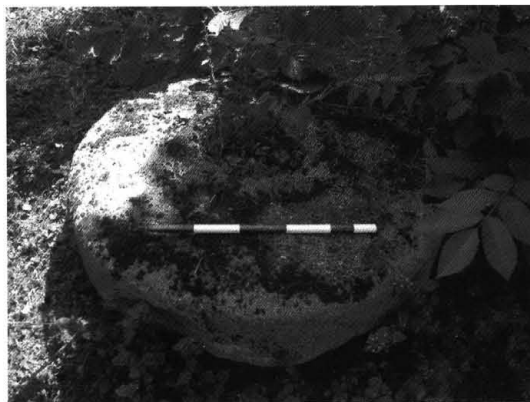
Kat. 208.

Mészkö blokk. Ltsz.: 98.3.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.14.) H: 132 cm; SZ: 50 x 48 cm. LH: Komárom/Szöny, Gáz u. 2-3. sz. ház előtt földmunkák során került elő 1998-ban. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 209.

Malomkő, tufa. Nytsz.: KA.KŐ.2006.15. Átm.: 100 cm; V: 26 cm. LH: Komárom/Szöny, Selye János Kórház előtt került elő 2004-ben. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 210.

Mészkö oszlopnegyed töredéke? Nytsz.: KA.KŐ.2006.16. M: 50 cm; SZ: 25 x 26 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5020-5021. sz. tartályok között együtt került elő Kat. 212. és 225 sz. darabokkal. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 211.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.17. M: 60 cm; SZ: 42 x 46 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), "K"-út eleje, a 10001 sz. tartály közelében hevert, évtizedeken keresztül darusúlyként használták. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 212.

Profilált mészkő faragvány; ajtóbélés vagy párkányzat? Nytsz.: KA.KŐ.2006.18. M: 58 cm; SZ: 28 x 32 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5020-5021. sz. tartályok között együtt került elő Kat. 210. és 225 sz. darabokkal. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 213.

Bazalt *hypocaustum*-oszlop? Nytsz.: KA.KŐ.2006.19.
M: 34 cm; SZ: 18 x 23 cm. LH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház előtti útkereszteződésben került elő. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 214.

Mészkö ajtópersely? Nytsz.: KA.KŐ.2006.20. Átm.: 20 cm; M: 12 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5012-5013. sz. tartályok között együtt került. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 215.

Sírmonumentum kerítőfala párkányának egyenes töredéke (*lorica*), mészkő. Nytsz.: KA.KŐ.2006.21. H: 33 cm; SZ: 35 cm; M: 20 cm. LH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház előtt került elő. ÓH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor. Hasonló töredékek Gorsiumból: Ertel 1999:29, 1.10.2. (Mauerdeckel; Gerade Stücke).

Kat. 216.

Mészkö oszloptalapat. Ltsz.: 98.11.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.22.) M: 50 cm; Átm.: 42 cm (talapzat); 30 cm (oszloptörzs). LH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. ház előtt került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 217.

Mészkö oltár töredéke. Nytsz.: KA.KŐ.2006.23. M: 42 cm; SZ: 20-23 cm; V: 18-23 cm. Három oldalán szépen faragott, profilált talapzattal és párkányszattal rendelkezik. LH: Komárom/Szőny, a termelőszövetkezet környékén került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 218.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.24. H: 40 cm; SZ: 37 cm; V: 20 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5020. sz. tartály közelében került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 219.

Mészkö blokk. Ltsz.: 2006.5.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.25.) M: 90 cm; SZ: 37 x 34 cm. A felületében haránt irányban, egymással párhuzamosan íves keresztmetszetű furat látható. LH: Komárom/Szöny, MOLAJ kultúrház előtt gázvezeték fektetése közben került elő 2001-ben. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 220.

Mészkö oltár párkányzatának töredéke. Ltsz.: 98.8.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.26.) M: 90 cm; SZ: 37 x 34 cm. Az *abacus*on hullámvonalakkal érzékeltetett sarokakrotérion. Felülete bemélyített, hátoldala ívelt. LH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház előtt szennyvízvezeték építése során került elő 1998 körül. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 221.

Mészkö tömb, szabálytalan alakú. Nytsz.: KA.KŐ.2006.27. M: 28 cm; SZ: 24 x 24 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5007-5008. sz. tartályok között került elő. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 222.

Mérföldkő vagy oszlop töredéke? Mészkö. Nytsz.: KA.KŐ.2006.28. M: 77 cm; Átm.: 50 cm. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor északnyugati sarka környékén, a Duna-parton, szántóföld közelében került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 223.

Háromszög alakú mészkö faragvány; *tympanon* része? Nytsz.: KA.KŐ.2006.29. M: 47 cm; SZ: 49 cm; V: 28 cm. Szárny vagy fej részlete? LH: Komárom/Szőny, mólótól keletre a Duna-parton került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 224.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.30. M: 60 cm; SZ: 42 x 52 cm; V: 30 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5020-5021. sz. tartályok között került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárcor.

Kat. 225.

Mész kő relief töredéke. Nytsz.: KA.KŐ.2006.31. H: 65 cm (max.); M: 50 cm (max.); V: 30 cm. Kígyólábú alakon térdelő lábak részlete - *gigantomachia* jelenet? LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.), az 5020-5021. sz. tartályok között együtt került elő a Kat. 210. és 212. sz. darabokkal. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Nem tartozik egybe az alatta levő, Kat. 226. sz. kőlappal. Római császárkor.

Kat. 226.

Mész kő lap. Ltsz.: 98.4.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.32.) H: 75 cm; SZ: 25 cm; M: 15 cm. Felületében egymással párhuzamosan futó, enyhén bemélyített vágatok láthatók. LH: Komárom/Szöny, Gáz utca. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Nem tartozik egybe a fölötte levő, Kat. 225. sz. relieftöredékkal. Római császárkor.

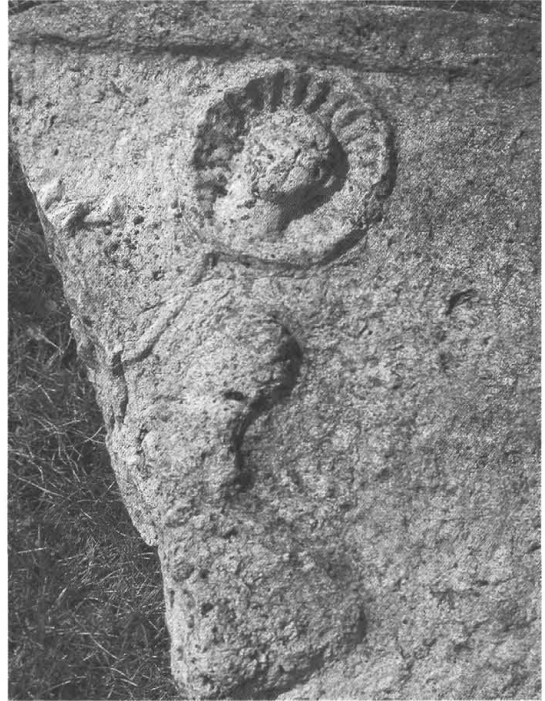
Kat. 227.

Sírmonumentum kerítőfala mészkő párkányzatának sarokdísze (*lorica*). Ltsz.: 98.10.1. (Nytsz.: KA.KŐ.2006.33.) H: 75 cm; SZ: 50 x 37 cm; M: 20 cm. LH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 9. sz. ház előtt került elő 1998 körül. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, KGYM gyűjteménye. Római császárkor. Hasonló töredékek Gorsiumból: Ertel 1999:29, Kat. 74., 77., 110., 122. (Mauerdeckel; Eckstücke).

Kat. 228.

Mészkő bázis töredéke. Nytsz.: KA.KŐ.2006.34. M: 54 cm (max.); SZ: 34 cm (max.); V: 20 cm. A felületen, az egyszerű kereten belül szemből megjelenített császárportréval díszített hadijelvényt (*imago*) vivő katonát (*imaginifer*) ábrázoló relief. Jól kivehetők a katona lovának fülei, valamint a katona által tartott ovális pajzs töredéke. LH: Komárom/Szőny, a legiotábor déli falától 40-50 méterre, a Mátrai Gyula utcai garázsorok között 1991-1992 körül került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. A császár hajviselete alapján Kr. u. 2. század első fele.

Kat. 229.

Mészkö oszlopdob. Nytsz.: KA.KŐ.
2006.35. Átm.: 42 cm; M: 12 cm. LH:
Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz.
ház előtt került elő. ŐH: Komárom/
Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje,
Kiss Attila gyűjteménye. Római csá-
szárkor.

Kat. 230.

Mészkö *hypocaustum*-oszlop? Nytsz.:
KA.KŐ.2006.36. M: 47 cm; SZ: 17 x 23 cm.
LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj-
és Gázipari NYRt. területén (Kőolaj u. 2.),
az 5007-5008. sz. tartályok között került elő.
ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz.
ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római
császárkor.

Kat. 231.

Tojásdad alakú faragott (?) mészkő töre-
dék. Nytsz.: KA.KŐ.2006.37. Átm.: 30 cm;
M: 18 cm. LH: Nincs adat. ŐH: Komárom/
Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila
gyűjteménye. Római császárkor (?).

Kat. 232.

Mészkö edény (*mortarium*) perem- és oldaltöredéke. Nytsz.: KA.KŐ.2006.38. H: 26 cm (max.); SZ: 44 cm (max.); M: 18 cm. LH: Nincs adat. ÓH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 233.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ.2006.39. H: 93 cm; SZ: 50 cm; M: 15-16 cm. LH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 2. sz. ház közelében. ÓH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

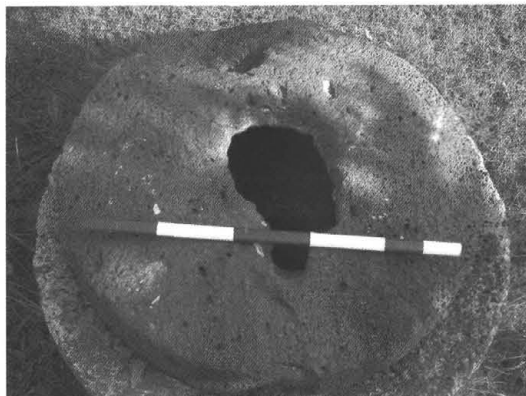
Kat. 234.

Háromnegyed-pilaszter töredéke, egyszerű, íves záródású fejezettel. Nytsz.: KA.KŐ.2006.40. M: 30 cm; SZ: 42 ill. 50 cm. LH: Komárom/Szőny, Gáz utca közelében. ÓH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Hasonló töredékre lásd Kat. 102. Római császárkor.

Kat. 235.

Malomkő, tufa. Nytsz.: KA.KŐ. 2006.41. Átm.: 62 cm; M: 12 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kóolaj u. 2.), az 5010-5012. sz. tartályok között került elő Kat. 236. sz. malomkővel együtt. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 236.

Malomkő, tufa. Nytsz.: KA.KŐ. 2006.42. Átm.: 72 cm; M: 11 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kóolaj u. 2.), az 5010-5012. sz. tartályok között került elő Kat. 235. sz. malomkővel együtt. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 237.

Mérföldkő töredéke, mészkő. Nytsz.: KA.KŐ.2006.43. M: 46 cm; Átm.: 28-30 cm. LH: Nincs adat, talán a termelészövetkezet környékén került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 238.

Mészkö oltár (?) töredéke. Nytsz.: KA.KŐ.2006.44. M: 33 cm; SZ: 15 x 26 cm. LH: Komárom/Szöny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. területén (Kóolaj u. 2.), az 5007. sz. tartály közelében került elő. ŐH: Komárom/Szöny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 239.

Talapzaton álló mészkő oszloplábazat, oszlop-törzs indításával. Ltsz.: Nincs feltüntetve. M: 50 cm; SZ: 50 x 50 cm (talapzat); Átm.: 33 cm. LH: Komárom/Szöny, MOLAJ, Gáz utca 1., a 2. lakás építésekor került elő 1946-1948 körül. ŐH: Komárom/Szöny, LH: Komárom/Szöny, MOLAJ, Gáz utca 1. A lakástulajdonos elmondása szerint két ilyen oszloptalapzat került elő; párja Koppánymonostorra, magánulajdonba került. Római császárkor.

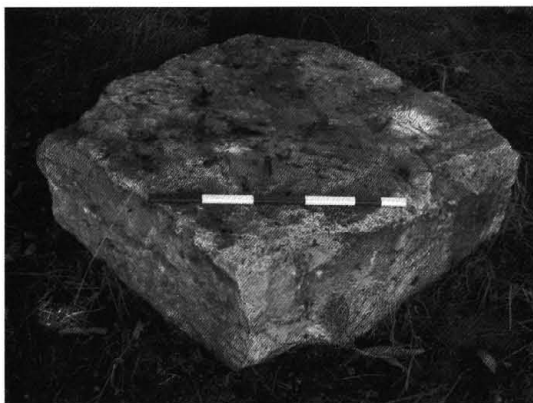
Kat. 240.

Mészkö szarkofág, fedél nélkül. Ép. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 227 cm; M: 73 cm; SZ: 98 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ŐH: Komárom/Szöny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. A felirat számára üresen hagyott mezőt kettős keret szegélyezi. Római császárkor.

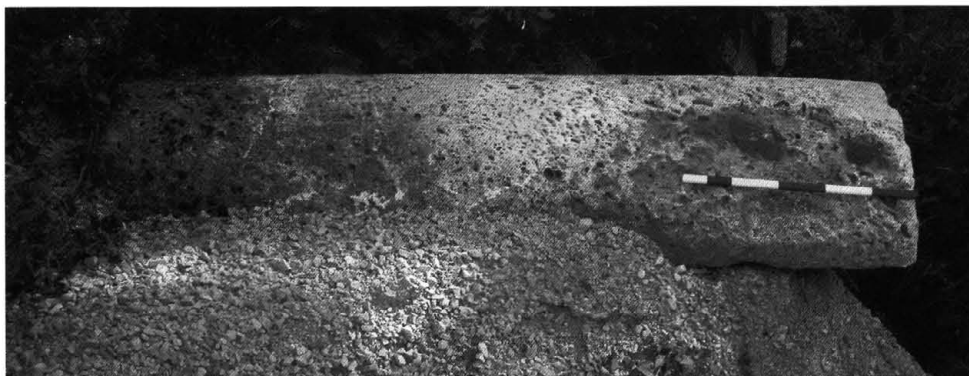
Kat. 241.

Mésző blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 76 cm; SZ: 73 cm; M: 28 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ÓH: Komárom/Szöny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. Római császárkor.

Kat. 242.

Sírmonumentum kerítőfala mészkő párkányzatának töredéke (*lorica*). H: 172 cm; SZ: 50 cm; M: 25 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ÓH: Komárom/Szöny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. Római császárkor. Hasonló töredékek Gorsiumból: Ertel 1999:29, 1.10.2. (Mauerdeckel; Gerade Stücke).

Kat. 243.

Mésző blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 140 cm; SZ: 62 cm; M: 40 cm (max.). LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ÓH: Komárom/Szöny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. Római császárkor.

Kat. 244.

Mész kő blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 62 cm; SZ: 46 cm; M: 42 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. Római császárcor.

Kat. 245.

Mész kő lap. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 80 cm; SZ: 50 cm; M: 27 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. Római császárcor.

Kat. 246.

Mész kő blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 50 cm; SZ: 45 cm; M: 23 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg a közelben került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Szabadság utca, Szőnyi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Központi Major udvara. A kőtömb félig a földbe van ágyazódva, ezért teljes magassága nem mérhető. Római császárcor.

Kat. 247.

Építési felirat töredéke, mészkő. Ltsz.: 2006.6.1. H: 45 cm (max.); SZ: 38 cm (max.); V: 9 ill. 13 cm. LH: Komárom/Szőny, Kossuth Lajos u. 76. sz. alatti ház telkén, tereprendezés során került elő. A telek jelenlegi tulajdonosának, Sári Istvánnak az elmondása szerint a felirat egy építési törmelékből és földből az előző tulajdonos által felhalmozott és évekig a telken álló halom elhordása során került elő. ŐH: KGYM, Lapidarium Brigetionense, raktár. Megköszönöm Sári Istvánnak, hogy erre az emlékre felhívta a figyelmemet, s hogy a fontos feliratot a Klapka György Múzeumnak ajándékozta. A felirat bal oldalán a tábla vastagsága 9 cm; a sík felületből – egyenes vonalvezetésű ép szegéllyel – 4 cm-re emelkedik ki a feliratos felület. A tábla alján is ép szegély figyelhető meg. A felirat 9 cm-es betűi szépen vésettek, szabályosan elrendezettek. A szöveg kétség kívül császári titulatura részeit tartalmazza, amelyben a *pontifex maximus* tisztség és a *tribunicia potestas* is rövidítés nélkül, vagy csak minimálisan rövidítve lehetett feltüntetve. A felirat, bár *nominativus*ban került feloldásra, természetesen állhatott *dativus*ban vagy *ablativus*ban. Ugyanígy, a *tribuniciae potestatis* kiegészítés is elképzelhető. A szépen vésett betűk alapján Kr. u. 2. századi (Traianus-Hadrianus kori) lehet. Hasonló korú brigetioi építési feliratra lásd Barkóczi 1944-1945, Bechert 1971 és RIU 498. Közöletlen.

Felirat szövege:

pon[tifex maximus - - - tribunicia]
pote[state - - -]
co(n)s[ul] - - -

Fordítás:

... pontifex maximus, a tribunusi hatalom ...-szoros birtokosa, ...-szoros consul ...

Kat. 248.

Mészkö blokk. Nytsz.: KA.KŐ. 2006.45. H: 53 cm; SZ: 25 cm; M: 20 cm. LH: Komárom/Szőny, MOL Magyar Olaj- és Gázipari NYRt. tartályparkjától délre, Bélapusztá területén, dűlőút árkában, kukoricaföld szélén Borhy László találta 2006. augusztus 10-én. ŐH: Komárom/Szőny, Vegyész u. 7. sz. ház kertje, Kiss Attila gyűjteménye. Római császárkor.

Kat. 249.

Mészkö blokk. Ltsz.: Nincs feltüntetve. H: 100 cm; SZ: 90 cm; M: 55 cm. LH: Nincs adat, de feltehetőleg az őrzési hely közelében kerülhetett elő. ŐH: Komárom/Szőny, Vásártér 1.A épület (Posta) előtti sarkon, legalább 1992 óta. Római császárkor.

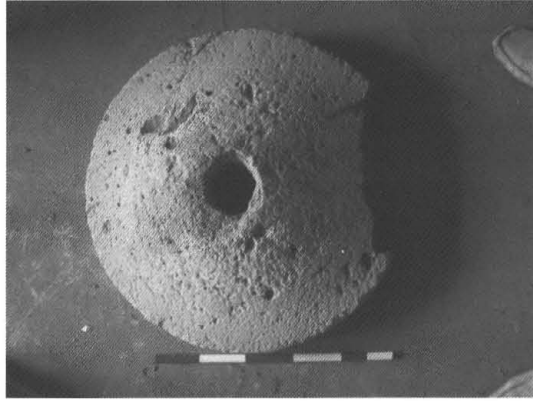
Kat. 250.

Márvány oszlop töredéke, korinthisi oszlopfővel. Ltsz.: Nincs feltüntetve. M: 55 cm; Átm.: 26 cm. LH: Komárom/Szőny, Széchenyi út 85. alatti ház telkén építkezés során került elő. ŐH: Komárom/Szőny, Széchenyi út 85. alatti ház erkélyén. Megköszönöm a ház tulajdonosának, Páhoki Tamásnak, hogy az oszloptöredék tanulmányozását lehetővé tette. Római császárkor.

Kat. 251.

Malomkő, tufa. Ltsz.: 2006.20.1.
Átm.: 65 cm; M: 19 cm. LH: Nincs
adat. ÓH: KGYM, Lapidarium Bri-
getionense, raktár. Pereme sérült,
törött. Római császárkor.

Kat. 252.

Mész-kő edény (*mortarium*). Ltsz.:
98.7.1. Átm.: 57 cm; M: 29 cm, V: 4,5
cm (perem). LH: Nincs adat. ÓH:
KGYM, Lapidarium Brigetionense,
raktár. Pereme sérült, törött. Római
császárkor.

Kat. 253.

Talapzaton álló mészkő oszloplábazat,
oszloptörzs indításával. Ltsz.: Nincs. Mé-
retadata: Nincs. LH: Komárom/Szöny,
Kossuth Lajos utcai ház (házszámra nincs
adat) udvarán került elő. ÓH: Ismeretlen,
talán a lelőhelyen. A felvételt 1999. július
21-én Borhy László készítette. Római csá-
szárkor.

Kat. 254.

Mészkö szarkofág fedéllel. Ép. Ltsz.: 92.7.1. Sírláda: H: 133 cm; M: 46 cm; SZ: 63 cm; Fedél: H: 133 cm; M: 25 cm; SZ: 72 cm. LH: Nincs adat, de vélhetően az őrzési hely közelében került elő. ŐH: Komárom/Szöny, Magtár u. 2. (Komárom Város Szőnyi Bozsik József Általános Iskola udvara). Díszítetlen. Kr. u. 3. század.

Kat. 255.

Mérföldkő, mészkő. Ltsz.: Nincs adat. M: 160 cm (teljes magassága nem mérhető, mert a mérföldkő a földbe van mélyítve). Kerület: 50 cm. LH: A Monostori erőd közelében ("auf dem Exerzierplatz") a 19. század végén (1871? – lásd Kat. 256.) került elő. ŐH: Komárom, Ács felé vezető út északi oldalán a Monostori erődtől délre. A Kat. 256. sz. mérföldkövet a 19. század végén helyezhették rá, és később alakították ki a "Genio Romano"-emlékhelyet. A felirat a mérföldkő keleti oldalán volt, betűi azonban – a mai földfelszín felett látható 1-1 betűág kivételével – teljesen megsemmisültek. Irodalom: CIL III 11341; Kecskés 1985:48-49.

Felirat szövege (CIL III 11341 alapján):

[Imp(erator) Caes(ar) C(aius) Iuli(us) Verus
Maximinus P(ius) F(elix) Aug(ustus) pontif(ex)
maximus tri(bunicia) potest(ate) III co(n)s(ul) p(ater) p(atriciae)
et C(aius) Iuli(us) Verus Maximus

- 5 nobilissimo (!) Caes(ar) pontes
êt stratas vetustate
conlapsas
restituerunt
a Br(igetione)
10 m(ilia) p(assuum) V]

Fordítása:

Lásd a Kat. 256. sz. feliratot

Kat. 256.

Mérföldkő, mészkő. Ltsz.: Nincs adat. M: 290 cm. Kerület: 50 cm. LH: A Monostori erőd közelében a 19. század végén került elő. ÓH: Komárom, Ács felé vezető út északi oldalán a Monostori erődtől délre, a Kat. 255. sz. darab tetejére helyezve. A két mérföldkő egymásra helyezése a 19. század végén történt; Th. Mommsen a mérföldköveket már egymásra helyezve látta, és ez a felirat helyes elolvassásában is akadályozta: *“Vidi supra columnam n. 11341 tam alte, ut recte excipi non posset”*. A felirat kiegészítésének lehetőségeire lásd a Kat. 8. és 88. sz. feliratokat. Kr. u. 236. december 10.

– 237. december 9. között. Irodalom: CIL III 11342; Kecskés 1985:48-49. Lásd még Kat. 8., 88. és Soproni 1983:79-83.

Felirat:

 PM[---]
 POTEST ° III C[---]
 ET C ° IVL[---]
 5 [---]AXI[-1]V[---]
 [---]IVS CAE[---]

 CONL[---]
 [---]STI[---]
 10 -----

 MPV

A felirat lehetséges kiegészítése (Kat. 8. és CIL III 11342 alapján):

[Imp(erator) Caes(ar) C(aius) Iul(ius) Vero (!)]
 [Maximinus P(ius) F(elix) Aug(ustus)]
 p(ontifex) m(aximus) [trib(unicia)]
 5 potest(ate) ° III c[o(n)s(ul) proco(n)s(ul)]
 [p(ater) p(atriciae)] êt C(aius) ° Iul(ius) [Verus]
 [M]axi[m]u[s nobilis]
 [si]mus Cae[s(ar) pontes]
 [et stratas vetustate]
 10 conl[apsas]
 [re]sti[tu]
 [eru]nt]
 [a Breg(etione)]
 m(ilia) p(assuum) V

Fordítása (Kat. 8. alapján):

Imperator Caesar Caius Iulius Vero (sic!) Maximinus Pius Felix Augustus, főpap, a tribunusi hatalom harmadszori birtokosa, consul, proconsul, a haza atyja és Gaius Iulius Verus Maximus igen nemes Caesar a régiségüknél fogva összedőlt hidakat és utakat saját nevükben helyreállították. Brigetiótól 5 mérföldnyire.

Függelék

Rövidítések

A kőemlékek leírásában alkalmazott rövidítések

H	H(osszúság)
M	M(agasság)
SZ	Sz(élesség)
V	V(astagság)
Átm	Átm(érő)
Ltsz	L(el)t(ári) sz(ám)
Nytsz	Ny(ílván)t(artási) sz(ám)
KA	K(iss) A(tt)ila gyűjteménye
KGYM	K(lapka) Gy(örgy) M(úzeum, Komárom)
LH	L(elő)H(ely)
ÓH	Ó(rzási) H(ely)

Folyóiratok, kézikönyvek rövidítései

ActaAnt	Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae
ActaArchHung	Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae
AK	Archaeologiai Közlemények
ANTAEUS	Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae
AÉp	L'Année Épigraphique
AR	Alba Regia
ArchÉrt	Archaeologiai Értesítő
AT	Antik Tanulmányok
AV	Arheološki Vestnik
BJb	Bonner Jahrbücher
BRGK	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission
BudRég	Budapest Régiségei
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum
DissPann	Dissertationes Pannonicae
ÉT	Élet és Tudomány
FA	Folia Archaeologica
HPS	Hungarian Polis Studies
ILS	Inscriptiones Latinae Selectae
KEMÖMK	Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Múzeumainak Közleményei
KL	Komáromi Lapok

KMMK	Komárom megyei Múzeumok Közleményei
KÚ	Komáromi Újság
RÖ	Römisches Österreich
SEB	Sylloge Epigraphica Barcinonensis
VMMÉ	Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője
ZPE	Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

Rövidítve idézett szakirodalom

Alföldy 1959	Alföldy G.: Megjegyzések egy brigetiói szarkofágfelirathoz (CIL III. 4327). ArchÉrt 86, 1959, 70-72.
Alföldy 1960	Alföldy G.: Pannoniciani augures. AT 7, 1960, 37-52.
Barkóczi 1944-1945	Barkóczi L.: Kiadatlan feliratos kövek Brigetióból. AchÉrt Ser. III., 5-6, 1944-1945, 172-177.
Barkóczi 1944-1951	Barkóczi L.: Brigetio. DissPann II.22. Budapest 1944-1951.
Barkóczi 1961	Barkóczi L.: Adatok Brigetio későrómai történetéhez. FA 13, 1961, 95-115.
Barkóczi 1965	Barkóczi, L.: New Data on the History of Late Roman Brigetio. ActaAnt 13, 1965, 215-257.
Barkóczi 1968	Barkóczi L.: Négy későrómai sír Brigetióból. KMMK 1, 1968, 75-105.
Bechert 1971	Bechert, T.: Römische Lagertore und ihre Bauinschriften. Ein Beitrag zur Entwicklung und Datierung kaiserzeitlicher Lagertorgrundrisse von Claudius bis Severus Alexander. Bjb 171, 1971, 201-287.
Barkóczi 1973	Barkóczi, L.: Beiträge zur Steinbearbeitung in Pannonien am Ende des 3. und zum Beginn des 4. Jh. FA 24, 1973, 67-112.
Borhy 2000	Borhy, L.: Aeternae Quieti Perpetuae Securitati: Ein Sarkophagfund aus Brigetio. ZPE 130, 2000, 253-256.
Borhy 2000a	Borhy, L.: Ausgewählte instrumenta inscripta Latina aus Brigetio (FO: Komárom/Szöny-Vásártér). In: Epigraphica I. Studies in Epigraphy. Ed. by Gy. Németh-P. Forisek. HPS 6. Debrecen 2000, 31-38.
Borhy 2004	Instrumenta Inscripta Latina aus Brigetio (FO: Komárom/Szöny-Vásártér). Grabungskampagnen 1992-1997. SEB V, 2004, 99-147.
Borhy-Számadó 1997-1998	Borhy, L.-Számádó, E.: Instrumenta inscripta Latina aus Brigetio (FO: Komárom/Szöny-Vásártér). ANTA-EUS 24, 1997-1998, 93-115.
Borhy-Számadó 1999	Borhy L.-Számádó E.: Brigetio kincsei. Komárom 1999.
Borhy-Számadó 2005	Borhy L.-Számádó E.: Brigetiói amphitheatrumok? Egy

- latin felirat tanulságai. *ÉT* 60.31., 2005. augusztus, 970-973.
- Brein 1973 Brein, F.: Bücher auf Grabsteinen. *RÖ* 1, 1973, 1-5.
- Buocz 1977-1978 Buocz T.: Ismeretlen római feliratoskő Ostffyasszonyfáról – Römerzeitliche Inschriftenplatte aus Ostffyasszonyfa. *VMMÉ* 11-12, 1977-1978, 165-176.
- Domaszewski-Dobson 1967 Domaszewski, A. v.-Dobson, B.: Die Rangordnung des römischen Heeres. Köln-Graz 1967.
- Erdélyi 1966 Erdélyi, G.: A Hippolytos Relief from Szőny. *ActaArchHung* 14, 1966, 211-223.
- Erdélyi 1974 Erdélyi G.: A római kőfaragás és kőszobrászat Magyarországon. Budapest 1974.
- Ertel 1999 Ertel, Chr.: Spolien aus der westlichen Stadtmauer von Gorsium. *AR* 28, 1999 (Beiheft).
- Ertel 2001 Ertel, Chr.: Spolien aus der Mauer des spätrömischen Legionslagers von Aquincum. Fragmente von Grabaltären ohne Inschrift im Aquincum Museum. In: Akten des 6. Internationalen Kolloquiums über Probleme des Provinzialrömischen Kunstschaffens, Historisches Museum der Stadt Budapest, 11-16. Mai 1999. *BudRég* 34, 2001, 79-104.
- Harl-Lőrincz 2002 Harl, F.-Lőrincz B.: A római kőtár vezetője a komáromi erődrendszer VI. bástyájában. Komárno-Wien 2002.
- Kajanto 1982 Kajanto, I.: *The Latin Cognomina*. Roma 1982.
- Kanozsay 1961 Kanozsay M.: Petronia Severina szarkofágja Brigetióból. *ArchÉrt* 88, 1961, 261-263.
- Kecskés 1963 A komáromi Klapka György Múzeum megalakulása. Kecskés László naplója (1963.IV.09.-1965.XI.07.). Szerk. Számadó E. Komárom 2005.
- Kecskés 1985 Kecskés L.: *Komárom*. Komárom 1985.
- Kenner 1968 Kenner, H.: Puer senex. *AV* 19, 1968, 65-73.
- Kettenhofen 1979 Kettenhofen, E.: Die syrischen Augustae in der historischen Überlieferung. Ein Beitrag zum Problem der Orientalisierung. *Antiquitas* Ser. 3., Band 24. Bonn 1979.
- Kiss 1987 Kiss, Zs.: Pannonische Architekturelemente und Ornamentik in Ungarn. Budapest 1987.
- Kovács 2005 Kovács, P.: *Tituli Romani in Hungaria reperti*. Supplementum. Budapest-Bonn 2005.
- Kranz 1986 Kranz, P.: Grabmonumente von Šempeter. Beobachtungen zur Entwicklung der Bildhauerkunst in Noricum während der mittleren und späteren römischen Kaiserzeit. *BjB* 186, 1986, 193-239.
- Kuzsinszky 1900 Kuzsinszky B.: Ujabb kőemlékek az Aquincumi Múzeumban. *BudRég* 7, 1900, 3-66.

- Lőrincz-Számadó 1994 Lőrincz, B.-Számadó, E.: Ein Meilenstein der Senatskaiser Pupienus und Balbinus aus Pannonien. ZPE 101, 1994, 205-207.
- Lőrincz-Számadó 1997 Lőrincz B.-Számadó E.: Két új felirat Brigetio körzetéből. KEMÖMK 5, 1992 (1997), 261-267.
- Mócsy 1963 Mócsy A.: Az életkor ismerete a római korban. AT 10, 1963, 201-211.
- Mócsy 1977 Mócsy, A.: Forenses in Brigetio. AV 28, 1977, 399-402.
- Mócsy 1983 Mócsy, A.: Nomenclator provinciarum Europae Latinarum et Galliae Cisalpiniae cum indice inverso. DissPann III.1. Budapest 1983.
- Nagy 1928 Nagy L.: Pelta díszítés a pannoniai kőemlékeken. – Amazonenschilde in der Ornamentik pannonischer Steindenkmäler. ArchÉrt 42, 1928, 68-95.
- Nagy 1939 Nagy L.: A szír és kisázsiai vonatkozású emlékek a Duna középfolyása mentében. ArchÉrt 52, 1939, 115-147.
- Nagy 1971 Nagy T.: Kőfaragás és szobrászat Aquincumban – Taille de pierre et sculpture à Aquincum. BudRég 22, 1971, 103-160.
- Németh 1999 Németh M.: Vezető az Aquincumi Múzeum kőtárában. Budapest 1999.
- OPEL Onomasticon provinciarum Europae Latinarum (ed. B. Lőrincz). Budapest 1994–.
- Paulovics 1941 Paulovics, I.: Funde und Forschungen in Brigetio (Szőny). In: DissPann II.11. (Laureae Aquincenses) Budapest 1941, 118-164.
- Pochmarski 1998 Pochmarski, E.: Überlegungen zur Chronologie der pannonischen Sarkophage. In: Koch, G. (Hrsg.): Akten des Symposiums „125 Jahre Sarkophag-Corpus“. Marburg, 4-7. Oktober 1995. Sarkophag Studien 1. Marburg 1998, 182-200.
- Pochmarski 2001 Pochmarski, E.: Zur Ikonographie und Chronologie der römischen Sarkophage aus Brigetio. In: Akten des 6. Internationalen Kolloquiums über Probleme des Provinzialrömischen Kunstschaffens, Historisches Museum der Stadt Budapest, 11-16. Mai 1999. BudRég 34, 2001, 201-221.
- RIU Barkóczy, L.-Mócsy, A.: Die römischen Inschriften Ungarns. 2. Lieferung. Salla, Mogentiana, Mursella, Brigetio. Budapest 1976.
- Schnurbein-Köhler 1989 Schnurbein, S. v.-Köhler, H.-J.: Der neue Plan des valentinianischen Kastells Alta Ripa (Altrip). BRGK 70, 1989, 507-522.

- Soproni 1983 Soproni, S.: Neuere römische Meilensteine aus Százhalombatta – Újabb római mérföldkövek Százhalombattáról. *FA* 34, 1983, 73-91.
- Számadó 1997 Számadó E.: Brigetio kutatástörténete. *KEMÖMK* 5, 1992 (1997), 149-174.
- Számadó 1999 Számadó E.: Beszámoló a MOL Rt. Komáromi Finomító szőnyi gyártelepén 1999-ben feltárt sírokról. *KEMÖMK* 6, 1999, 163-180.
- Számadó 2005 Számadó E.: 40 éves a komáromi Klapka György Múzeum. Jubileumi kiállítás Kecskés László halálának 10. évfordulója tiszteletére. Komárom 2005.
- Szilágyi 1961 Szilágyi, J.: Beiträge zur Statistik der Sterblichkeit in den westeuropäischen Provinzen des Römischen Imperiums. *ActaArchHung* 13, 1961, 125-155.
- Tóth 1972 Tóth I.: Római sírkő Brigetioból. *ArchÉrt* 99, 1972, 224-227.
- Ubl Ubl, H.: Waffe und Uniform des römischen Heeres der Prinzipatsepoche nach den Grabreliefs Noricums und Pannoniens. Diss. Univ. Wien, 1969.
- Visy 2003 Visy, Zs. (ed.): *The Roman Army in Pannonia. An Archaeological Guide of the Ripa Pannonica*. Pécs 2003.

Konkordancia táblázatok

RIU	Kat.	Kat.	RIU	Kat.	CIL III
379	66	2	552	12	11031
394	60	3	583	25	11058
398	58	4	533	28	11054
403	59	5	601	31	11021
408	57	6	598	42	11030
424	49	7	582	255	11341
426	56	9	562	256	11342
433	61	10	573		
434	62	11	575	CIL III	Kat.
447	65	12	576		
457	67	13	524	11021	31
460	53	14	557	11030	42
476	63	15	536	11031	12
480	51	17	554	11054	28
481	64	19	506	11058	25
485	55	20	512	11341	255
506	19	21	602	11342	256
512	20	22	544		
511	47	22 (fedele)	617		
521	71	23	580		
523	36	25	593		
524	13	27	567		
527	46	28	549		
528	89	31	532		
532	31	35	564		
533	4	36	523		
536	15	39	597		
544	22	40	561		
546	48	41	591		
549	28	42	570		
551	43	43	551		
552	2	46	527		
553	78	47	511		
554	17	48	546		
557	14	49	424		
561	40	51	480		
562	9	53	460		
564	35	54	596		
567	27	55	485		
568	77	56	426		
570	42	57	408		
573	10	58	398		
575	11	59	403		
576	12	60	394		
578	73	61	433		
580	23	62	434		
582	7	63	476		
583	3	64	481		
591	41	65	447		
593	25	66	379		
596	54	67	457		
597	39	71	521		
598	6	73	578		
601	5	77	568		
602	21	78	553		
617	22 (fedele)	89	528		

A brigetiói kőemlékek típusai

(F = feliratos emlék)

Építési felirat: Kat. 60. (F), 192. (F), 247. (?) (F)

Építészeti elemek:

Ajtópersely: Kat. 119. (?), 130. (?), 214. (?)

Ajtóbélés: Kat. 112. (F), 212. (?)

Hypocaustum-oszlop: 213. (?), 230. (?)

Korlát (*chlatrus*): Kat. 83.

Kőblokk, kőlap: Kat. 91., 93., 109., 110., 140., 141-165., 185., 196., 197., 198., 199., 201., 202., 203., 205., 207., 208., 211., 218., 219., 221., 224., 226., 231. (?), 233., 241., 243., 244., 245., 246., 248., 249.

Küszöbkő: 200.

Oszlop, oszloplábazat, oszlopfejezet, oszlopdob: Kat. 70., 72., 85., 95., 97., 98., 100., 101., 102., 103., 114., 115., 116., 118., 120., 123., 124., 125., 126., 186., 195., 210., 216., 222. (?), 229., 234., 239., 250., 253.

Pad, ülés: Kat. 111.

Párkányzat: Kat. 94. (?), 127., 128., 212. (?)

Tympanon: 223. (?)

Instrumentum domesticum (használati eszközök):

Kőedény (*mortarium*): Kat. 105., 232., 252.

Malomkő: Kat. 209., 235., 236., 251.

Súly: Kat. 69. (F)

Mérföldkő: Kat. 1. (F), 8. (F), 88. (F), 169. (F), 222. (?), 237., 255., 256.

Oltaár, bázis, fogadalmi felirat: Kat. 49. (F), 50. (F), 51. (F), 52., 53. (F), 55. (F), 56. (F), 57. (F), 58. (F), 59. (F), 61. (F), 62. (F), 63. (F), 64. (F), 65. (F), 66. (F), 67. (F), 104., 112. (F), 117., 127., 128., 217., 220., 228., 238. (?)

Relief: Kat. 26., 74., 194., 225., 228.

Sírmonumentumhoz tartozó kőemlékek: Kat. 82.

Kerítőfalhoz tartozó elemek (*loricae*): Kat. 113., 141-165., 204., 206., 215., 227., 242.

Oromdíz: Kat. 122.

Sírmonumentum feliratos része: Kat. 4. (?) (F), 5. (F), 6. (F), 7. (F)

Sírmonumentum relieffel díszített része: Kat. 30.

Síroroszlán: Kat. 75., 86., 133.

Sírsztélé: Kat. 23. (F), 25. (F), 27. (F), 28. (F), 29., 31. (F), 32., 33., 34., 35. (F), 36. (F), 37., 38. (F), 39. (F), 40. (F), 41. (F), 42. (F), 43. (F), 44., 45., 46. (F), 47. (F), 48. (F), 54. (F), 73. (F), 76. (F), 80., 96., 99., 107. (F), 121., 129., 191.

Szarkofág: Kat. 2. (F), 3. (F), 4. (?) (F), 9. (F), 10. (F), 11. (F), 12. (F), 13. (F), 14. (F), 15. (F), 17. (F), 18. (F), 19. (F), 20. (F), 21. (F), 22. (F), 24., 71. (F), 77. (F), 78. (F), 79., 81., 84. (?), 87. (F), 89. (F), 90., 92., 106., 108., 131., 132., 134., 135., 136., 137., 138., 139., 166., 167., 168., 170., 171., 172., 173., 174., 175., 176., 177., 178., 179., 180., 181., 182., 183., 184., 187., 188. (F), 189., 190., 240., 254.

Szobor, szobortöredék: Kat. 16., 68., 74., 193.

Tárgy- és névmutatók

NEVEK

GENTILICIA

- Abascanius D(o)mes(t)ic(us), T{r?}itus, **Kat. 42.**
Ae'l'(ia) Magnilla, **Kat. 3.**
(Aelia) Mercatilla, **Kat. 19.**
Ael(ia) Valerian(a), **Kat. 11.**
Ael(ius) Agilis, **Kat. 67.**
Ael(ius) Marcianus, **Kat. 58.**
Ael(ius) Mercatianus, P(ublius), **Kat. 19.**
Ael(ius) Mercator, P(ublius), **Kat. 19.**
(A)el(ius) Vitalis, **Kat. 67.**
Aemil(ius) Aurilianus (!), M(arcus), **Kat. 18.**
Aem(ilius) Fortunatus, M(arcus), **Kat. 18.**
Afrani(us) Faustinus, **Kat. 43.**
Amicia Digniola, **Kat. 47.**
Ammonius Valentinianus, **Kat. 20.**
An[- -] [- -]canius, C(aius), **Kat. 41.**
Aninius Servandus, **Kat. 35.**
An(nius) Sabinu[s], C(aius), **Kat. 67.**
Anniu(s) Secundi(nus), L(ucius), **Kat. 53.**
Ar(rius) vagy A(u)r(elius), **Kat. 67.**
Ar(rius) vagy A(u)r(elius) Tilia, C(aius), **Kat. 67.**
Arti(us) Apollinaris, L(ucius), **Kat. 35.**
Arti(us) Pallas, **Kat. 35.**
Aurelia Antio<h>ia, **Kat. 71.**
Aurelia Candida, **Kat. 18.**
Aurelia Cara, **Kat. 188.**
Aurelia Emerita, **Kat. 20.**
Aur(elia) Festina, **Kat. 31.**
Aurelia Verina, **Kat. 15.**
A(u)r(elius) vagy Ar(rius), **Kat. 67.**
A(u)r(elius) vagy Ar(rius) Tilia, C(aius), **Kat. 67.**
Aur(elius) Antio<h>ianus, M(arcus), **Kat. 71.**
A(u)r(elius) Antoninus, **Kat. 36.**
Aur(elius) Bassus, **Kat. 13.**
Aurel'i'us C<h>r{h}ysus, M(arcus) **Kat. 89.**
Aurelius Cogitatus, **Kat. 46.**
[- - - A]ur(elius) Dimi[- -], **Kat. 67.**

Aur(elius) Felix, **Kat. 67.**
 Aur(elius) Iulianus, **Kat. 13.**
 Aur(elius) Iulius, **Kat. 31.**
 Aur(elius) Max[imu]s, M(arcus), **Kat. 59.**
 Aur(elius) Plotianus, **Kat. 31.**
 Aur(elius) Polideucus, M(arcus), **Kat. 4.**
 Aur(elius) P[olideucus? - -], M(arcus), **Kat. 4.**
 Aur(elius) Primiti(v)us, **Kat. 67.**
 Aur(elius) Vibinus, **Kat. 36.**
 Aur(elius) Verus Forensis, M(arcus), **Kat. 15.**
 Aurilius (!) Sabinus, **Kat. 188.**
 Aviania Castilla, **Kat. 17.**
 Bae?[- -], **Kat. 78.**
 C(a)ecilia `et` Marcellina, **Kat. 14.**
 Caes() Verna(?), **Kat. 87.**
 Cas(sius) Marcellianus, **Kat. 57.**
 Claudia Aemerita, T(iberia), **Kat. 22.**
 Cl(audia) Ian[uaris?], **Kat. 73.**
 Claud(ius) Arrius, **Kat. 87.**
 Cla(udius) Severian(us), T(iberius), **Kat. 22.**
 Cledullius Vitalis, T(itus), **Kat. 48.**
 Cocceius, **Kat. 66.**
 Dignus, M(arcus), **Kat. 9.**
 Dumpia Camilla, **Kat. 27.**
 Elvia Sucesa, **Kat. 28.**
 (Elvius?) Florus, **Kat. 28.**
 Elvius Vetalis, **Kat. 28.**
 Fl(avia) Iulia, **Kat. 2.**
 Fl(avius) Abbati(us), **Kat. 43.**
 Fl(avius) Antioch<i>anus, **Kat. 43.**
 Flavius Iul[ianus? - -], **Kat. 78.**
 Fl(avius) Iulianus, T(itus), **Kat. 2.**
 Fl(avius) Iulianus, T(itus), **Kat. 2.**
 Fl(avius) Maturus, T(itus), **Kat. 17.**
 Fl(avius) Salvianus, **Kat. 67.**
 Fl(avius) Titianus qui et Eusebius, T(itus), **Kat. 17.**
 Fla[vius - -], **Kat. 78.**
 Florius Vitalis, T(itus), **Kat. 107.**
 Iulia Ursula, **Kat. 9.**
 Iulia [- -], **Kat. 41.**
 Iul(ius) Avitus, **Kat. 9.**
 Iul(ius) Candidianus, C(aius), **Kat. 14.**
 Iul(ius) Crescens, **Kat. 14.**
 Iul(ius) Iulianus, **Kat. 65.**

Iul(ius) Karodius, **Kat. 65.**
 Iul(ius) Respectus, C(aius), **Kat. 40.**
 Iul(ius) Vale(n)s, **Kat. 48.**
 Iunia Lucilla, **Kat. 71.**
 Iuvent[ina vagy - inus - - -], **Kat. 78.**
 Iuvent[inus vagy - ina - - -], **Kat. 78.**
 [- - - Iuve]ntinus Gen[- - -], **Kat. 78.**
 Lucianus, M(arcus), **Kat. 27.**
 Masuinnius Amicus, L(ucius), **Kat. 47.**
 Munatius Placidus, M(arcus), **Kat. 42.**
 Novia Fidelitas, **Kat. 107.**
 Petronia Anna, **Kat. 7.**
 Petronia Severina, **Kat. 10.**
 Pe<t>ronia Vaiaita, **Kat. 7.**
 Petr(onius) Nu<n?>dinus, C(aius), **Kat. 10.**
 PROCU CL SEPTI[- 2?-], **Kat. 63.**
 Retonius Lucius, L(ucius), **Kat. 12.**
 Retonius Romanus, **Kat. 12.**
 Retonius Saturnin(us), **Kat. 12.**
 Rufus, C(aius), **Kat. 67.**
 Samn[ius? - - -], L(ucius), **Kat. 73.**
 Senecionius Lucianus, P(ublius), **Kat. 23.**
 Sep(timia) Firmilla, **Kat. 19.**
 Se`p`t(imius) Cupⁱtianus, L(ucius), **Kat. 7.**
 Sep(timius) Firmus, **Kat. 67.**
 Sep(timius) Messor, **Kat. 3.**
 Sep(timius) Messorinus, L(ucius), **Kat. 3.**
 Sept(imius) Petronius, **Kat. 7.**
 Sep(timius) Primus, L(ucius), **Kat. 3.**
 Sep(timius) Secundu[s], L(ucius), **Kat. 67.**
 Sept(imius) Valerianus, L(ucius), **Kat. 23.**
 Sep(timius) Vib[i]anus, **Kat. 55.**
 Tit(ius?) Quintus, **Kat. 39.**
 Ulpia Sabina, **Kat. 5., 6.**
 Ulp[i]a [- - -]thia, M(arcia), **Kat. 25.**
 Ulpius [S]pesi, M(arcus), **Kat. 41.**
 Ulp(ius) Viator, M(arcus), **Kat. 56.**
 Ulp(ius) P(ublii) fili[us? - - -], M(arcus), **Kat. 25.**
 Ulp(ius) - - - - - , Q(uintus), **Kat. 49.**
 Ursulus Iustus, **Kat. 9.**
 (Ursulus) Valentinus, **Kat. 9.**
 Valeria Servata, **Kat. 39.**
 Valeria Valentina, **Kat. 6.**
 Valeria Valerina, **Kat. 20.**

Valeri(us) Corifius, **Kat. 13.**
 Val(erius) Euph[ros]ynus, L(ucius), **Kat. 54.**
 V(alerius) Maxsimu(s) (!), **Kat. 50.**
 [- - -V]al(erius) Ma[- - -], [-] **Kat. 76.**
 Val(erius) Ru^fus, L(ucius), **Kat. 54.**
 Va^l(erius) Serotinus, G(aius), **Kat. 5.**
 Val(erius) Valerius, **Kat. 13.**
 Val(erius) Veratius, **Kat. 21.**
 Venu{i}sia Proculina, **Kat. 21.**
 Verat(ius) Iulianus, L(ucius), **Kat. 192.**
 Victo(rius) Messor, C(aius) **Kat. 40.**
 V[- - -], M(arcus), **Kat. 27.**
 [- - -]ci, **Kat. 107.**

COGNOMINA; NOMINA

Abbati(us), **Kat. 43**
 Abossas, **Kat. 13.**
 Aemerita, **Kat. 22.**
 Agilis, **Kat. 67.**
 Amicus, **Kat. 47.**
 Anima, **Kat. 54.**
 Anna, **Kat. 7.**
 Antioch<i>anus, **Kat. 43.**
 Antioc<h>ia, **Kat. 71.**
 Antioc<h>ianus, **Kat. 71.**
 Antoninus, **Kat. 36.**
 Apollinaris, **Kat. 35.**
 Arrius, **Kat. 87.**
 Aurilianus (!), **Kat. 18.**
 Avitus, **Kat. 9.**
 Bassus, **Kat. 13.**
 Camilla, **Kat. 27.**
 Candida, **Kat. 18.**
 Candidianus, **Kat. 14.**
 Cara, **Kat. 188.**
 Castilla, **Kat. 17.**
 C<h>r{h}ysus, **Kat. 89.**
 Cocceius, **Kat. 66.**
 Cogitata, **Kat. 46.**
 Cogitatus, **Kat. 46.**
 Corifius, **Kat. 13.**
 Crescens, **Kat. 14.**
 Cupⁱtianus, **Kat. 7.**

Digniola, **Kat. 47.**
 Dimi[- - -], **Kat. 67.**
 D(o)mes(t)ic(us), **Kat. 42.**
 Emerita, **Kat. 20.**
 Euph[ros]ynus, **Kat. 54.**
 Eusebius (qui et), **Kat. 17.**
 Faustinus, **Kat. 43.**
 Felix, **Kat. 67.**
 [- - -] Felix, **Kat. 67.**
 Festina, **Kat. 31.**
 Fidelitas, **Kat. 107.**
 Firmilla, **Kat. 19.**
 Firmus, **Kat. 67.**
 Florus, **Kat. 28.**
 Forensis, **Kat. 15.**
 Fortunatus, **Kat. 18.**
 Gen[- - -], **Kat. 78.**
 Ian[uaris?], **Kat. 73.**
 Iulia, **Kat. 2.**
 Iulianus, **Kat. 2. (bis), 13., 65., 192.**
 Iul[ianus? - - -], **Kat. 78.**
 Iulius, **Kat. 31.**
 Iustus, **Kat. 9.**
 [- - - Iuve]ntina, **Kat. 78.**
 Iuvent[ina vagy - inus - - -], **Kat. 78.**
 Iuvent[inus vagy - ina - - -], **Kat. 78.**
 Karodius, **Kat. 65.**
 Lucianus, **Kat. 23.**
 Lucilla, **Kat. 12., 71.**
 Lucius, **Kat. 12.**
 Magnilla, **Kat. 3.**
 Marcellianus, **Kat. 57.**
 Marcellina, **Kat. 14.**
 Marcia, **Kat. 66., 77.**
 Marcianus, **Kat. 58.**
 Marcus, **Kat. 77.**
 Maturus, T(itus), **Kat. 17.**
 MA[XI]MO, **Kat. 51.**
 Max[imu]s, **Kat. 59.**
 Maximu(s) (!), **Kat. 50.**
 Ma[- - -], **Kat. 76.**
 Mercatianus, **Kat. 19.**
 Mercatilla, **Kat. 19.**
 Mercator, **Kat. 19.**

Messor, **Kat. 3., 40.**
Messorinus, **Kat. 3.**
Nu<n?>dinus, **Kat. 10.**
Pallas, **Kat. 35.**
Petronius, **Kat. 7.**
Placidus, **Kat. 42.**
Plotianus, **Kat. 31.**
Polideucus, **Kat. 4.**
P[olideucus? - -], **Kat. 4.**
Primitivus, **Kat. 11.**
Primiti(v)us, **Kat. 67.**
Primus, **Kat. 3.**
Proculina, **Kat. 21.**
Quintus, **Kat. 39.**
Respectus, **Kat. 40.**
Romanus, **Kat. 12.**
Rufus, **Kat. 67.**
Ru^fus, **Kat. 54.**
Sabina, **Kat. 5., 6.**
Sabinus, **Kat. 188.**
Sabinu[s], **Kat. 67.**
Salvianus, **Kat. 67.**
Saturnin(us), **Kat. 12.**
Secundinus, **Kat. 46.**
Secundi(nus), **Kat. 53.**
Secundu[s], **Kat. 67.**
SEPTII[-2?-], **Kat. 63.**
Serotinus, **Kat. 5.**
Servata, **Kat. 39.**
Servandus, **Kat. 35.**
Severian(us), **Kat. 22.**
Severina, **Kat. 10.**
[S]pesi, **Kat. 41.**
Suc(c?)es(s?)a, **Kat. 28.**
Surus, **Kat. 35.**
Tilia, **Kat. 67.**
Titianus qui et Eusebius, **Kat. 17.**
Ursula, **Kat. 9.**
Vaiaita, **Kat. 7.**
Vale(n)s, **Kat. 48.**
Valentina, **Kat. 6.**
Valentinianus, **Kat. 20.**
Valentinus, **Kat. 9.**
Valerian(a), **Kat. 11.**

Valerianus, **Kat. 23.**
 Valerina, **Kat. 20.**
 Valerius, **Kat. 13.**
 Veratius, **Kat. 21.**
 Verina, **Kat. 15.**
 Verna, **Kat. 87.**
 Verus Forensis, **Kat. 15.**
 Vetalis, **Kat. 28.**
 Viator, **Kat. 56.**
 Vib[i]anus, **Kat. 55.**
 Vibinus, **Kat. 36.**
 Vitalis, **Kat. 48., Kat. 67., 107.**
 [- -]canius, **Kat. 41.**
 [- -]ci, **Kat. 107.**
 [- -]ianus, **Kat. 76.**
 [- -]thia, **Kat. 25.**
 [- -], **Kat. 41.**
 -----, Q(uintus) Ulp(ius), **Kat. 49.**

FILLATIO

Abbosatis filius, **Kat. 13.**
 L(ucii) fil(ius), **Kat. 54.**
 M(arci) f(ilius), **Kat. 41.**
 P(ublii) fili[us? - -], **Kat. 25.**
 Q(uinti) filius), **Kat. 7.**

TRIBUS

Collina: Coll(ina tribu), **Kat. 41.**
 Palatina: Palat(ina tribu), **Kat. 54.**
 Voltinia: Vol(tinia tribu), **Kat. 48.**

CIVITAS, NATIO

Gallus: nat(ione) Gallus, **Kat. 65.**
 Surus: civⁱ's Surus, **Kat. 36.**

ISTENEK, ISTENNŐK, MITOLÓGIAI ALAKOK

[- -] **Augusta?, -us?:** [- -] Aug(ustae? -usto?) sac(rum), **Kat. 63.**
Cautopates: 'C' autopati, **Kat. 65.**
dea: Deae Balti, **Kat. 66.;** iuss(u) deae, **Kat. 66.**
dea Baltis: Deae Balti, **Kat. 66.**

deus: [D]eo S(ilvano) S(ilvestri), **Kat. 67.**

deus Silvanus Silvestris: [D]eo S(ilvano) S(ilvestri), **Kat. 67.**

genius: genius exploratorum: [et Ge]nio explo[rator]um, **Kat. 49.**

Iuno: Iuno Regina: Iunoni Reg(inae), **Kat. 49.**

Iuppiter: Iuppiter Optimus: I(ovi) O(ptimo) vagy Io(vi)?, **Kat. 62. ; Iuppiter**

Optimus Maximus: I(ovi) O(ptimo) M(aximo), **Kat. 56., 59., 60., 61.;** I(ovi) O(ptimo) [M(aximo)], **Kat. 50.;** [I(ovi)] O(ptimo) M(aximo), **Kat. 58.;** [I(ovi)] O(ptimo) [M(aximo)], **Kat. 57.;** [I(ovi) O(ptimo) M(aximo)?], **Kat. 49.**

Silvanus: Silvan[o], **Kat. 53.;** Sⁱ(lvano?) **Kat. 50.**

Silvanus Silvestris: [D]eo S(ilvano) S(ilvestri), **Kat. 67.**

PAPOK

auspex: [aus?]pex, **Kat. 38.**

haruspex: [harus?]pex, **Kat. 38.**

pontifex maximus: pon[tifex maximus - - -], **Kat. 247.;** pont(ifex) max(imus), **Kat. 1. (bis);** pontif(ex) max(imus), **Kat. 8.;** [- - - pontif(ex) max(imus) - - -], **Kat. 88.**

FÖLDRAJZI NEVEK

Alta Ripa: Alta R(i)p(a), **Kat. 41.**

Brigetio: Bregetio: mun(icipii) Breg(etionensium), **Kat. 4.;** a Breg(etione), **Kat. 8.;** **Bricetio:** mun(icipii) Bri^g(etionensium), **Kat. 5.;** **Brigaetio:** Brig{a}etione<nse>s, **Kat. 60.;** **Brigetio:** Br(igetionensium), **Kat. 54.;** [- - -]mun(icipii) Br[ig(etionensium) - - -], **Kat. 77.;** a Brig(etione), **Kat. 1.;** [- - - a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) - - -], **Kat. 88., 256.;** [a B]rig(etione), **Kat. 169.;** [a Br(igetione) m(ilia) p(assuum)], **Kat. 255.;** mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 10., 38., 71., 107., 192.;** m(unicipii) Brig(etionensium), **Kat. 18.;** aug(ustalis) pa[tron]us (?) m[un(icipii)?], **Kat. 67.;** Br(i)g(etionensium), **Kat. 27.;** **Brigetionenses:** Br(igetionensium), **Kat. 54.;** Br(i)g(etionensium), **Kat. 27.;** Brig<a>etione{nse}s, **Kat. 60.**

Cai(i) Au(gusti) (?) vicus: vico Cai(i) Au(gusti) (?), **Kat. 4.**

Doliche: Dolicu: ex reg(ione) Dolicu, **Kat. 36. Dulca:** ex region(e) Dulca, **Kat. 4.**

Forum Hadrianense: Forensis: Forensi, **Kat. 15.**

Iconium: (domo) Iconio, **Kat. 41.**

Nemausus: (domo) Nem(auso), **Kat. 48.**

regio: ex region(e) Dulca, **Kat. 4.;** ex reg(ione) Dolicu, **Kat. 36.**

Savaria: (domo) Sav(aria), **Kat. 40.**

vicus: vico Cai(i) Au(gusti) (?), **Kat. 4.**

CSÁSZÁROK ÉS A CSÁSZÁRI HÁZ TAGJAI

?: [- - -] pon[tifex maximus - - - tribunicia] pote[state - - -] co(n)s[ul] - - -], **Kat. 247.**

Severus Alexander: domini nostri vagy d(omini) n(ostri) invicti] imp(eratoris) [[Severi Alexandri]] Pii Fel(icis) Aug(usti), **Kat. 112.**

■
Iulia Mamaea: Iuliae Ma[m(a?)e]ae sancti[ss]i[m]ae Aug(ustae) [matri domini nostri vagy d(omini) n(ostri) invicti] imp(eratoris) [[Severi Alexandri]] Pii Fel(icis) Aug(usti) et castror(rum), **Kat. 112.**

Maximinus Thrax: Imp(erator) Caes(ar) C(aius) Iul(ius) Vero (!) Maximinus P(ius) F(elix) Au[g]g(usti) duo (!) pontif(ex) max(imus) tri[b(unicia) p]otes^t(ate) III co(n)s(ul) proco(n)s(ul) p(ater) p(atriciae), **Kat. 8.**; [I]mp(erator) [C]aes(ar) C(aius) Iul(ius) [Ver]us Ma[ximinus] [Piu]s [Felix Aug(ustus) pontif(ex) max(imus) trib(unicia) potest(ate) - - - co(n)s(ul) proco(n)s(ul) p(ater) p(atriciae)], **Kat. 88.**; [Imp(erator) Caes(ar) C(aius) Iuli(us) Verus Maximinus P(ius) F(elix) Aug(ustus) pontif(ex) maximus tri(bunicia) potest(ate) III co(n)s(ul) p(ater) p(atriciae), **Kat. 255.**; [Imp(erator) Caes(ar) C(aius) Iul(ius) ° Vero (!) Maximinus P(ius) F(elix) Aug(ustus)] p(ontifex) m(aximus) [trib(unicia)] potest(ate) ° III c[o(n)s(ul) proco(n)s(ul) p(ater) p(atriciae)], **Kat. 256.**

Maximus: G(aius) Iul(ius) Verus Maximus nobilissimus Caes(ar), **Kat. 8.**; [- - - C(aius) Iul(ius) Maximus nobilissimus Caes(ar) - - -], **Kat. 88.**; [C(aius) Iuli(us) Verus Maximus nobilissimo (!) Caes(ar)], **Kat. 255.**; C(aius) ° Iul(ius) [Verus M]axi[m]u[s] nobilissim]us Caes(ar), **Kat. 256.**

Gordianus (III.): M(arcus) Antonius Gordianus nobilissimo (!) Caes(ar), **Kat. 1.**

Balbinus: Imp(erator) Caes(ar) D(ecius) C(aelius) Calvinus Balbinus P(ius) F(elix) Aug(ustus) pont(ificus) max(imus) tr(ibunicia) po]]t(estate) c[[o(n)s(ul) II proco(n)s(ul) p(ater)]] p(atriciae), **Kat. 1.**

Pupienus: Imp(erator) Caes(ar) [[M(arcus) Clod(ius) Pupienus vagy Pupienus Max(imus) P(ius) F(elix) Aug(ustus) pont(ificus) max(imus) tr(ibunicia) pot(estate) p(ater) p(atriciae) co(n)s(ul) II proco(n)s(ul)], **Kat. 1.**

--- **Septimius** --- **divi** ---: [Imp(erator)] C[ae]s(ar)] [- - -] Sept(imius) [- - -] [- - -] divi [- - -], **Kat. 169.**

CONSULI KELTEZÉS

Lupus et Maximus (Kr. u. 232.): Lupo et Maximo co(n)s(ulibus), **Kat. 58.**

MAGASRANGÚ ÁLLAMI HIVATALOK

consul: Lupo et Maximo co(n)s(ulibus), **Kat. 58.**

Csapatok

legio: legio suprascripta: cand(i)d(atus) leg(ionis) s(upra)s(cryptae) (*scil. legionis I Adiutricis*), **Kat. 23.**; **legio I:** leg(ionis) I (Adiutricis), **Kat. 54.**; **legio I Adiutrix:** leg(ionis) I A(diutricis), **Kat. 12., 31.**; ¹leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 7.**; leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 19., 20.** (*legio I*), **23.** (*legio I*), **46.** (*legio I*), **48., 87.** (*legio I*), **107.**; [- - - leg(ionis)] I Ad(iutricis), **Kat. 76.** (*legio I*); - - - leg(ionis) I] Adi(iutricis), **Kat. 78.**; **legio I Adiutrix Pia Fidelis:** leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 18., 40.** (*legio I*), **42.**; leg(ionis) I Adi(utricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 2.**; **legio I Adiutrix Pia Fidelis Antoniniana (?):** leg(ionis) I A[d(iutricis)] [P(iae) F(idelis) Ant[oniniana?]] - - -, **Kat. 55.**; **legio I Adiutrix Pia Fidelis Severiana:** leg(io) I Adi(utrix) [[P(ia) F(idelis) Sever(iana)]]], **Kat. 112.** (*legio I*); leg(ioni) I Adi(utrici) P(iae) F(ideli) Sever(iana), **Kat. 192.**; **legio I Adiutrix Pupiena Balbina Gordiana:** per leg(ionem) I Adi(utricem) P(iam) F(idelem) [[P(upienam) B(albinam)]] G(ordianam), **Kat. 1.**

vexillatio: exploratores: [et Ge]nio explo[rator]um, **Kat. 49.**

Katonák, katonai rangok, *missio honesta, stipendium*

adiutor: ex adi(utore) officii{ci} cornicul(arii) legati, **Kat. 18.**

beneficiarius: beneficiarius consularis: vet(eranus) ex b(ene)f(iciario) co(n)s(ularis), **Kat. 21.**

beneficiarius legati legionis: b(ene)f(iciarius) leg(ati legionis), **Kat. 17.**; b(ene)f(iciarius) leg(ati) leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 87.**

candidatus legionis: cand(i)d(atus) leg(ionis) s(upra)s(cryptae), **Kat. 23.**

centurio: q<u>ondam > (centurio) leg(ionis) I Adi(utricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 2.**

cornicularius legati: ex adi(utore) officii{ci} cornicul(arii) legati, **Kat. 18.**

custos armorum: cust(os) armo(rum), **Kat. 7.**

duplicarius: du{°}p(licario) militi leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 20.**; dup(licarius) leg(ionis) I A[d(iutricis)] [P(iae) F(idelis) Ant[o]n[in]ian[ae]], **Kat. 55.**

eques legionis: eq(uitis) leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 40.**

honesta missio: missus honesta missione: [- - -]i missi [h(onesta) m(issione)? - - - stip(endiorum)?] XXIII, **Kat. 107.**

immunis: immunis caeriarensis legionis: q(uondam) immuni caeriarensi leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 19.**

legatus: ex adi(utore) officii{ci} cornicul(arii) legati, **Kat. 18.**; **legatus legionis:** leg(ati legionis), **Kat. 17.**; **legatus legionis I Adiutricis:** leg(ati) leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 87.**

miles: mil(es), **Kat. 53.**; mil(iti), **Kat. 107.**; **miles legionis I Adiutricis:** mil(es) leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 46.**; mil(itis) ¹leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 7.**; mil(iti) leg(ionis) I A(diutricis), **Kat. 31.**; m(i)l(es) leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 48.**; dup-

licarius miles: du{°}p(licario) militi leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 20.**; **quondam miles:** q(uondam) mil(iti) leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 18.**
officium cornicularii legati: ex adi(utore) offic{i} cornicul(arii) legati, **Kat. 18.**
primuspilus: q(uondam) p(rimo) p(ilo) leg(ionis) I A(diutricis), **Kat. 12.**
stipendium: st(ipendiorum) V, **Kat. 31.**; stip(endiorum) XIII, **Kat. 18.**; stip(endiorum) XVIII, **Kat. 18.**; stip(endiorum) XX, **Kat. 40.**; stip(endiorum) LVIII, **Kat. 12.**; stupendiorum XX, **Kat. 20.**; [- - -]i missi [h(onesta) m(issione)? - - - stip(endiorum)?] XXIII, **Kat. 107.**
tesserarius: tess(erarius), **Kat. 188.**
veteranus: vet(eranus), **Kat. 3., 31., 58.**; vet[(erano) - - -], **Kat. 73.**; **vet(eranus) ex beneficiario consularis:** vet(eranus) ex b(ene)f(iciario) co(n)s(ularis), **Kat. 21.**; **veteranus legionis I Adiutricis:** vet(erano) leg(ionis) I (Adiutricis), **Kat. 54.**; vet(erano) leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 23.**; vet(e)r(anus) leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 42.**; vet(erani) [- - -]leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 107.**

MUNICIPÁLIS KÖZIGAZGATÁS

augustalis: aug(ustalis) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 10.**; aug(ustalis) m(unicipii) Brig(etionensium), **Kat. 18.**; aug(ustalis) pa[tron]us (?)m[un(icipii)?], **Kat. 67.**

Brigetionenses: Brig{a}etione<nse>s, **Kat. 60.**; dec(urio) Br(igetionensium), **Kat. 54.**; d(uumvir) q(uin)q(ennalis) Br(i)g(etionensium), **Kat. 27.**

cons[- - -]: **Kat. 77.**

curator civium Romanorum: c(urator) c(ivium) R(omanorum), **Kat. 38.**

decurio: dec(urio) Br(igetionensium), **Kat. 54.**; dec(urioni) mun(icipii) Breg(etionensium), **Kat. 4.**; dec(urioni) mun(icipii) Bri^fg^l(etionensium), **Kat. 5.**; dec(urio) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 71., 107.**; {d(ecurioni?)} {m(unicipii?)}, **Kat. 5.**; dec(urio) [mun(icipii) Br]ig(etionensium), **Kat. 38.**

duumvir: **duumvir quinquennalis:** d(uumvir) q(uin)q(ennalis) Br(i)g(etionensium), **Kat. 27.**; Ilvir q(uin)q(uennalis) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 192.**

haruspex: [harus?]pex, **Kat. 38.**

magister: mag(istro), **Kat. 54.**

municipium: [- - -]mun(icipii) Br[ig(etionensium) - - -], **Kat. 77.**; aug(ustalis) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 10.**; aug(ustalis) m(unicipii) Brig(etionensium), **Kat. 18.**; dec(urioni) mun(icipii) Breg(etionensium), **Kat. 4.**; dec(urioni) mun(icipii) Bri[c]g(etionensium), **Kat. 5.**; dec(urio) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 71., 107.**; d(ecurioni?) m(unicipii?), **Kat. 5.**; Ilvir q(uin)q(uennalis) mun(icipii) Brig(etionensium), **Kat. 192.**

patronus: aug(ustalis) pa[tron]us (?) m[un(icipii)?], **Kat. 67.**

quaestor: quae[s(tori)], **Kat. 54.**; q(uaestor?), **Kat. 67.**

COLLEGIA

collegium opificum: [co]llegius (!) [opi]ficum (!), **Kat. 67.**
culina collegii: [cul]ina(m?) collegi, **Kat. 67.**

EGYEBEK

studium: omnibus stud(iis) liberalibu(s) erudito, **Kat. 14.**

CSALÁDI VISZONYOK, ROKONSÁGI FOKOK, BARÁTI KAPCSOLAT

adfinis: **Kat. 23.**

amicus: amico, **Kat. 48.**

coniux: coniux, **Kat. 5., 27.;** coniugi, **Kat. 3., 11., 19., 20., 28., 87., 188.;** coniug(i), **Kat. 11.;** c{c}oniug(i), **Kat. 54.;** coni(ugi), **Kat. 107.;** co[niugi - - -], **Kat. 73.**

filia: fili(i), **Kat. 2.;** (filiae), **Kat. 9.;** filiae, **Kat. 10., 47., 71.;** fili(ae) 22.; filia[e], **Kat. 39.**

filius: (filius), **Kat. 7.;** fili[us? - - -], **Kat. 25.;** fili(i), **Kat. 2.;** fⁱili, **Kat. 12.;** fili(i)s, **Kat. 3.;** filio, **Kat. 13., 17., 28., 46.;** fil(ius), **Kat. 38.;** fil(io), **Kat. 14.;** cum fil(io) **Kat. 65.**

frater: **Kat. 13.;** fratri, **Kat. 15.**

mater: **Kat. 6.;** matri, **Kat. 9., 77.;** m[atri - - -], **Kat. 78.**

mater castrorum: [matri domini nostri vagy d(omini) n(ostri) invicti] imp(eratoris) [[Severi Alexandri]] Pii Fel(icis) Aug(usti) et castror(rum), **Kat. 112.**

mater domini nostri ... et castrorum: [matri domini nostri vagy d(omini) n(ostri) invicti] imp(eratoris) [[Severi Alexandri]] Pii Fel(icis) Aug(usti) et castror(rum), **Kat. 112.**

matrona: matronae, **Kat. 11.**

parens/-ntes: parentes, **Kat. 17., 18., 39., 71.;** parentibus, **Kat. 7.;** parentibus suis, **Kat. 47.;** par<e>n{°}tibus dignissimis, **Kat. 7.;** pare(ntes), **Kat. 31.;** pareñt`e`s, **Kat. 46.**

pater: pater, **Kat. 10., 22., 25.;** patri, **Kat. 2.;** pat[r]i, **Kat. 19.;** patr(i), **Kat. 35.;** vice pare<n>tis, **Kat. 107.**

proximus: proximus eius, **Kat. 13.**

puella: puellae, **Kat. 10.**

puer: pueri, **Kat. 89.**

EPITHETA; DÍCSÉRŐ KIFEJEZÉSEK

carissimus/-a, lásd még karissimus: carissimae, **Kat. 11.;** carissimo, **Kat. 2.;** caris(simo), **Kat. 27.**

carissimus adque pientissimus: carissimo adque pientissimo, **Kat. 2.**

dignissimus: dignissimis, **Kat. 7.**

dilectus: dilecto, **Kat. 107.**

dulcissimus/-a: dulcissim[o?] **Kat. 35.;** dulcissimae, **Kat. 10., 71.**

eruditus: omnibus stud(iis) liberalibu(s) erudito, **Kat. 14.**
felix: felici, **Kat. 35.**
innocentissimus/-a: innocentissimae, **Kat. 11.**; innocentissim(a)e, **Kat. 10.**; innocentissimi, **Kat. 89.**
iucundissimus: iucundissimi, **Kat. 89.**
karissimus/-a lásd még **carissimus/-a:** karissimae, **Kat. 47.**; karissimo, **Kat. 15., 19., 20.**; karissi mi' mo, **Kat. 14.**
obsequentissima: obsequentis(si)mae, **Kat. 87.**
pietissimus/-a: pietissimo, **Kat. 2.**; pietissim(o), **Kat. 46.**; pietissimae, **Kat. 47.**; pietissim(a)e, **Kat. 9.**; pietis(simae), **Kat. 22.**; pi(entissimo), **Kat. 48.**; pietisumo, **Kat. 28.**; - - - p]ientis[simis - - -], **Kat. 78.**
probata (?): prob[atae?- - -], **Kat. 77.**
rarissimus: raris<s>imo, **Kat. 17.**

SÍREMLÉK EMLÍTÉSE

monumentum: [mon(umentum) vagy opus] magnum f(aciendum) c(uravit), **Kat. 38.**
opus: [opus vagy mon(umentum)] magnum f(aciendum) c(uravit), **Kat. 38.**

NYELVTAN, HELYESÍRÁS, BETŰTÉVESZTÉSEK, ELÍRÁSOK

Ae^l(iae), **Kat. 3.**
 Aemii(io) Auriiano = Aemi^l(io) Auri^liano, **Kat. 18.**
 an°n(is), **Kat. 20.**
 Antioch<i>anus, **Kat. 43.**
 Antioc<h>ia, **Kat. 71.**
 Antioc<h>ianus, **Kat. 71.**
 Aurelli = Aure^liⁱ, **Kat. 89.**
 avia<e>, **Kat. 7.**
 Bregetio, **Kat. 4., 8.**
 Bricetio, **Kat. 5.**
 Brig{a}etione<nse>s, **Kat. 60.**
 C(a)ecilia [et] Marcellina, **Kat. 14.**
 C(aius) Iul(ius) Vero (!) Maximinus, **Kat. 8.**
 C<h>r{h}ysi, **Kat. 89.**
 [co]llegius, **Kat. 67.**
 c{c}oniug(i), **Kat. 54.**
 cives = civⁱs, **Kat. 36.**
 conlabsas, **Kat. 1.**
 Cupltiani = Cupⁱtiani, **Kat. 7.**
 cura{ve}runt, **Kat. 46.**
 {d(ecurioni?)} {m(unicipii?)}, **Kat. 5.**
 du°p(licario)

ei{i}u[s], **Kat. 54.**
 eili = 'fili, **Kat. 12.**
 et ...-o = et ...-^rq^{ue}, **Kat. 7.**
 et ...-que (bis), **Kat. 7.**
 Gautopati = 'C^{autopati}, **Kat. 65.**
 ieg(ionis) I Ad(iutricis) = 'I^{eg(ionis)} I Ad(iutricis), **Kat. 7.**
 innocentissim(a)e, **Kat. 10.**
 karissi^mmi^{mo}, **Kat. 14.**
 Maxsimu(s) (!), **Kat. 50.**
 nobilissimo (!) Caes(ar), Gordianus, **Kat. 1.**
 Nu<n?>dinus, **Kat. 10.**
 [opi]ficium, **Kat. 67.**
 parentses = pareñt^es, **Kat. 46.**
 par<e>n{^o}tibus, **Kat. 7.**
 pare<n>tis, **Kat. 107.**
 Pe<t>roniaeo = Pe<t>roniae^rq^{ue}, **Kat. 7.**
 pientissim(a)e, **Kat. 9.**
 pientisumo, **Kat. 28.**
 Proculina qui (!), **Kat. 21.**
 p̂{r}osuit, **Kat. 21.**
 qu(a)e, **Kat. 10.**
 q<u>ondam, **Kat. 2.**
 q(uravit), **Kat. 27.**
 raris<s>imo, **Kat. 17.**
 restitu^rerunt^r, **Kat. 1.**
 Rueus = Ru^rfus, **Kat. 54.**
 Seept(imii) Cupltiani = Se^pt(imii) Cup^ri^ttiani, **Kat. 7.**
 S^ri^l(lvano?), **Kat. 50.**
 s{^o}s(olverunt), **Kat. 65.**
 stupendorum, **Kat. 20.**
 Suc(c?)es(s?)a, **Kat. 28.**
 T{r?}itus, **Kat. 42.**
 Vai(erio) = Va^ri(erio) **Kat. 5.**
 Venu{i}sia, **Kat. 21.**
 IXX = 'L^rXV, **Kat. 5.**
 {€}, **Kat. 20.**

PATRIMONIUM (HERES, TESTAMENTUM, STB. ...)

heres: [- -]heres, **Kat. 64.;** here(s) amico pi(entissimo) f(aciendum) c(uravit), **Kat. 48.;** her(es) eius b(ene) m(erenti) f(ecit), **Kat. 41.;** heres et adfinis bene merenti fecit, **Kat. 23.;** heres f(aciendum) c(uravit), **Kat. 21.;** h(eres) [mon(umentum) vagy opus] magnum f(aciendum) c(uravit), **Kat. 38.;** her(es) PE[- -]ATI f(aciendum)

[c(uravit)], **Kat. 54.**; **secus heres:** h(eres) s(ecus), **Kat. 40.**
patronus: patrono, **Kat. 28., 42.**; aug(ustalis) pa[tron]us (?m[un]icipii?), **Kat. 67.**
testamentum: ex testamento fieri pr(a)ecipit per, **Kat. 9.**; ex testamento here(s) amico pi(entissimo) f(aciendum) c(uravit), **Kat. 48.**

RABSZOLGÁK, SZABADOSOK

actor octavarum: actor octavar(um), **Kat. 11.**
liberta: libe(rta) eius, **Kat. 41.**
libertus: per ... libertum, **Kat. 9.**
rabszolganő: Coccei Marcia, **Kat. 66.**
verna: Verna (mint név?), **Kat. 87.**

SEPULCHRÁLIS, VALLÁSI TARTALMÚ VALAMINT A FELIRATÁLLÍTÁS KÖRÜLMÉNYEIRE UTALÓ KIFEJEZÉSEK

aeterna: aeternae quieti, **Kat. 188.**
annus: **annorum:** an(norum), **Kat. 3., 21., 23., 31., 41., 42., 48., 54.**; an[(norum)], **Kat. 25.**; ann(orum), **Kat. 2., 5., 43.**; annor(um), **Kat. 17.**; **annis:** **Kat. 15., 46.**; a(nnis), **Kat. 27.**; an(nis), **Kat. 4., 18., 19., 21., 87.**; ann(is), **Kat. 6., 10., 12., 13., 36., 78., 89., 188.**; an{^o}n(is), **Kat. 20.**; annis ... mensibus ...: ann(is) XVIII m(ensibus) VII, **Kat. 14.**; ann(is) LXXII m[(ensibus) - - - d(iebus) - - -], **Kat. 77.**; **annos:** annos ... menses ... dies ...: an(nos) V me(n)se(s) III die(s) VIII, **Kat. 22.**; annum: quae vixit annum, **Kat. 71.**
bene merens/-tes: bene merenti, **Kat. 23., 42., 188.**; b(ene) m(erenti) f(ecit), **Kat. 41.**; bene merentibus, **Kat. 3.**
dare: de(derunt) d(edicaverunt), **Kat. 60.**
dea: Deae Balti, **Kat. 66.**; iuss(u) deae, **Kat. 66.**
dedicare: de(derunt) d(edicaverunt), **Kat. 60.**
deus: [D]eo S(ilvano) S(ilvestri), **Kat. 67.**
devota: devota numini maiestatique eorum, **Kat. 112.**
dies: annos ... menses ... dies ...: an(nos) V me(n)se(s) III die(s) VIII, **Kat. 22.**; ann(is) LXXII m[(ensibus) - - - d(iebus) - - -], **Kat. 77.**
Dii Manes: D(is) M(anibus), **Kat. 2., 3., 4., 5., 6., 9., 12., 14., 15., 18., 20., 21., 23., 27.** (bis), **28., 31., 36., 40., 41., 43., 46., 47., 48., 54., 87., 89., 188.**; D(is) [M(anibus)], **Kat. 73.**; [D(is)] M(anibus), **Kat. 76., 107.**; [D(is) M(anibus)], **Kat. 71.**; D(is) M(anibus) et memoriae: **Kat. 7., 35.**; D(is) M(anibus) Memoriae, **Kat. 13., 22.**
eius: **Kat. 13., 41.** (bis), **107.**; ei{ⁱ}u[s], **Kat. 54.**
eorum: **Kat. 112.**
extruere: sumptibus suis extruxit, **Kat. 192.**
faciendum curavit/-erunt: faciendum curavit, **Kat. 10.**; faciendum c(uravit), **Kat. 20.**; f(aciendum) c(uravit), **Kat. 5., 6., 7., 15., 22., 38., 47., 48., 87., 188.**; f(aciendum) [c(uravit)], **Kat. 54.**; faciendum curarunt (!), **Kat. 46.**; f(aciendum) c(uraverunt),

Kat. 12., 13., 14., 18., 19., 21., 31., 39., 71.; f(aciendum) q(uravit), **Kat. 27.**
fecit: **Kat. 23.;** fec(it), **Kat. 28.;** f(ecit), **Kat. 41.**
hic situs est: h(ic) s(itus) e(st), **Kat. 40., 42.**
iubeo: restitu(er)e i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.;** [- - - restituerunt vagy restituere s(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**
iussus: iuss(u) deae, **Kat. 66.**
maiestas: numini maiestatique eorum, **Kat. 112.**
memoria: D(is) M(anibus) et memoriae, **Kat. 7., 35.;** D(is) M(anibus) Memoriae, **Kat. 13., 22.;** **ob memoriam:** **Kat. 188.**
mensis: annis ... mensibus ...: ann(is) XVIII m(ensibus) VII, **Kat. 14.;** ann(is) LX-XII m[(ensibus) - - - d(iebus) - - -], **Kat. 77.;** **annos ... menses ... dies ...:** an(nos) V me(n)se(s) III die(s) VIII, **Kat. 22.**
numen: numini maiestatique eorum, **Kat. 112.**
obitus: qui obitus est, **Kat. 21.**
opto/-amus sit tibi terra levis: o(ptamus) s(it) t(ibi) t(erra) l(evis), **Kat. 2.**
perpetua: perpetuae securitati, **Kat. 188.**
plus minus: vix(it) ann(is) p(lus) m(inus) XVIII, **Kat. 89.**
posuit: **Kat. 36., 107.;** sib(i) et coniugi vivus p{r}osuit, **Kat. 21.**
pro se: p(ro se?) e(t) s(uis?), **Kat. 50.**
publice: publice de(derunt) d(edicaverunt), **Kat. 60.**
quies: aeternae quieti, **Kat. 188.**
quondam: q(uondam) immuni caeriarensi leg(ionis) I Ad(iutricis), **Kat. 19.;** q(uondam) mil(iti) leg(ionis) I Ad(iutricis) P(iae) F(idelis), **Kat. 18.;** q(uondam) p(rimo) p(ilo) leg(ionis) I A(diutricis), **Kat. 12.;** q<u>ondam >(centurio) leg(ionis) I Adi(utricis), **Kat. 2.**
restituere: restitu(er)unt¹, **Kat. 1.;** restitu(er)e i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.;** [- - - restituerunt vagy s(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**
sacrum: s(acrum), **Kat. 67.;** sac(rum), **Kat. 63.**
securitas: perpetuae securitati, **Kat. 188.**
sibi: sibi viva fec(it), **Kat. 28.;** sib(i) et coniugi vivus p{r}osuit, **Kat. 21.**
situs: **Kat. 41.**
solum: a solo, **Kat. 192.**
sumptus: sumptibus suis, **Kat. 192.**
suus/-a, -i, -ae: parentibus suis, **Kat. 47.;** p(ro se?) e(t) s(uis?), **Kat. 50.;** sumptibus suis extruxit, **Kat. 192.**
tibi: o(ptamus) s(it) t(ibi) t(erra) l(evis), **Kat. 2.**
vis: vice pare<n>tis, **Kat. 107.**
vivus/-a, -i: coniugi pientissimo et sibi viva fec(it), **Kat. 28.;** sib(i) et coniugi vivus p{r}osuit, **Kat. 21.;** pare(n)tes vivi f(aciendum) c(uraverunt), **Kat. 31.**
votum: votum s{°}s(olverunt), **Kat. 65.;** v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito), **Kat. 50., 53., 56., 57., 58.;** v(otum) s(olverunt) l(aeti) l(ibentes) m(erito), **Kat. 63.;** [v(otum)] s(olvit) l(aetus) l(ibens) m(erito), **Kat. 67.**

MÉRTÉKEGYSÉGEK

Hosszmértékek: **passus:** **Brigetio:** a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) II, **Kat. 1.**; a Breg(etione) m(ilia) p(assuum) III, **Kat. 8.**; [- - - a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) - - -], **Kat. 88.**; [a B]rig(etione) m(ilia) p(assuum) II, **Kat. 169.**; [m(ilia) p(assuum) V], **Kat. 255.**; m(ilia) p(assuum) V, **Kat. 256.**; **pes:** p(edum) LXX, **Kat. 192.**
Súlymérték: **libra:** (librarum) L, **Kat. 69.**

ÉPÍTÉSZET, ÉPÜLETRÉSZEK

podium: podium cum suis spectaculis, **Kat. 192.**
solum: a solo, **Kat. 192.**
spectacula: podium cum suis spectaculis, **Kat. 192.**

UTAK ÉS MÉRFÖLDKÖVEK

Brigetio: a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) II, **Kat. 1.**; a Breg(etione) m(ilia) p(assuum) III, **Kat. 8.**; [- - - a Brig(etione) m(ilia) p(assuum) - - -], **Kat. 88.**; [a B]rig(etione) m(ilia) p(assuum) II, **Kat. 169.**; [a Brig(etione)] m(ilia) p(assuum) V, **Kat. 256.**

mérföldkövek: **Kat. 1., 8., 88., 169., 222. (?), 238., 255., 256.**

pons: vias vetustate conlapsas (!) cum pontibus restitu^rerunt¹, **Kat. 1.**; pontes et stratas vetustate conlapsas restituer(e) i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.**; [- - - pontes et stratas vetustate conlapsas restituerunt vagy s(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**; [pontes êt stratas vetustate conlapsas restituerunt], **Kat. 255.**; [- - - pontes et stratas vetustate] conl[apsas re]sti[tuerunt], **Kat. 256.**

restituere: restitu^rerunt¹, **Kat. 1.**; restituer(e) i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.**; [- - - restituerunt vagy restituere s(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**; [pontes êt stratas vetustate conlapsas restituerunt], **Kat. 255.**; [- - - pontes et stratas vetustate] conl[apsas re]sti[tuerunt], **Kat. 256.**

strata: pontes et stratas vetustate conlapsas restituer(e) i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.**; [- - - pontes et stratas vetustate conlapsas restituerunt vagy restituere s(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**; [pontes êt stratas vetustate conlapsas restituerunt], **Kat. 255.**; [- - - pontes et stratas vetustate] conl[apsas re]sti[tuerunt vagy restituer(e) i(usserunt) s(uis) n(ominibus)], **Kat. 256.**

vetustate conlapsas: vias vetustate conlapsas (!) cum pontibus restitu^rerunt¹, **Kat. 1.**; pontes et stratas vetustate conlapsas restituer(e) i(usserunt) s(uis) n(ominibus), **Kat. 8.**; [- - - pontes et stratas vetustate conlapsas restituerunt vagy restitueres(uis) n(ominibus) i(usserunt) - - -], **Kat. 88.**; [- - -] vetustate [- - - con]lapsas, **Kat. 169.**; [pontes êt stratas vetustate conlapsas], **Kat. 255.**; [- - - pontes et stratas vetustate] conl[apsas re]sti[tuerunt], **Kat. 256.**

via: vias vetustate conlapsas (!) cum pontibus restitu^rerunt¹, **Kat. 1.**

Addenda et corrigenda

13. o.: „restituerunt”

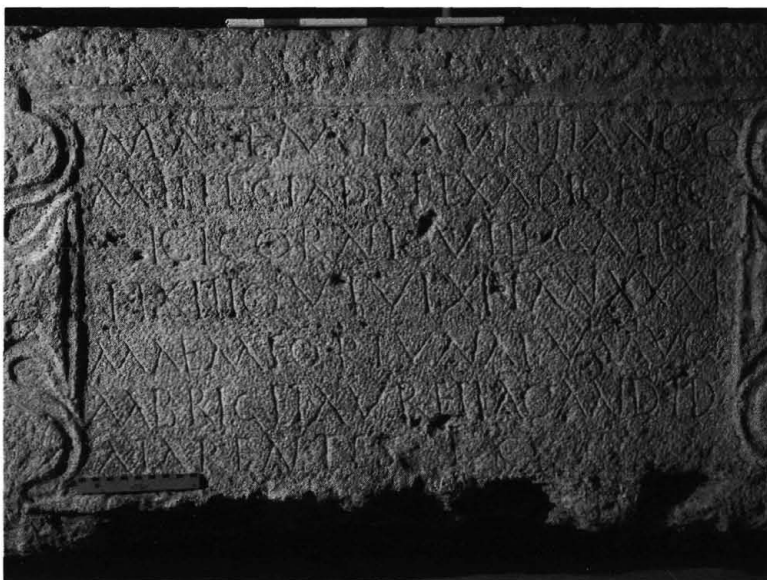
15. o.: „jelenik meg”

15. o.: „Egy”

20. o.: „Igmándi”

21. o.: „ABC felismerhető, szóként azonban nem / nehezen értelmezhető betűalakok”

47. o.:

52. o.: „Ligatura: AL (3. sor);”

52. o. (a felirat szövegében, 3. sor): „Vâl(erius) ° Vêratius”

84. o. (kép fölötti utolsó sor): „f(aciendum) c(uravit)”

134. o.: „Komáromban és Szőnyben tereken, parkokban elhelyezett, a Klapka György Múzeumban őrzött valamint magántulajdonban levő római kori kőemlékek (Kat. 167. – 256.)”

202. o.: „restituere s(uis)”

Élőlábban végig: „... Archaeologica ...”

